Digitaal boek
Vrij te downloaden

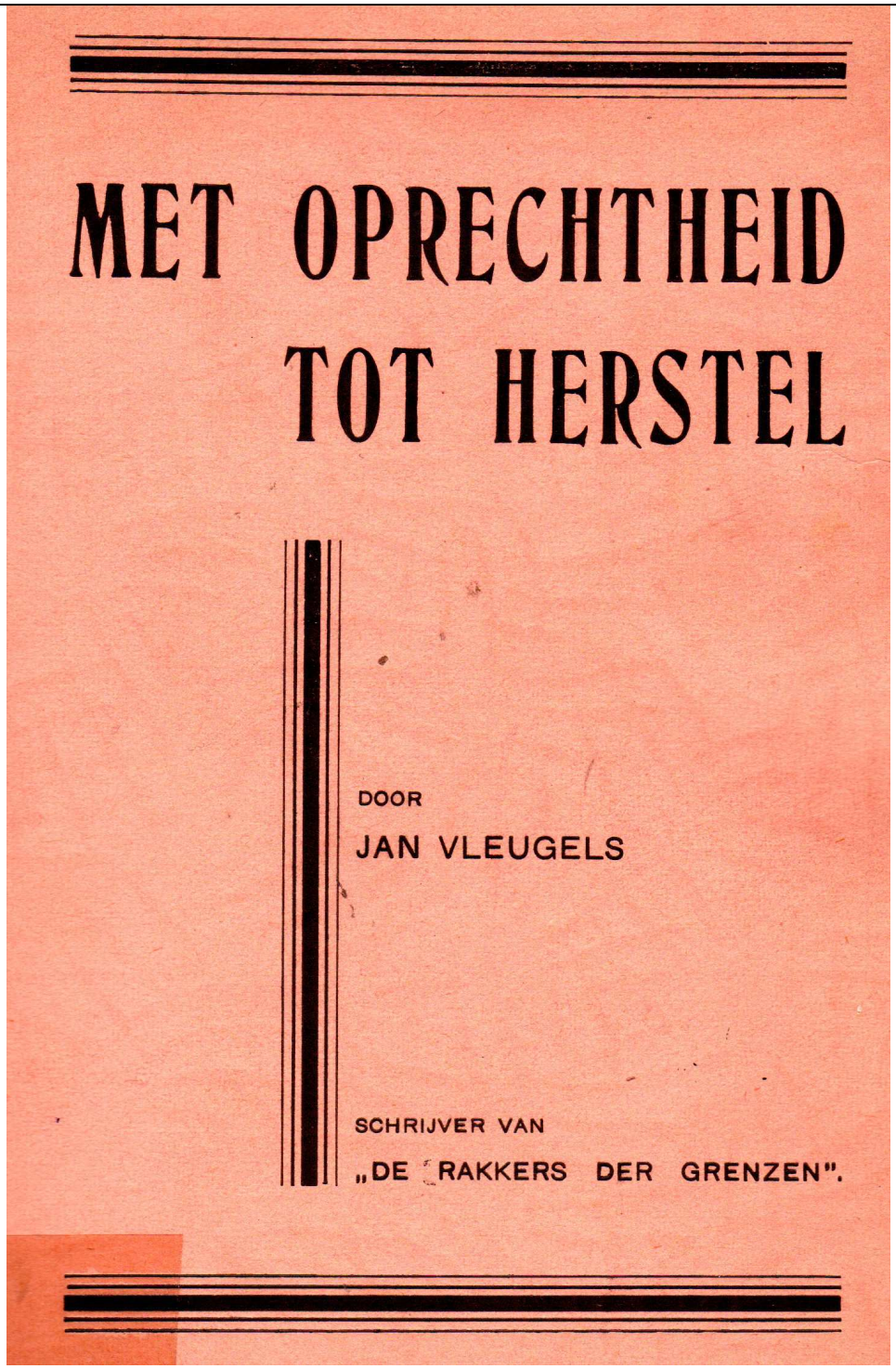

Kamiel Mertens (red. 2019)
Digitale publicatie
Studium Generale vzw

MET OPRECHTHEID TOT HERSTEL

DOOR

JAN VLEUGELS

SCHRIJVER VAN

„DE RAKKERS DER GRENZEN".

* * *

ALLE RECHTEN AAN DEN SCHRIJVER VOORBEHOUDEN

* * *

DRUKK. FR. DE KINDEREN — RAVELS,
1934.

**Ex Libris van vorige eigenaar –
thans centrale bibliotheek KU Leuven**

Colofon

Oorspronkelijke titel :
Vleugels, Jan : "Met oprechtheid tot herstel"; drukkerij Fr. De Kinderen, Ravels , 1934; 167.pp.

Digitale versie 2019: met een bijdrage van Herman Janssen (HK Amalia van Solms, Baarle-Hertog & -Nassau); redactie en digitalisering door Kamiel Mertens (Studium Generale vzw, Balen)

(Van dit boek werd in 2012 een uitgebreide editie in boekvorm uitgegeven door Studium Generale vzw, gebaseerd op de eerste uitgave 1934; ISBN 978-90-76967-46-2)

De oorspronkelijke tekst van de editie 1934 werd gescand met OCR en zo omgezet in een Word-bestand dat vervolgens door ons vertaald werd naar pdf. Vervolgens werd die pdf op de website van Studium Generale vzw geplaatst. Het staat de lezer vrij dit bestand te downloaden. Dit is gratis, maar een vrijwillige gift op de Argenta-bankrekening van de vzw (zie hieronder), wordt in dank aanvaard. We zien uw gebaar als een blijk van waardering voor het vele vrijwilligerswerk dat hier dag na dag gepresteerd wordt. (Uw mededeling: "Oprechtheid Vleugels")

Redacteur 2019: Kamiel Mertens; Studium Generale vzw, Balen; 127.pp., formaat A4.

Studium Generale vzw
Holven 11
B-2490-Balen (België)

Tel (0032) - 014-81.33.75

info@studiumgeneralevzw.be
www.studiumgeneralevzw.be

Argenta: 973-0600412-16
IBAN-nr: BE72.9730.6004.1216
BIC-code: ARSPBE22

Ond.nr.: BE-0474.235.671

© **2019** (voor wat aangaat de toevoegingen van 2019)
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van print, fotokopie; microfilm, digitale media of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced or distributed in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without previous written permission from the publisher.

Inhoud

Voorwoord (door de redacteur 2019). 6
Wie was Jan Vleugels? (door Herman Janssen, Baarle-Hertog, HK Amalia van Solms) 7

Voorwoord 1934 (door auteur Jan Vleugels)**....12**
Deel 1....13
H.1.1. Met oprechtheid tot herstel....13
H.1.2. De jacht....14
H.1.3. De groote stap 18
H.1.4. De vlucht van den jongen baron 23
H.1.5. Gouden bruiloft van Jan Tops en Trien Slings 28
H.1.6. De pastoor van H. op zijn predikstoel....31
H.1.7. Willem, de edele kunstenaar, is gestorven....58

Deel 2....59
H.2.1. Het leven der twee weezen....59
H.2.2. In Holland....85
H.2.3. De luidruchtige weduwe 91
H.2.4. De brief van een dokter....103
H.2.5. Het is Allerzielendag 105
H.2.6. In het gevang 110
H.2.7. Bij Vitales 117
H.2.8. Gelukkige dagen 120

Voorwoord (door redacteur 2019)

Na de lezing van “De Rakkers der Grenzen” was ik niet bepaald opgetogen over de literaire kwaliteiten van Jan Vleugels. Zijn relaas van de feiten over hetgeen hij allemaal had gedaan en meegemaakt tijdens de Eerste Wereldoorlog, was op zich boeiend genoeg om te blijven lezen. Vleugels was zonder twijfel een stoutmoedig en geslepen man, die niet alleen door vaderlandsliefde gestuwd werd, maar ook door de drang naar geldelijk gewin.

De uitgebreide heruitgave van “De Rakkers der Grenzen” die Studium Generale vzw in 2014 publiceerde, kende vlotte verkoop, hoofdzakelijk door de publiciteit die de Heemkundige Kring Amalia van Solms van Baarle-Hertog-Nassau er rond opgezet heeft. En dat was dan weer vooral het werk van Herman Janssen, die niet alleen inhoudelijk heel wat bijgedragen heeft aan die editie, maar tevens zijn inspanningen voor de promotie en verkoop van dat boek.

Het boek dat u lezer, thans zonder twijfel gretig verslindt, mist helaas al die positieve factoren: geen inhoudelijke meerwaarde, geen promotiecampagne, en geen beeldmateriaal. Het wezenlijk onderscheid tussen beide boeken ligt in de verschillende aard ervan. Het boek “De Rakkers der Grenzen” is het relaas van waargebeurde feiten uit de Eerste Wereldoorlog. Het boek “Met oprechtheid tot herstel” is vis noch vlees: men krijgt een sterk vermoeden dat Vleugels elementen uit zijn verleden als foorkramer verwerkt heeft in het boek, terwijl anderzijds vele pagina’s reine “Dichtung” zijn. De waarzegster beschikt over buitengewone bovennatuurlijke waarneming en “Vorschau”. In kritieke situaties verschijnt X of Y als een Deus ex machina, op de rand van de definitieve ondergang wordt broertje weggerukt voor de “aanstormende trein”. Pathetisch!

Vleugels gebruikt woorden en zinsbouw die je absoluut niet van hem verwacht. Ik kan mij niet van de indruk ontdoen dat Vleugels op meerdere plaatsen “leentje-buur” heeft gespeeld. Doe ik de man hiermee onrecht aan? Zou kunnen, maar ik betwijfel dat sterk.

Vleugels zou zichzelf een dienst bewezen hebben, door te stoppen met schrijven na “de Rakkers...”

Kamiel Mertens
Balen, 06.11.2019

Jan Vleugels, alias “de Vlaming”

(door Herman Janssen, Baarle-Hertog – overgenomen uit “De rakkers der grenzen, editie 2012”)

Jan Baptist Vleugels werd op woensdag 9 juli 1884 in de Hezeschrans in Oevel geboren. Bij de gemeentefusie van 1977 werd deze nog bestaande boerderij uit 1772 bij Geel gevoegd. Zijn ouders waren de landbouwers Henricus Vleugels (°Oevel 2 mei 1838, †Beerse 30 april 1909) en Coleta Ven (°Oevel 7 juli 1841, †Herentals 10 augustus 1923). Vader Henricus hertrouwde na de dood van zijn eerste vrouw (Barbara Van Herck, °Westmeerbeek 20 juni 1837, †Oevel 27 juni 1868). Jan was de jongste uit een groot gezin. In totaal waren er dertien kinderen, waarvan er vijf vóór hun eerste verjaardag stierven. Twee broers woonden in Beerse: Adolphus Jacobus (°Oevel 11 september 1874, †Beerse 3 april 1969) en Petrus Franciscus Josephus (°Oevel 5 juni 1881, †Beerse 27 december 1963).

Jan ging op jonge leeftijd werken. Hijzelf dacht dat hij in een dertigtal fabrieken werkzaam was geweest: in steen- en cementfabrieken, chemische fabrieken, ijzerfabrieken, koolmijnen, glasblazerijen. Van Beerse naar Wallonië en Frankrijk. Een tijdje was hij zelfs binnenschipper. Eens hij ergens het werk kende, was hij het beu en trok hij verder. Uiteindelijk kwam hij aan de kost als worstelaar op de kermissen. Hij leidde een ruw leven, dronk veel en belandde tweemaal in de gevangenis wegens gewelddelicten.

Op 9 maart 1910 huwde hij in Herentals met de weduwe Melanie Elisabeth Verstraeten, een kleine zwartharige foorreizigster. Zij werd in Herentals geboren op 10 april 1876; haar vader was herbergier en houtzager. Op 4 oktober 1895 was Melanie een eerste keer getrouwd, met Petrus Josephus Van Steenwinckel (°Laken 7 december 1873, †Herentals 6 december 1908). Deze werkman en foorkramer stond op de kermissen met een “mallemolen” (draaimolen, carrousel). Uit dit huwelijk werden zeven kinderen geboren: Jan Baptist (°Herentals 28 september 1896, †Antwerpen 7 maart 1918), Lambert (°Herentals 5 april 1898, †Edegem 19 juni 1972), Bernard (°Herentals 1 oktober 1899, †Herentals 29 november 1899), Frans (°Antwerpen 8 juni 1903), Emerence (°Herentals 3 februari 1905), Constant (°Borgerhout 28 april 1906) en Louis (°Herentals 8 september 1908).

Het gezin van Jan Vleugels en Melanie Verstraeten had zijn domicilie in de Collegestraat nr. 51 in Herentals. Jan herpakte zich. Hij oefende vier stielen tegelijk uit: hij was worstelaar, had een paardenmolen, verkocht zondags frieten en smoutebolen op de markt in Herentals en leurde met opgekochte soldenkledij.

Samen kregen ze vijf kinderen. Hun dochters Augusta (°Herentals, eind december 1911, †Turnhout 10 augustus 1912) en Celina (°Hoogstraten 31 mei 1913, †Rijkevorsel 29 juli 1913) zijn op zeer jonge leeftijd overleden. Amanda Vleugels zag het levenslicht in Herentals op 2 december 1910. In Beerse werd zij gevierd als honderdjarige. Harry Vleugels werd op 6 september 1914 in de Corbeelsstraat (tegenover de H. Hartkerk) in Turnhout geboren. Hij emigreerde eind 1948 naar Brazilië en vertrok korte tijd later naar Argentinië, waar hij op 14 november 1985 gestorven is. Martine kwam als laatste kind, op 9 augustus 1920. Zij verhuisde naar Beringen en overleed in Heusden-Zolder op 26 maart 2001. Ook de kinderen Van

Steenwinckel (uit het eerste huwelijk van Melanie) maakten deel uit van het gezin Vleugels. Zo schreef Jan Vleugels in “De rakkers der grenzen” dat zijn drie minderjarige kinderen (twee meisjes en een jongetje) hem in de gevangenis van Turnhout kwamen bezoeken. Dat waren Amanda en Harry Vleugels. Martina was toen nog niet geboren. Het derde kind was Emerence Van Steenwinckel!

Eerste Wereldoorlog

In zijn boek “De rakkers der grenzen” beschreef Vleugels zichzelf bij het begin van de Eerste Wereldoorlog als een kerel van rond de 30 jaar, een kloekgebouwde man en groot van gestalte. Zijn houding geleek volgens hem op die van een worstelaar. Hij had bruin haar en een licht getinte rosse knevel. Hij was gekleed in een fluwelen pak en droeg een groene vilten hoed.

Jan Vleugels bevond zich met zijn paardenmolen op de kermis in Oosthoven toen de oorlog begon. Hij brak zijn molen af en laadde die op wagens, zodat de Duitsers hem niet in brand konden steken.

In het Turnhoutse bevolkingsregister staat zijn naam nergens vermeld. In “De rakkers der grenzen” schreef Jan over zijn “voorlopig verblijf”, waarmee hij zijn woonwagen bedoelde. Hierop zou te lezen zijn: “K.R.C.J.V.” (“…Carrousel Jan Vleugels”). Die woonwagen stond in Turnhout vlakbij de Goormolen, aan de Steenweg op Oosthoven. In een onbewoond huisje iets verderop stond het dansorgel van de carrousel, waarop dezelfde naam stond.

Door de oorlog was Jan werkloos geworden. De kermis werd verboden. Al in het voorjaar van 1915 was Vleugels, die lak had aan gezag, bij de grens actief. Zijn smokkelnaam luidde “de Vlaming”, een naam die hij gebruikte om zijn betrokkenheid bij het clandestiene werk te verdoezelen. In het begin van de oorlog was Jan een pion in het netwerk van Edith Cavell. Hij bracht Franse en Britse militairen vanuit Turnhout naar Baarle-Nassau. Ook rekruten voor het Belgisch leger vergezelden hem daarbij. Tevens bracht hij door de Duitsers verboden internationale brievenpost over de grens. Baarle-Nassau was vanuit Turnhout de dichtstbijzijnde grensplaats. De Vlaming kende er alle smokkelwegen.

In april 1915 werd de Brusselse geleider Victor Michel bij Turnhout gearresteerd. De Vlaming werd verdacht van medeplichtigheid, maar zijn confrontatie met een zus van Michel leverde voor de Duitsers geen bruikbare aanwijzingen op. Maar een paar weken na de arrestatie van Victor Michel werd “de Vlaming” door Duitse soldaten bij de grens betrapt en aangehouden. Gelukkig had hij een bus met petroleum bij zich waardoor de sluwe man erin slaagde de grenswachten op het verkeerde spoor te zetten. Hij hield vol dat hij geen grensgids was, maar dat hij uitsluitend voor eigen gebruik wat brandstof smokkelde. Hij belandde in de cel, achtereenvolgens in de gendarmeries van Weelde en Turnhout. Vervolgens werd hij in de Predikheren-kazerne in Antwerpen opgesloten. Na vijf weken werd hij in vrijheid gesteld.

Enkele weken later werd Vleugels opnieuw aangehouden. Een man uit Leuven was tijdens het aan huis bezorgen van illegaal in het land ingevoerde postkaarten betrapt en aangehouden. Hij verklikte Jan Vleugels als zijn leverancier. De Vlaming verdween vijf weken in de (kleine of hulp-?)gevangenis aan de Tiensestraat in Leuven, daar hij verdacht werd van spionage en brievensmokkel.

Na zijn vrijlating (wegens gebrek aan bewijzen) keerde Vleugels naar de omgeving van Turnhout terug. Aan de Belgische kant van de grens verstopte hij zich voortaan in de bossen. Vaak sliep hij gewoon in een stal of in een steenfabriek langs het kanaal Dessel-Schoten. Soms vond hij ook onderdak op vaste logeeradressen, bij familie en kennissen. Aan de Nederlandse kant van de grens trok Vleugels met zijn kompanen via Baarle en Alphen naar Tilburg. Hier konden zij zich vrijer bewegen. Ze logeerden in het huidige pand “Noordstraat 107” in Tilburg, destijds hotel-café-restaurant “Groenhuis”. Alphons Adriaenssen-Simons was de eigenaar en zijn beroep was koffiehuishouder. “De dikke baas Alfons” werd geboren op 13 oktober 1863 en overleed in dit pand op 4 mei 1937.

Grensgidsen werkten vaak samen in groepjes van drie om vlot de rijksgrens te kunnen passeren. Het werkterrein van het groepje met de Vlaming bevond zich aan beide zijden van de grens, in de regio Ravels Kamp (B), Weelde-Statie (B), Zondereigen (B), Merksplas-Heikant (B), Wortel-kolonie (B), Wortel-Bosuil (B), Castelré (NL), Baarle-Brug (NL), Ghil (NL) en Baarle-Grens (NL). Een enkele keer waren zij actief in Meer-Maxburg (B) en Zundert (NL) of opereerden ze via Arendonk (B), Mol-Postel (B) en Reusel (NL).

Begin april 1916 bestelde Melanie Verstraeten, de vrouw van Jan Vleugels, “den bak” bij schrijnwerker Adriaan Borghs. Dit toestel maakte het mogelijk om op een eenvoudige, veilige en snelle manier de dodendraad te passeren. Dit “passeursraam”, “plooi-“ of “vouwraam” werd naar eigen zeggen bedacht binnen het groepje van Vleugels en de techniek zou al vlug door andere grensgidsen overgenomen worden. Dankzij het toestel kon de Vlaming in het voorjaar van 1916 het brieven smokkelen hervatten. Op drie weken tijd werden maar liefst 150.000 brieven over de grens gebracht. Vleugels maakte toen deel uit van het brievennetwerk “van de mannen van Bouwel”. In de bossen ten oosten van Beerse spraken zij met mekaar af. Eind 1916 nam de Vlaming zijn vrouw mee voorbij de dodendraad. De Duitsers wilden haar arresteren voor haar betrokkenheid in een spionagenetwerk met haar man en Godfried Van Heertum uit Turnhout. In Nederland vonden zij onderdak in de Tuinstraat in Tilburg, tussen het treinstation en de Heuvelstraat.

In de winter van 1916-1917 sneeuwde het veel, waardoor Jan niet aan het werk kon. Het was dan voor de Duitse grenswachten te gemakkelijk om zijn spoor te volgen. Pas half maart 1917 trok Vleugels opnieuw vanuit Tilburg naar Turnhout, om de aan de Duitsers ontsnapte spion “Nemo” (het pseudoniem van de pater jezuïet Vermeiren) (*zie Waterschoot: “De Duitschers in de Kempen”. K.M.)* naar Nederland over te brengen. Jan Vleugels werd tijdens die wintermaanden opgeroepen om dienst te nemen in het Belgisch leger. De consulaire diensten besloten hem liever aan de grenzen te houden dan hem naar het front te zenden. De Vlaming werkte vanaf dat moment in dienst van het geallieerde leger. Zijn kaart droeg het nummer 173.

In de nacht van 10 op 11 april 1917 werd Jan Vleugels op de Meienbos in Merksplas door spionnen op heterdaad betrapt en gearresteerd. Hij werd met een verbrijzeld linkerbeen naar Turnhout vervoerd. Daarna verbleef hij in Antwerpen, eerst in het lazaret en daarna in de gevangenis aan de Begijnenstraat. In totaal verbleef hij elf weken in Antwerpen, waarna hij voor ondervraging naar de gevangenis van Turnhout

werd overgebracht. Intussen probeerde zijn vrouw om de minderjarige kinderen naar Nederland te laten overkomen, wat haar ook lukte. In ’s-Hertogenbosch woonden zij samen in een vluchtelingenkamp.

Meer dan drie maanden verbleef Jan Vleugels in de gevangenis van Turnhout. Op 7 oktober 1917 slaagde hij er in om met een celgenoot te ontsnappen. Hij vluchtte (met de kogels van de arrestatie nog in zijn benen en het linkerbeen acht centimeter korter dan het rechterbeen) via het Looi en het Gielsbos naar het gehucht Oevelenberg, tussen Lille en Wechelderzande. Toen hij voldoende hersteld was, keerde hij terug. Vanuit een schuilplaats in Vosselaar slaagde hij er in om met de hulp van zijn kompanen de dodendraad een laatste keer te passeren. Dat gebeurde in de buurt van De Blokken, tussen Gel en Weelde-Statie. In het gemeentehuis van Baarle-Hertog werd hij door burgemeester Henri van Gilse met zijn spectaculaire ontsnapping gelukgewenst.

Opnieuw verenigd met zijn vrouw en kinderen ging Jan Vleugels in Breda weer aan het werk. Hij sloot aan bij een dienst die met succes de revolutie onder de Duitse soldaten probeerde te bewerkstelligen. Na de wapenstilstand keerde het gezin Vleugels naar Turnhout terug.

Na de oorlog

Jan werd tweemaal door de Duitsers bij verstek ter dood veroordeeld en vervolgens vogelvrij verklaard. Hij werd na de oorlog gedecoreerd met het “Gouden Kruis eerste klasse 1914-18” en met de “Medaille van Politiek Gevangene 1914-1918”. *(zie verder)*

De familie Vleugels keerde naar Herentals terug, waar zij haar intrek nam in de Vaartstraat nr. 75 en vervolgens in de Markgravenstraat nr. 1. Eind 1924 vertrok Jan met zijn vrouw, zijn drie kinderen en de stiefkinderen Emerence en Constant Van Steenwinckel naar Vosselaar, waar ze in de Grootheidestraat werden ingeschreven.

Later vestigden zij zich in Beerse, eerst in “Villa Martina” aan de Antwerpseweg. Deze woning was naar de jongste dochter vernoemd. Jan schilderde er fresco’s in de hal. Daarna verhuisde het gezin naar het “Hofke Tits”, aan de Gierlebaan. Vleugels kreeg al op 14-jarige leeftijd bij zijn verhuis naar Brug 4 in Beerse als bijnaam “den Tits”, misschien omdat hij vaak een “tits” droeg? Hiermee werd de typische platte strooien hoed met een zwart lint er rond bedoeld, daterend uit het laatste kwart van de 19de eeuw (toen mannen zich sportiever gingen kleden). De tits was het handelsmerk van de Franse zanger Maurice Chevalier. Vanaf 1936 woonde Vleugels in “Villa Zonnelust”, bij het Goorken (later een siervisvijver) aan de Antwerpseweg in Vlimmeren.

Jarenlang stond de familie Vleugels met drie paardenmolens op de kermis. Jan geniet enige bekendheid als auteur van “De rakkers der grenzen”, een autobiografisch werk dat verhaalt over de gebeurtenissen aan de dodendraad nabij Baarle-Nassau. In het boek beschuldigt Vleugels de onrechtmatige behandeling van de grensgidsen door de Belgische overheid. Dit boek verscheen in 1930 bij de drukkerij De Kinderen P.V.B.A. in Ravels. In 1978 volgde bij dezelfde uitgeverij een herziende tweede druk. In 1934 schreef Vleugels de roman “Met oprechtheid tot herstel”, bij dezelfde firma uitgegeven. Het is een verhaal van foorkramers, kaartlegsters, waarzegsters en kampvechters. Ook dit boek heeft een autobiografische inslag. Zowel Jan Vleugels als zijn zoon Henri traden op de kermis

als worstelaar op. Op latere leeftijd was Jan Vleugels een verdienstelijk schilder, al zijn er niet veel schilderijen van hem bewaard gebleven. Op 11 augustus 1944 is hij in het ziekenhuis van Turnhout (Warandestraat) gestorven na een operatie aan de blindedarm. Hij was amper 60 jaar oud.

*Jan Vleugels ontving na de oorlog de hoogste burgerlijke decoratie in België: het **gouden kruis eerste klasse**. De burgerlijke decoratie 1914–1918 werd op 12 december 1918 ingesteld. Er zijn vijf klassen: gouden en zilveren kruis; gouden, zilveren en bronzen medaille. De kruisen zijn uitgevoerd in wit email, de voor- en achterzijde zijn identiek en voorzien van gekruiste zwaarden en het monogram **A** (van Koning Albert I). Het lint is lichtgroen met aan de randen de Belgische driekleur (rood, geel, zwart) en in het midden een gele streep. De medailles hebben de vorm van een Bourgondisch kruis, waarbij de ruimte tussen de kruisarmen is opgevuld. Alle linten zijn voorzien van een balk met inscriptie 1914-1918 in hetzelfde metaal als de klasse.*
(H.J.)

Jan Vleugels ontving ook de…

Medaille van Politieke Gevangene 1914-1918
*Uitgereikt aan Belgen die door de vijand minstens één maand gevangen gezet waren. Zij werd toegekend voor daden van moed of verdienste als steun aan de geallieerden. Deze bronzen medaille, ingesteld op 26 december 1930, is identiek aan de Koning Albert Medaille, behalve het lint (lichtblauw met de nationale driekleur horizontaal over het lint geplaatst). Op de voorzijde het hoofd van Koning Albert I en, binnen een lauwerkrans omheen de rand, de tekst "**Albert, roi des Belges**". Op de achterzijde staat, binnen eenzelfde lauwerkrans, "**En** / **temoignage** / **de reconnaissance** / **nationale**". Ook deze medaille kon met de Vlaamse teksten "**Albert, Koning der Belgen** " op de voorzijde en "**Als blijk van 's lands erkentelijkheid**" op de achterzijde, worden uitgereikt. (H.J.)*

Voorwoord – ten geleide (door jan Vleugels, 1934)

De kern van dit verhaal vormt een sekreet, waaruit alles in waarheid is geput.
Met het inzicht, geen bepaalde plaatsen of namen te moeten noemen, symboliseert de schrijver soms wel eens, maar schetst dan tevens den waren geest der betrokkenen.
Hij geeft tenslotte het volgende besluit:
“Wij zijn aan den glans en 't geluk van moeder natuur ontroofd en zoo stilaan, bedriegelijk, tot een werktuig van den geldgod herleid. Maar moet die cultuur van leugen, kwakzalverij, hoogmoed en misdaad nog langer voortduren, en gaat men niet met het hart tot 's werelds herstel, dan staan zij, die wij nu de dieren noemen, in grootheid ver boven den mensch verheven.”

Deel 1

H.1.1. Met oprechtheid tot herstel

Er heerscht een ongewone drukte, op het zeer uitgestrekte landgoed van baron v.L., gelegen in een der wildrijkste streken van Nederland.
De baron, een hoogdravend man van midden de vijftig jaar, met een gebiedend uiterlijk, loopt aanhoudend heen en weer door verschillende plaatsen van het kasteel, want de bijzonderste edelen van te lande, heeft hij heden op een jachtpartij uitgenoodigd.

Eenigen dezer genoodigden zijn reeds op het kasteel aangekomen, waaronder een bejaarden graaf met zijne dochter Florilda, welke laatste op haar uiterlijk als geheel volmaakt kan aanzien worden. De eenige zoon van den baron, Willem genaamd, schijnt zich om deze beweging weinig te bekommeren.

Van in den vroegen morgen zit hij reeds als naar gewoonte, in zijn studievertrek en houdt zich ijverig bezig met de literatuur en de philosophie, die zijne verlangens schijnen te beheerschen. Bezield met een rein en teeder gevoel, is dat voortdurend in strijd met de wilde hartstochten van zijn vader, die zijn zoon liever in de militaire rangen had gezien, om daar roem en eer te oogsten.

Met de jachtpartijen is het den zoon ook niet naar het hart.
Hij noemt die barbaarsch en wreed. Volgens hem hebben de dieren, welke door de jagers zoo onmeedoogend worden neergeschoten, evenveel recht om te bestaan als den mensch zelf. Over zulke punten heeft de vader meermalen twist met zijn zoon, die langs dien kant een bijzondere zwakte schijnt te gevoelen.

Op zekeren dag had de zoon zich op een zonderlinge wijze geuit aangaande het dierengeslacht, waarop vader het volgende antwoord had gegeven:
“Beste jongen, zou het u misschien beter bevallen, door het dier dat zich zoo enorm vermeerdert, overrompeld te worden, zoodat het ons tenslotte geheel onder den voet kon loopen? Ons bestaan zou er niet beter om worden.”

De philosoof antwoordde toen hierop met bitterheid in de stem:
“Zouden de dieren soms ook elkander met machienen en andere voorwerpen moeten verdelgen, zooals den mensch dit nog niet lang geleden in de jaren 1870 en andere oorlogen heeft gedaan?’ - “Neen vader”; was Willem voortgegaan, “zoo iets moet men aan de voorzienigheid overlaten....”
Met zulk een geest bezield, zit op dezen schoonen ochtend, de philosoof over een handschrift gebogen, dat hij binnen kort in boekvorm over een deel der wereld wil verspreiden.

Ditmaal echter wil de baron dat zijn zoon aan de jacht zal deelnemen. Praktisch gaat hij dan ook de studiekamer binnen en beveelt hem zich aanstonds gereed te maken, waarop Willem met tegenzin gehoorzaamt.

De baron oordeelde en had reeds met den ouden graaf er over gesproken, dat zijn 30-jarigen zoon met de 28-jarige gravendochter wel een geschikte partij kon wezen...

H.1.2. De jacht

Het is een heerlijk frissche voormiddag.
De najaarszonnestralen werpen hun gloedvolle schijnsels door het kreupelhout. De vogels in de hooge boomen kweelen en kwielen als bespreken zij onder elkander, hun aanstaande vertrek naar warmere landstreken.

De ongevleugelde dieren, met de jongen aan hun zijde, huppelen door de varens en het wilde gras, om hen te leeren zich aan de natuurelementen aan te passen, ook om zich tegen vijanden en vervolgers te beschermen, waaronder de mensch het meest wordt gevreesd.

Terwijl nu eenigen dezer jonge dieren de eerste genoegens van het leven genieten en zich nog vleien in moederliefde, wordt daar opeens den galm der jachthorens gehoord. Al die dartelende natuurlijke schepseltjes, schrikken op en verbergen zich, ieder op behendige wijze, zulks wordt door den mensch als gewoon diereninstinkt betiteld.

Te paard en per rijtuig is het jagersgezelschap het bosch nu genaderd. Florilda, de gravendochter, berijdt een vurigen draver, als een echte amazone draaft zij door de dreven van het woud. Bijna altijd is zij aan de zijde van Willem, die eveneens op een volbloedig ros gezeten is. Hare gelaatstrekken schitteren van genoegen, zij schijnt met hart en ziel aan de jacht gehecht te zijn en wil aan Willem hare kunst ten volle ontplooien.

De welgemanierde gravendochter, met haar schoon uiterlijk brengt Willem ook even in bewondering, maar dat is niet van langen duur, zooals het verder blijken zal.

Het jagen is thans in volle actie.
Langs verschillende zijden weerklinken en knallen de schoten der geweren. Prachtige hazen en andere exemplaren zijn reeds onder het schroot der jagers bezweken.

Florilda mikt en treft immer met een bewonderenswaardige juistheid - dit in tegenstrijd met Willem, die het geweer maar niet van den schouder schijnt te willen nemen.

De gravendochter beschouwt die handelwijze van den jongen baron als bloodheid, en denkt hem met hare kunst innerlijk te veel verstrooid te hebben. Dat is ook juist wat zij bereiken wil, want met een man die haar zou overtreffen, of zelfs benaderen in de juistheid van schieten bij het jagen van wild, zou zij het niet gemakkelijk kunnen eens worden. Op dat gebied eischt haar karakter de bewondering en meesterschap.

Florilda denkt dus goed haar ideaal te beheerschen, maar niet in dien zin om Willem's liefde en eerbied te bemachtigen, want ieder schot dat treft, slaat hem een wonde in het hart.
“Zie Willem!” roept zij uit, “ginds een hert dat schijnt getroffen en wil ontkomen, laat het ons vlug nazetten.”

Het dier tracht zich in het het struikgewas te verbergen.
Daarop springt Florilda uit het zadel, in schijn gevolgd door Willem, die inwendig verlangt dat het gekwetste beest ontkomen zou, want dat hij deze gravendochter op jacht wil vergezellen, geschiedt alleenlijk, om den wil van zijn vader te volbrengen.

Slingerend glijdt de hinde door het schaarhout heen, hare laatste wanhopige poging wagende, om een geschikt heenkomen te vinden. Florilda volgt ze met ware kunstsprongen. Opeens merkt zij een open plaats in het woud, holt er overheen en krijgt daardoor een voorsprong op het beest. Zij springt toe en terwijl zij het met een arm omstrengelt, grijpt zij vlug met den anderen haar jachtmes; zij slaat, en treft aan den linkerslagader.

Het bloed bespat hare kleederen met eene licht gekleurde gulp.
Op dat oogenbiik treedt Willem op haar toe en kan niet nalaten de gravendochter op hare gevoelloosheid te wijzen.

“Florilda!” roept hij uit, “hoe kunt U toch zoo wreed zijn tegenover de dieren. Uw gelaat is aantrekkelijk, ja zelfs beminnenswaardig, maar voor uw binnenste voel ik niet de minste bekoring, uwe handelwijze doet mij pijn.”
“Zoo”, wedervoert daarop Florilda bitsig, “als ik U mijne behendigheid toon, zoudt gij daarover boos worden, en ik vleide mij met de hoop U te kunnen bevredigen. Noemt U dit wreedheid, op jacht te zijn en veel wild te veroveren ?”

De philosoof antwoordt hierop met nadruk:
“Mensch en dier zijn maar alleen verschillende benamingen, maar spruiten voort uit dezelfde hartstochten en natuurlijke wetten. Onzen plicht gebied dat wij hen als onzen evennaaste behandelen.”
“Neen Willem”, zegt nu Florilda ook ernstig, “zoo komt U met mij niet terecht. Dit beest, dat thans hier onder mijn mes bezwijkt is niet zooals een mensch met reden en verstand begaaft. De dieren moeten wij beheerschen, deze zijn geschapen om voor den mensch als voedsel te dienen.”

Over dat antwoord schijnt Willem niet voldaan en herneemt:
“Al zijn wij als mensch, in onze gedachten met reden en verstand begaafd, is het daarom uitgesloten, dat de dieren niet door eene voor ons ongebruikelijke rede zijn vervuld en zoo hoog als wij in aanzien en waarde bij den schepper zijn verheven.
Onze meerderwaarde is tot nog toe niet bewezen Florilda, zelfs schijnen de dieren den schepper meer te behagen, want van zoodra zij het eerste levenslicht aanschouwen, zijn zij veel volmaakter als wij. Wij die naakt en zonder dons of pluimen, en daarbij hulpeloos ter wereld komen en vele jaren noodig hebben ons met het dier te kunnen evenaren. Blijven wij nu alleen bij het gedacht, dat wij de hoogste schepselen der aarde zijn, omdat wij het meeste verstand en begaafdheid bezitten, kan dit daarom niet juist de reden zijn van onze minderwaardigheid. De geest der menschen is in het echte wereldsche, aan het stoffelijke onderworpen, welke laatste lang dalen kan; wij als mensch misbruiken dus die goede gaven, waarvan de dieren zouden ontblood zijn gebleven. Nu Florilda stel ik U de vraag: Wie van beiden zal onder de oogen van den schepper moeten blozen? En waar zou ons recht schuilen om hen te dooden?”

Op deze diep bedachte rede is Florilda niet voorbereid en voelt er zich door gekrenkt. Misschien begrijpt zij ook den grond der woorden niet, want in plaats van te antwoorden, blaast zij op haren jachthoren, om de trakkers te verwittigen, het veroverde wild mede te voeren.

Florilda is door de opmerkingen van den philosoof geheel van streek geraakt, ondanks de gelukwenschen der personen van het overige gezelschap, die hare behendigheid op jacht ten zeerste waardeeren. Van dat oogenblik af, houdt zij zich stelselmatig van Willem verwijderd.

De jonge baron heeft haar gekrenkt denkt zij, en wilde mij vernederen. Hij voelt niets voor mijne idealen en wil mij van een soort ijdelheid beschuldigen, prevelt zij; als mijn vader denkt mij aan zulk een man te binden, heeft hij het ver mis, want ik verlang alleenlijk een echtgenoot te bezitten die ik geheel beheerschen kan.

Dat de betrekkingen der twee jonge edelen niet hartelijk zijn, wordt nu ook door den ouden graaf en den baron opgemerkt. Ook verwondert het hen dat Willem altoos het geweer over den schouder heeft geworpen en zich om de jacht niet schijnt te bekommeren.

Voor den ouden baron is de zaak niet zoo vreemd, maar de graaf begrijpt in 't geheel niet wat den jongen baron deert. Over die zonderlinge, onbescheiden handelwijze, wordt de zoon in 't geheim door den vader attent gemaakt. Willem begrijpt het gevoelen van zijn vader en zal nu trachten aan zijn verlangen te voldoen. Vastberaden neemt hij daarna zijn geweer van den schouder en houdt in spanning zijn blik in de hoogte. Daar schijnt hij iets te hebben gemerkt dat hem boeit. Een vogel, waarschijnlijk een bruinen kiekendief, hangt bijna beweegloos zou men denken, boven de bosschen. Hij is van in de hoogte op zoek naar verloren geschoten wild. Florilda heeft den vogel door de zonderlinge houding van Willem ook gemerkt, maar acht het niet waardig hierover een schot te lossen.

De jonge baron daarentegen zet het geweer aan den schouder. Een schot knalt, en de vogel valt bijna als een steen, loodrecht naar beneden, voor het paard van FIorilda.
“Dus was het daarstraks bij U maar een zekere jaloerschheid, toen U mij als wreed betitelde bij het veroveren van dat hert” roept nu Florilda verontwaardigd tot den philosoof die afgestegen is en den gedooden vogel aandachtig beschouwt.
“Een opmerking in dien zin had ik van U verwacht jonkvrouw”, antwoordt Willem aanstonds, “maar deze treft mij innerlijk geen zier.”

“Zoo”, herneemt Florilda al schertsend, “woorden die tot U rechtstreeksch gericht worden, neemt U niet ernstig op, ik had van U meer eerbied verwacht voor een vrouw van stand.”

De philosoof schijnt door deze laatste woorden gekwetst te zijn, want bitsig antwoordt hij nu:
“Jonkvrouw, wil even naar mij luisteren, want volgens ik hooren kan begrijpt U geen zier van mijn handelwijze. Het verschil onzer meening bestaat hierin: U beschouwt alles van uit een materieel standpunt, ik integendeel naar den geest en innerlijke gevoelens. Als ik daarjuist dezen bruinen kiekendief neervelde, dacht ik aan zekere

gelijkenissen met den mensch, alleenlijk met een weinig verzachting ten voordeele van dit roofdier, dat maar alleen doodt en plundert, als het zijn hongerige maag moet bevredigen.... De mensch daarentegen doet zulks uit lust. Geen dier ter wereld is zoo wreed. Daarom moeten er bij ons strijders voor zekere hervormingen opstaan, dat heeft onze verwende samenleving groot noodig. Wij achten ons niet minder als zouden wij koningen der aarde zijn, wij verdelgen en moorden, wij hebben een vertroetelde maag en huid, maar onverzorgde en ondervoede zielen?"

"Die vergelijking tusschen mensch en dier is walgelijk mijnheer, en verraden de krankheid uwer zinnen; welk schepsel op aarde, buiten den mensch is nog met reden en verstand begaafd? Toe, zeg me dat eens?"

"Goed, op dat punt meent gij dus dat wij bevoorrechten van den schepper zijn, en daaruit al onze voorrechten spruiten. Dat bewijst daarom onze meerderwaarde nog niet, want daartegenover stel ik, dat de dieren bij het betoonen hunner vriendschap of liefde nooit veinzen; dat wanneer uw schoothondje of huiskat u die betoonen, ge zeker van hun oprechtheid moogt zijn. Zoudt U dat ook van de genegenheid der menschen durven staande houden? Neem onze verhouding als voorbeeld!"

Na deze woorden verwijdert Florilda zich inderhaast in de richting van haar vader en het overige jagersgezelschap. Nu heeft zij er genoeg van. Zij deelt den graaf haar bevindingen mede en alhoewel deze in den beginne een weinig ontstelt, schijnt hij toch in de zaak te berusten.

Roerloos heeft Willem haar achterna gezien. In overpeinzing vat hij daarna den klamper en reikt hem aan een trakker over.

Hij wipt in het zadel, slaat een zijdreef in, doet of hij het jagersgezelschap mist en rijdt in de richting van het vaderlijk kasteel.
"Juist wat ik wilde bereiken, ben ik thans benaderd", prevelt Willem. Die adellijke dochter kan mij niet gelukkig maken, zij bezit geen greintje innerlijke grootheid. Het oppervlakkige leven beheerscht haar geheel en al.

Mijne verlangens daarentegen zijn, een vrouw te bezitten, die ook iets zedelijks diepgaande kan begrijpen, en op dat gebied is onze bovenmeid Louisa heel wat anders. Maar wat zal vader daarvan zeggen? Langs dien kant verwacht ik een harden strijd, uit reden dat zij geen adellijke dochter is. Voor mij is ze dat wel, denkt hij verder, maar hoe wil ik hem in die gedachte doen deelen? Mogelijk spreekt hij wel mij van het kasteel te jagen, maar het ergste schrikt mij niet af. In ieder geval wil ik de zaak eens nader overdenken en beproeven hoe ver ik het met Louisa eens kan worden, want voor haar alleen is het dat ik den strijd des levens met moed wil aanvatten. Verders verdient zij van harte om als een adellijke jonkvrouw behandeld te worden. Is zij niet altoos mijne troosteres geweest? Sinds het overlijden mijner moeder, heeft zij immers niets verwaarloosd om mij het leven aangenaam te maken!"

Alzoo denkende nadert de philosoof het kasteel, om in 't geheim weer Louisa op te zoeken.

H.1.3. De groote stap

Drie maanden zijn verloopen.
Nog meermalen hebben er jachtpartijen plaats gehad op de goederen van den baron, zonder dat Willem hieraan heeft willen deelnemen.

Thans loeit de storm door de wouden! Onafgebroken kletst de regen tegen de vensterramen van het kasteel. Zelfs daarbinnen, onder de bewoners, schijnt een bijna onafgebroken storm te heerschen.

De baron, eenige jaren geleden weduwnaar geworden, is thans in voortdurenden strijd met zijn eenigen zoon Willem, die hij verwijt geen adellijk bloed in de aderen te hebben, en dat het een geheel zou vormen met dat zijner moeder, aan welker oprechtheid hij ook steeds had getwijfeld.
Na dat overlijden omvatten de vrouwen den baron geheel en al, ook het geld bezorgde hem veel ongemakken. De grootheid die men adel noemt, is hier dus geheel afwezig.

Thans zijn vader en zoon, in het studievertrek van den philosoof in vollen strijd gewikkeld. Moedig heeft Willem de plannen van met Louisa te trouwen, aan zijn vader meegedeeld. De storm bereikt daardoor zijn hoogste punt.

“O, gij onwaardige zoon!” roept de baron, “waar zijn uw gedachten? Is het zoo dat gij den naam van ons oud en zuiver geslacht wilt bevlekken? Schande, duizendmaal schande! Welk een enorme groote oneer zoudt gij over ons huis uitstorten, door een gewone deerne als uwe vrouw te nemen. Denk eens na! Een simpele meid zoudt gij als barones willen betitelen en verheffen tot een der grootste adellijke families van Nederland...”

Op die wijze van beredeneering schijnt de zoon uiterst kalm te blijven, maar zijn gezicht wordt ernstiger en hij antwoordt zijn vader met wel overwogen woorden:
“Vader, de ware adel kan niet bij de geboorte intreden. De mensch is daarentegen van natuur een volkskind. Uit onze innerlijke gedachten en gevoelens, is het dat den waren adel spruit. De taal welke gij tegen mij gebruikt, acht ik als ongecultiveerd en wil er op wijzen dat de woorden aangaande Louisa mij innerlijk krenken, want ik acht het mij volkomen als plicht haar naam hier hoog te houden.”

“Dus zoover is het gekomen”, herneemt de baron in woede, “dat mijn eenigen zoon mij als onbeschaafd durft betitelen. Ik zweer U thans in naam der Hollandsche aristocratie, dat ik nooit zal dulden dat gij dit geslacht zult bezoedelen, wat er ook gebeuren mag.”

Willem kan zich niet langer bedwingen en spreekt:
“Ik eerbiedig alleenlijk de ware aristocratie van den geest, een andere grootheid schijnt mij ondenkbaar. Aristocraat te zijn op het gebied van geld, wereldsche macht of stand, is geenszins mijn verlangen, met dezulken is onze samenleving niets bevorderd, wel integendeel. Ik bemin Louisa vurig en de sfeer van zuivere rechtschapenheid. Adellijke grootheidswaanzin is mij tevens niet bekend, die heeft tenminste geen greintje vat op mijn gemoed. Wanneer twee menschen besloten

hebben, zich geheel aan elkanders levenstaak te wijden en dat gebeurt zonder wereldsche hebzucht, verwekken zij daardoor stralen der levenden, die tenslotte als bron van goedheid over de wereld heerschen kan en waarin het ware geluk van ons allen schuilen moet!"

"Het schermen met uwe philosophie", herneemt de baron, "doet mij denken aan zekere ziekteverschijnselen waarvan gij thans het slachtoffer zijt geworden en waartegen ik verplicht ben maatregelen te treffen. Heden ga ik uw lijfarts verwittigen om desaangaande een onderzoek bij U te doen. Dat is hetgeen dat ik aanstonds uitvoer tegen uwe zinnelooze besluiten, om met die deerne te willen trouwen. Dat deze laatste bespreking U harde lessen zal voorleggen, daaraan valt niet te twijfelen, want onmiddellijk beschouw ik U, mijn eenigen zoon, als mijn gevangene."

De baron sluit daarna de deur der kamer, gromt nog eenige woorden en stapt in vlammende woede eenige deuren verder, zonder aankloppen de kamer van Louisa, de meid binnen. Deze schrikt geweldig onder den dreigenden blik van den baron, want reeds geruimen tijd heeft zij het twisten tusschen vader en zoon gehoord en heeft ook wel gedacht dat dit twisten haar aanbelangde. In deze eerste oogenblikken staat zij dan ook als verslagen. Wat gaat er met haar gebeuren?

"Neem pak en zak," beveelt de baron, "en verlaat het kasteel, over een half uur moet gij klaar zijn en zult gij uw maandloon ontvangen, en over een uur moet gij u verwijderd hebben. Het kasteel zal daarna voor u, voor altoos gesloten blijven, nooit zal ik nog dulden dat uw naam uitgesproken wordt..."

"Maar mijnheer!" waagt Louisa, terwijl zij haar verdediging wil inbrengen.
De baron wil evenwel niet luisteren en terwijl hij zich verwijdert voegt hij er nog aan toe: "mijn besluit is rotsvast en onveranderbaar."

Louisa staat verbluft van zoo een handelwijze. "Is dat de belooning voor de goede zorgen waarmede zij de huisgenoten zoolang heeft omringd? De betrekkingen tusschen mij en Willem zijn niet door mijne schuld ontstaan. Lang heb ik dat vermeden, maar ik ben toch ook maar een mensch en ben tenslotte onder zijn gedurigen drang bezweken", murmelt zij.

Zoo woelen nu allerlei gedachten door haar geest In haar binnenste stormt het thans evenals daarbuiten in de wouden. Louisa kent den baron voldoende, om te begrijpen dat haar toestand ernstig moet beschouwd, en aan geen verandering van gezindheid kan gedacht worden. Daarom besluit zij onmiddellijk te gehoorzamen, om zoohaast mogelijk het kasteel te kunnen verlaten.
Louisa heeft de grondigste reden om over de handelwijze van den baron ontevreden te zijn, daar zij hem reeds vier jaren lang trouw heeft gediend. Wat de betrekkingen aangaat, welke zij met den jongen baron sinds een tijd onderhoudt, deze zijn op een onschuldige wijze ontstaan. Bij het afsterven van de barones was de zoon door zieleleed bijna bezweken. Louisa verzorgde hem toen met een terughoudende maar vanzelf sprekende toewijding en ontvluchtte daarna een langen tijd iedere poging van Willem, welke een hartelijke reactie zou kunnen hebben teweeggebracht. Haar liefde voor hem, was des te zuiverder en oprechter, omdat zij geen wederliefde vroeg of aanvaarden wilde. De philosoof was zulke innerlijke grootheid om het hart geslagen en bij de minste gelegenheid toonde hij dat ook aan Louisa.

Langzamerhand werden de gevoelens welke hij voor haar koesterde hem te machtig en besloot hij daaraan geen weerstand meer te bieden. inzonderheid was het hem te sterk geworden na het hier volgende geval.
Zekeren namiddag, een vijf maanden geleden, was Louisa in volle drukte aan 't werk op de slaapkamer van den ouden baron, om daarin de verzorging en orde te regelen, die er soms veel te wenschen overliet. Het bed der afgestorvene barones stond nog altijd ter plaatse. Thans merkte Louisa dat de knaagdieren hieraan schade veroorzaakten en zij wilde dat ten koste van alles verhinderen.

Bij het optillen van een matras sprong er een muisje te voorschijn dat zij op een behendige wijze wist te bemachtigen en te dooden. Maar zulke diertjes wonen meestendeels te zamen en bij een herhaling wipte er vlug een ander van uit een hoekje. Griezelig en angstig, vol spanning, onderzocht zij verder om het te kunnen vatten, maar dit werd gemist. Langs alle kanten hippelde het diertje door de kamer om daarna eensklaps te verdwijnen. Daar in een hoekje aan het bed van den baron, in diens pantoffels scheen het zich te hebben verscholen. Behoedzaam onderzocht Louisa de plaats, tot het beestje plotseling weer te voorschijn sprong. Vlug wilde zij er haar voet op plaatsen, maar die berekening was onjuist met enkele millimeters.

Hierop volgde een druk tooneeltje. Het muisje geen anderen uitweg vindende, sprong vlug tegen de beenen van Louisa op, kriebelend, poeselend, al zoekende om een verborgen plaatsje te vinden, in de hoogte...

Als door een veer bewogen liep Louisa rond, holde en gilde door de kamer als een bezetene. Willem die even verder in zijn studiekamer vertoefde, snelde op dat ongewoon gerucht onmiddellijk toe, om te zien wat er allemaal gaande kon zijn. Terwijl hij dacht met een krankzinnige te doen te hebben, merkte hij dat Louisa de beide handen onder de borsten hield gekneld, terwijl zij riep: “help mij! ik heb ze vast! ik heb ze vast ! een muis!”

Willem liep aanstonds Louisa te gemoet, maar wat gedaan in dit onvoorziene geval? Onbewust gleed zijn hand onder de kleederen van Louisa, vatte het diertje dat de borst genaderd was, en verpletterde het bijna. Daarna verscheen op beide gezichten een zonderlinge schaamtegloed, waarna een meer intieme vertrouwelijkheid was gevolgd.

Louisa was wees en tevens bijna van allen familietroost ontbloot, daarbij moest zij voortdurend de plagerijen ondergaan van een andere meid, Dora genaamd, die een der vleisters van den ouden baron was en waarmede hij, zooals men zegde, weleens zijn liefde deelde.

Zoo was het dus niet te verwonderen dat zij op dien jeugdigen ouderdom van pas 24 jaar onder den voortdurenden vurigen drang der liefde van Willem bezweken was.

Louisa bezat een knap uiterlijk, bruine haren en oogen, waaruit eene kinderlijke oprechtheid straalde. Borsten, armen en beenen waren goed gevuld en geplaatst. Hare verlangens naar dansen en andere vermakelijkheden waren uiterst gematigd, altijd en alleen had zij verlangd, trouw haar meesters te dienen, van welke weg zij nu wel eenigszins afgeweken was. Innerlijk drukte haar eenige schuld en verweet zij

soms zichzelf haar zwakte. Daarom wilde zij er ditmaal een einde aan maken en zou zij den ouden baron om geen verzachting vragen.

Vlug vat zij hare kleederen bij elkaar, want den baron heeft er voor gezorgd dat zijn bevelen stipt worden uitgevoerd. Na het verstreken uur komt er reeds een bediende, die Louisa met hare koffers, waarin haar gansch fortuin gelegen is, buiten de poort brengt, om haar daar aan regen en wind over te laten. Wat moet zij nu aanvangen...?

Daarjuist is de poort van het kasteel voor eeuwig aan haar ontzegd, het zou een dwaasheid zijn langs dien kant nog hulp te verwachten. Hier langs den weg, in dit ellendig slecht weder en het vallen van de duisternis is Louisa nu gansch alleen en verlaten. Velen zouden beginnen te weenen en zich ongenadig aan de uiterste wanhoop hebben overgegeven.

Neen, duizendmaal neen! dat wil zij niet, langs dien kant is niets te bereiken. Handelen moet zij, en niet piekeren. Haar innerlijk gemoed ontplooit ze thans met een bewonderenswaardige grootheid. Dat Willem mij tenslotte in het lijden heeft gestort, is misschien ook zijn schuld niet, het is de zwakke zijde van den mensch die zich hier heeft doen gelden. En zooals Willem zegde, is dat zwakke, hetwelk men menschelijk noemt, de schuld en het begin van veel ellende en lijden op stoffelijk gebied. Maar juist in dat lijden kan de bron der waarheid ontspruiten en het eeuwige geluk schuilen. Ik zal dus ook, denkt Louisa verder, daaruit de kracht des levens putten...

En terwijl zij daar pal langs den weg, als een verstootelinge staat te mijmeren, schiet er opeens een opborrelende straal door haar gemoed, haar lichaam schijnt als door een veer bewogen. Vlug holt zij daarna in de richting van een huisje tegen den boschkant gelegen.

De duisternis is thans volkomen ingetreden. Een boerenjongetje laadt de koffers van Louisa op een karretje, waarvoor een trekhond is gespannen en rijdt ermede in de richting der naaste spoorwegstatie.

Moedig heeft de weggejaagde haar besluit genomen. Tijdelijk denkt zij wel te kunnen verblijven bij een verre bloedverwant, die te H., in Noord-Brabant is gevestigd.
Op dit oogenblik zijn haar verlangens, om ver van het kasteel weg te kunnen komen, en dit zoo rap mogelijk. Verder wil zij afwachten, wat de toekomst haar bieden zal.

De laatste trein waarin Louisa heeft plaats genomen, rijdt met een goede snelheid in de richting van Eindhoven, waar zij denkt ed nacht door te brengen, om dan morgen verder te kunnen reizen tot H.

De trein loopt thans met volle gedruisch de statie binnen. De laatste reizigers spoeden zich, in warme kleederen gehuld, naar hunne plaatselijke woningen. Een treinbediende zorgt voor de koffers van Louisa om deze tijdelijk in bewaring op te bergen, want hiermede weet zij op dit late uur anders geen raad.

Eindhoven was dien tijd nog maar een klein plaatsje, waar nauwelijks een enkele slaapgelegenheid kon gevonden worden, op dit tijdstip van den dag, was dat voor een onbekende bijna onmogelijk. In een slecht befaamd logementje, waar een grof

gewoel haar tegemoet komt, deinst zij angstig terug bij het zien van een hoop tuchteIooze dronkaards, die daar met eenige vrouwen schijnen te heerschen. Louisa als vrouw alleen, durft het niet wagen hier te vernachten.

Weer doolt zij langs de straten van het kleine stadje, tot zij tenslotte het gedacht opvat, zich in dezen nacht, te voet op weg te begeven, want zij wil ook geheel alleen zijn, om aan haar toestand te kunnen denken.

De weg Eindhoven-H., welke Louisa nu volgt, ligt eenzaam en verlaten. Langs weerszijden afwisselend omzoomd door velden en weiden, met eenige kleine dorpen en boerewoningen, verders heiden en bosschen waardoor nu de wind giert.
De regen is in sneeuwstorm overgegaan. Donker, grauw en huiverig is de nacht. Louisa rilt van de koude en het nat dat hare kleeren doorweekt. Rond haar hoofd zweeft den geest van Willem, die zij thans nog meer heeft lief gekregen. Door die gedachten van liefde versterkt, voelt zij nu bijna geen koude of angst. Ongenadig voor zichzelf stapt zij over den eindeloozen weg verder. Op de torenklok van het dorpje Steenzel slaat het uur thans middernacht. Louisa denkt in haar verbeelding aan dezelfde van het kasteel O.d.N. waar nu zeker iedereen in een zoete rust zou gedompeld zijn.

Met den moed der wanhoop, maar buiten krachten, bereikt zij in den vroegen morgen het dorpje, waar zij door hare familie met bewondering maar tevens met zorg wordt opgenomen.

H.1.4. De vlucht van den jongen baron

De oude baron van L. heeft de zaak ernstig opgevat en is onmiddellijk tot zijn voorgenomen dwangmiddelen overgegaan. Om zekerder van zijn zaak te zijn heeft hij reeds eenige middelen op zijn zoon toegepast. Van heden af is het Willem verboden zijn kamers te verlaten, die om alle verrassingen te voorkomen door “den ouden” zijn op slot gedraaid.

In de eerste uren vat de jonge baron de kwestie niet zoo ernstig op, maar toch bestudeert hij nauwkeurig de plannen, die den wil van zijn vader schijnen te beheerschen en komt daarna allengs meer en meer onder den indruk, van deze zijn onrechtvaardige handelwijze.
Wat moet hij beginnen? Zal hij hem maar laten begaan en zich onvoorwaardelijk overgeven? Neen, besluit hij, dat niet! Al is hij mijn vader, toch zal ik niet dulden dat hij mijn goed recht krenke. Het betreft immers niet alleenlijk mijn persoon. Een vader kan ook wel eens zijn recht te buiten gaan, en ik ben toch al een jongeling van jaren, om met mijn denkwijze niet meer geheel te laten spotten en te doen of ik geen wil bezit! Want moest de wereld zich van sommige heerschers heelemaal laten bedwingen, wat zou er dan tenslotte van alle eerlijk recht en wijze beredeneering overblijven?

Thans dwingt hij mij tot het uiterste middel, dat zijne snoode plannen zal verhinderen. Het is hard voor mij er te moeten toe besluiten, maar zonder dat, wat zal er dan van Louisa en tevens van mij geworden? Zoo ik haar niet steun in haar ellendigen toestand, wat zal zij van mij denken, en van wat zal zij gerechtigd zijn mij te beschuldigen? peinst Willem. Neen, de plichten des levens gebieden mij haar te volgen, om de genuchten en stormen met haar te deelen, Heb moed Louisa, heb moed! de tijd is daar dat wij voor goed en samen den weg door het leven zullen bewandelen...

Even bedenkt hij zich daarna, terwijl een schaduw zijn gezicht omprangt. Waar moet hij Louisa zoeken? Het eenigste middel is vlug te handelen, zoo zal hij ze nog in de onmiddellijke omgeving kunnen vinden. Op de klok van het kasteel hoort men thans ook twaalf helle fiere klanken, die hun trillende geluiden over den omtrek verspreiden. Het is of die slagen van een magnetische kracht vergezeld zijn en den moed van Willem aanwakkeren. Hij schijnt eensklaps als door een vreemde straal bewogen en er de smeekingen zijner beminde in te hooren, omdat hij haar hulp en bijstand zou verleenen.

Van dit oogenblik af werkt Willem om uit zijne gevangenis te geraken en den dwang van zijn vader te ontvluchten, want hij acht hem voor het ergste in staat, om zijn wil te zien zegevieren.

Zacht, bijna zonder geluid, verlaat de philosoof zijn bed, trekt een jagerspak aan, vult daarna een kleinen handkoffer met allerlei voorwerpen en opent een venster dat uitzicht geeft op de binnenplaats van het kasteel, langs waar hij nu een uitweg zoeken wil. Sneeuw en wind gieren in woeste draaikolken rond het kasteel en dringen nu ook onverwijld door het geopende venster in de kamer binnen. Schril en snijdend slaat de wind Willem in 't gelaat; dat alles schijnt hem echter niet te deeren.

Een paar beddelakens knoopt hij aan elkaar, draait ze in een wrong en bindt ze alzoo met een paar koordjes te zamen. Daarna hecht hij deze aan een ijzeren versiering van het venster, werpt de lakens in de ruimte, en laat zich dan behoedzaam naar beneden glijden.

Stil maar vrij begeeft hij zich over de binnenplaats in de richting van den paardenstal, wekt er den knecht en vraagt hem zijn paard te willen gereed maken, om er onmiddellijk mee op reis te trekken. De knecht verdwaasd over deze ontijdige verontrusting gehoorzaamt, maar vindt het toch zonderling op dit nachtelijk uur. Wat wil zijn jongen meester, top in den nacht, in zoo een hondenweer verrichten? Dat is een zaak welke hij niet begrijpen kan.
Willem bedankt den knecht, geeft hem wat drinkgeld. zwaait even met den arm als groet en verdwijnt in den donkeren sneeuwstorm nacht.
Nauwelijks heeft de jonge baron een tien minuten gereden, als hij op zijn weg, in de verte een lichte gloed bemerkt, waarvan de roodachtige schijnsels achter de wouden in de hoogte stralen. Een brandende boerderij, denkt Willem, die heel waarschijnlijk langs dezen weg gelegen is. Vlug als de wind rent hij nu langs den landweg en bereikt korten tijd nadien het brandende huis.

Eenige landslieden, half gekleede vrouwen en kinderen loopen aanhoudend heen en weer, om uit den brand eenige schamele meubelen en andere voorwerpen te redden. Op eenige meters van het brandende huis liggen tegen den killen grond, twee aan elkander gebonden vreemdelingen. De boeren die hen bewaken en den jongen baron zien naderen, schijnen daardoor opgewekt en roepen nu luidkeels: “Ter dood met die twee brandstichters!” Zichtbaar willen zij den baronszoon behagen, omdat de hoeve hem toebehoort, en om hem te toonen dat zij de brandstichters gevangen hebben. De boeren begroeten Willem allen met eerbied, eenigen van hen gaan hem te gemoet, helpen bij het afstijgen en bewaken zijn paard.

“Wat gebeurt hier?” vraagt hij aan eenigen van hen die rond de gebondenen staan geschaard, terwijl hij op hen toetreedt.
“Zij hebben het huis in brand gestoken, heer baron ” roepen de bewakers te gelijk.
“Zoo, hoe weet u dat?”
“Wij hebben ze in de schuur op het hooi aangetroffen.”
“Hebt gij hen ondervraagd?”
“Ja, maar zij ontkennen en zeggen ons geen schuld aan den brand te hebben; maar met wat recht slapen zij in die schuur, zonder het te vragen? En hoe kan anders de brand ontstaan zijn?”
“Dus hebt gij geen andere bewijzen van hun schuld?”
Op die laatste vraag blijven allen het antwoord schuldig.

Een der verdachten richt echter het hoofd op en terwijl hij den jongen baron aanstaart, spreekt hij in de Duitsche taal:
“Mijnheer, zooals ik verstaan kan, is dit brandende huis de eigendom van uw ouders en stelt U dus ook veel belang in hetgeen hier geschiedt. Uwe komst verblijdt ons en kan een dienst bewijzen om het misverstand dat hier heerscht en waarvan wij de slachtoffers zijn, te herstellen, want wij zijn geen brandstichters, mijnheer, zoals men hier vertelt.”

“Ik begrijp heel goed uw taal vreemdelingen, en verlang uw verdediging te aanhooren,” zegt nu Willem. “Moesten er geen nadere bewijzen tegen u aangebracht worden, dan kan of mag er hier van straffen geen spraak zijn en zult gij onmiddellijk in vrijheid gesteld worden! Spreek dus, en zeg ons ook wat gij hier verrichtte?”

Op die uitnoodiging tot spreken herneemt de verdachte:
“Wij zijn twee Pruisen, mijnheer, en behoorden vroeger tot de vreedzame en welstellende burgerij van ons land. Ik was dorpsschoolmeester en mijn naam is Karl Muller, mijn makker daar is een smid die op hetzelfde dorp waar ik school deed een eigen werkplaats bezat, hij heet Adolf Rügarmer, Wij werden in ons land ten strijde geroepen tegen de Franschen. Die oorlog van 1870-1871 scheen ons te wreed, na eenige maanden vechten werd ik verminkt aan mijn been, zooals U hier kunt merken. Na den dood menigmaal onder de oogen te hebben gezien, besloot ik met mijn makker, hier nevens mij, de vlucht naar België te nemen. De loop der omstandigheden heeft thans van ons gemaakt wat U hier ziet, heer baron, wij zijn twee dolende oorlogsslachtoffers, van iedereen verlaten ....”
“Huichelaars!” roepen de boeren, “ze kunnen niet verklaren wat ze hier deden!”
“Maar wat had ge in die schuur te verrichten?” vraagt Willem nu ook op zijne beurt.
“Luister, mijnheer, die geschiedenis wil ik U wel verklaren, zoo U dat ten strikste moest verlangen, maar in die droevige herinneringen ga ik niet gaarne tot het uiterste.”
“In dit geval als nu, zou het U van groot nut kunnen zijn Duitschers”, zegt Willem.
De tweede die tot dusver het stilzwijgen heeft bewaard, vertelt nu:
“Na ons deserteeren beproefden wij op verschillende wijzen eerlijk ons brood te verdienen, soms lukte dat een tijdje, daarna waren wij weer werkeloos en deden dan beroep op de hulp onzer naaste bloedverwanten in Duitschland. Maar deze laatsten sleurden wij onwillekeurig mede in onzen val. Onze vrouwen en kinderen, zonder kostwinnaar, hoe wilden ze ons blijven steunen? Een ervan is thans in de armen van een verleider gevallen, de andere geeft zich over aan openbare ontucht; dat is de kern dien mijn makker niet gaarne aanraakte. Thans zwerven wij als gewone bedelaars door Holland en België. De tijden zijn hard. Geen werk, geen geld, geen slapen of eten, bevangen door koude, altijd overgeleverd aan de willekeur der landbouwers, waaronder velen met een goed hart, maar ook slechten, die handelen als schurken, zooals ons hier gisteren geschiedde. Door hunne hebzucht gedreven kennen zij niemand als zichzelf. Bij zulke lieden is geen onderdak te bekomen. Einde raad zijn wij langs den achterkant door een opening in den leemen muur in de schuur geraakt en hebben ons daarna in het hooi weggeborgen. 't Was toen ongeveer negen uur in den avond en wij hadden overal op het gehucht gevraagd om te vernachten. Ondanks onze bescheidene eischen om in 't hooi of stroo te mogen liggen, werd ons dat overal geweigerd. In de schuur waar wij in dien uitersten nood beschutting hadden gezocht, hadden wij bijna ook onzen dood gevonden. Diep in het hooi gedoken sliepen wij rustig, tot mijn makker mij wekte en onze kleederen reeds door vonken waren aangetast. Waren wij ter plaatse verbrand en gestorven, wat zou de maatschappij aan ons verloren hebben...? Nu zijn wij immers onnuttige schepselen der samenleving, mijnheer”

Deze verklaring prikkelt Willem zijn hart, daar hij nu zelf ook op weg is een zwerver te kunnen worden. Daarna richt hij zich tot de omstaande boeren:
“Zoo deze lieden waarheid spreken, zijt gij zelf niet vrij van alle schuld, want gij hebt geweigerd uw evennaaste te helpen waar het noodig was en gij het kont. Gij hebt u

hier hooren beschuldigen en zegt niets tot uw verdediging, zoodat ik ten volle de verklaring dezer vreemdelingen aanvaarden moet. Stel hun dus aanstonds in staat zich weer vrij te bewegen, en om hen te vergoeden voor de smarten en beleedigingen hen aangedaan, zal iedere boer die een huis van ons huurt, die twee vreemdelingen een week kosteloos eten en slapen moeten bezorgen. Hebt gij het verstaan?" roept Willem hen toe, "want het zijn niets meer dan twee ongelukkige lotgenoten, en slachtoffers van het menschelijk geweld. Ver van hun geboortegrond gescheiden, van alles ontbloot wat hun duurbaar is op aarde, moeten zij leven in de grootste zedelijke en stoffelijke ellende."

De omstaanders beginnen nu te gevoelen, dat zij zich vergrepen hebben door die daad te plegen om hun heer te behagen. Nu zijn de zaken gekeerd en de vreemdelingen worden aan voedsel geholpen, van hen die daarjuist hun beulen waren.

lntusschen is de boerderij bijna gansch door de vlammen verzwonden. Weemoedig staart Willem naar den vuurpoel. Terwijl hij daar mijmerend staat, zoo roerloos als een beeld, is het den brand niet die hem het gemoed het meest beklemt. Hij is immers nu op weg om zijn eigen streek te verlaten en als deserteur is hij reeds het vaderlijk huis ontvlucht. Met strakker blik op den vuurgloed die alles verteert denkt Willem aan de ellende van het menschdom. Als men schepselen ontmoet, die in den bloei van `t leven zijn, en reeds zooveel ellende hebben gekend en meegemaakt, wat moet er dan van de kinderen geworden, die ginder zonder vader moeten leven...?

Bij deze overpeinzing schrikt Willem, en denkt aan den toestand waarin zijn beminde verkeert. Op dat zelfde oogenblik wordt hij in die gedachten gestoord door een jongeling, die met de klak in de hand op hem toetreedt en vraagt om hem eens te mogen spreken.
"Zeg gerust", antwoordt Willem, hem nieuwsgierig aankijkend.
"Mijnheer de baron, ik heb een boodschap voor U", herneemt de jongen, "maar laat ons even op zij gaan want de zaak is nogal intiem. Misschien zal het briefje dat ik gisterenavond ontving van de doorgezonden meid U niet bevallen, en daarmede hebben anderen niets te maken. Louisa heeft mij gevraagd het aan niemand bekend te maken, om zoohaast ik U ontmoette, het af te geven. Juist bij toeval zie ik U nu hier, en daarom, ziehier het briefje, wilt U het aannemen...?"

Willem staat sprakeloos, verbluft staart hij den jongeling aan, terwijl deze hem het briefje overhandigt, waarvan hij het schrift onmiddellijk herkent als dat zijner geliefde.
"Waar hebt ge haar ontmoet, en waar verblijft zij nu?"
"Gisterenavond bracht ik haar koffers naar de statie, uw tweede vraag kan ik echter niet beantwoorden, want ik weet niet waar ze heen gereisd is," zegt de jongeling.

Met wijd opengesperde oogleden verscheurt Willem daarna den omslag en leest met groote belangstelling, al sidderend, terwijl zijn lippen eveneens bewegen.

"Waarde vriend Willem,
Wanneer U dit schrijven bereiken zal, weet ik natuurlijk niet, maar U zult dan wel vernomen hebben, hoe uw vader mij als een hond van het kasteel verjaagd heeft en mij tevens heeft verboden er ooit nog binnen te treden.

Het zal zeer hard voor mij zijn, uwe liefkozingen en vertroostingen nu voor eeuwig te moeten missen, altijd, zoolang ik leef, zal ik echter aan U denken....
Moest het soms gebeuren dat er uit onze betrekkingen iets groeide, zooals ik denk en U reeds weet, zal ik mijne plichten zoo stipt mogelijk volbrengen, zoodat uw naam er door hoog gehouden blijft.
Verders begeef ik mij voorloopig bij familie in het dorpje H., van waaruit ik daarna naar België denk over te gaan, om uw naam niet te bezoedelen.
Veel kan ik U heden niet schrijven, want mijn gedachten zijn geheel verward. Voortdurend zweeft uw aangezicht voor mijn geest en oogen. Nu ook weer ontborrelt mijn gemoed in tranen, mijn oogen verduisteren, mijn lichaam schokt van ontroering bij de gedachte dat deze woorden misschien de laatste van onze betrekkingen kunnen zijn. Het is onmogelijk nog iets meer te vermelden...
Vaarwel Willem! Vaarwel! en denk soms ook nog eens aan mij...
Een kus uit de verte, als eeuwigen zegel mijner liefde."
Louisa.

"Neen", stamelt Willem ontroerd, "niet voor eeuwig Louisa, maar tot over eenige uren."
Daarna wendt hij zich tot den jongeling en drukt hem de hand.
"Vriend" zegt hij met trillende stem, gij hebt mij een grooten dienst bewezen en juist op het uur dat ik er behoefte aan gevoelde. Heden kan ik voor U weinig doen, maar neem dit geld als vergoeding, later zullen wij zien wat de gelegenheid ons biedt."

Willem fluistert hem daarna nog eenige woorden in het oor en geeft nog enkele bevelen aangaande den brand en de vreemdelingen.
Hij springt vervolgens te paard en rent in galop in de richting van een grooten straatweg.

H., een klein dorpje, bijna gansch in dennebosschen verscholen, gelegen in Noord-Brabant bij de Belgische grens, bezat op het marktplein dien tijd reeds een logement dat als burgerhotel kon gerekend worden. Hier heeft Willem thans voor eenigen tijd zijn intrek genomen.

De baas van het gasthof, een gezonde, kloeke boer, ziet in zijn klant een voornaam heer en zorgt daarom aanstonds voor het noodige, om hem het verblijf te veraangenamen,

Westwaarts van het dorp, in de bosschen, ligt het gehucht waar Louisa bij haar familie verblijft. Thans heeft het meisje een zwoeligen, onrustigen slaap, die het gevolg is van de zware reis van den vorigen dag en nacht.

Bij haar ontwaken staart zij roerloos naar een venstertje, langs waar het eerste morgenlicht haar kamer binnendringt. Gedurende den nacht heeft zij schrikwekkende droomen gehad, nu echter schijnt zij gansch verlicht te zijn. Door een onuitlegbaar gevoel ziet zij thans vol hoop en vertrouwen de toekomst te gemoet.

H.1.5. De gouden bruiloft van Jan Tops en Trien Slings

Twee dagen na de aankomst van Willem op het dorp, viert men er de gouden bruiloft van twee, door iedereen gekende oudjes, Jan Tops en Trien Slings.
Van in den vroegen morgen is alles in rep en roer. Meisjes en jongens versieren de huizen, plaatsen spreuken en heilwenschen. Eenige boeren richten een soort ark op, voor de woning van het gouden paar. Kortom al het mogelijke wordt gedaan, om het de 50 jaar getrouwden zoo aangenaam mogelijk te maken.

Al de feestelijkheden en ceremoniën hiermede verbonden gaan den ganschen voormiddag hun gewonen gang. Nog een verzorgd middagmaal in intiemen kring en alles zal gedaan zijn. Dit schijnt echter heden niet gewild te zijn. Er wordt de bewoners van het gehucht bekend gemaakt, dat in een naastbijgelegen herberg, door een heer, een extra feest zal gegeven worden, waaraan iedereen verzocht is deel te nemen.
Dat nieuws wordt door de boeren met vreugde begroet, want wat hen het meest bevalt: alles is kosteloos. Alleen vraagt de caféhouder de hulp van eenige jonge dochters, waaronder ook Louisa met opzet gekozen wordt.

Wanneer men Louisa verzoekt hare kookkunst te toonen, twijfelt zij even, maar op het aandringen van den cafébaas en haar familie, besluit zij toch een handje te helpen uitsteken.

Willem is in 't geheim met den herberghouder in beraad getreden, om alzoo zijn beminde een verrassing voor te bereiden. In den namiddag vraagt ieder zich af, wie het wel kan zijn, die deze zware kosten op zich nemen wil.

De avond is ingevallen. Een heerlijke geur verspreidt zich door de herberg. Een zestigtal lieden, waaronder vrouwen en mannen, ouden en jongen, bewegen zich rond eenige tafels om er plaats te nemen.

Groote ketels en mermitten, waaruit de geurige dampen de reukorganen komen streelen, worden nu op de tafels geplaatst.

Met spanning zien de meesten op hun nog ledige borden, want er ontbreken nog de lepels om ze te vullen. Weldra verschijnt echter een der diensters met de zoo zeer verlangde voorwerpen. Eenige oogenblikken daarna heeft ieder zijn bord tot den bovensten rand gevuld, want er zijn ballekens in, wordt er gefluisterd en daarop schijnen velen belust te zijn.

Iedereen tracht er dan ook zooveel mogelijk van op te visschen, zoodat op het laatst geen enkel frikkadelletje meer in de potten met soep aanwezig is.
Aardappelen met boonen worden nu opgebracht; men ziet elkander aan en zegt: maar dat hebben wij thuis ook. Eindelijk komt het vleesch voor de pinnen. Vleesch! zelfs roastbeef...! daar hebben ze niet aan gedacht. Dat zien ze maar eens in 't jaar en dit alleen met kermis.

Onrustig worden de vorken nu ter hand genomen, met schuinschen blik op de dampende schotels gericht, tot het ieder zijn beurt is om zijn deel te bemachtigen. Er

ontstaat een waren aanval. Sommigen onder hen speten tot vijf stuks ineens aan hun vork en bedekken ze uit schaamte vlug met eenige aardappelen.

Een jonge boer vat het met de hand, omdat het anders te lang duurt, beweert hij.
Messen om het te snijden worden niet gebruikt, de adamsvork schijnt de groote leuze. Goed dat Willem er aan gedacht heeft bijzonder voor het vleesch te zorgen.
Daarna komen nog eenige andere spijzen met een desserken, dat door bijna al de lieden nog verbruikt wordt, ondanks dat er velen onder de mannen zijn, die reeds in stilte de bovenste knop van hun broek hebben losgemaakt. Vervolgens worden nu groote kannen met bier gebracht, waarvan eenieder naar hartelust kan drinken.
Willem heeft er voor gezorgd dat de oudjes ook thuis het feest kunnen meevieren, omdat in de herberg het gewoel voor hunne jaren niet zeer aangenaam kan zijn. Hij heeft hen voorgesteld den avond in hun gezelschap door te brengen, samen zullen zij daarna ook even de herberg bezoeken waar een dansfeest te hunner eere plaats heeft. Dat voorstel is met vreugde door de oudjes aangenomen.

Na den maaltijd doet Willem ook de meisjes ontbieden die het eten hebben bereid, om met hen te zamen eenige flesschen wijn te ledigen en ze voor hun werk geluk te wenschen.

Het is even over zeven, wanneer drie boeredochters in gezelschap van Louisa het huis der gevierden binnentreden.

Bij hunne verschijning staat Willem recht, terwijl hij zijn blikken op hen richt. Onderzoekend staart hij naar Louisa, die onder zijn oogen schijnt te bezwijken. Droomt zij, of is het werkelijk haar geliefde die zich daar voor haar bevindt...? Een oogenblik staat zij pal. Een huiverige rilling doorloopt hare leden, waarop een warmtegloed volgt.

Ontsteld treedt Willem op haar toe, vat haar om het midden, en een korte maar hartelijke omhelzing volgt nu.

De overigen begrijpen geen zier van wat hier gebeurt en de drie vriendinnen van Louisa houden reeds de handen voor hun gelaat, om niet aan dezelfde liefkozingen bloot te staan. Willem die dat merkt, geeft aanstonds eenige kennis van de zaak, om het gezelschap weder in rustige stemming te brengen.

Eenige flesschen worden geledigd, om zich daarna met een licht gemoed naar het dansfeest te begeven. Willem en Louisa die lust gevoelen om samen alleen te zijn, vergezellen echter nog even de groep naar de herberg, waar nu iedereen in een lustige stemming verkeert, want dansen was dien tijd te H. een zeldzaamheid.
Dat vermaak wordt er bijna als onzedig beschouwd, alhoewel de jonkheid in 't geheim soms wel eens draait, maar de pastoor van het dorp aanziet het als een zonde.

Op de binnnenplaats van de herberg zijn twee katten en een hond (de twee getrouwsten van den mensch) volop aan ’t smullen aan de van overdaad voortkomende uitwerpsels, waaronder groote ongeknauwde stukken vleesch zich bevinden.

“Het moet er uit of ik barst”, wordt er stamelend in een hoek gezegd. Ja, het is die lieden onmogelijk, na het geweldig vleeschverbruik nog zooveel dranken te nemen. Maar men wil absoluut van de gelegenheid gebruik maken, het is immers alles voor niets! En die gelegenheid krijgen ze natuurlijk alle dagen niet.

Wat een volk om zoo te handelen, na een zoo lange, eeuwenlange kristene beschaving te hebben ondergaan!

Het hele gezelschap lijkt een mengsel van wilde zwijnen te zijn... Niet het minste bewijs van beschaving schijnt in hun geest aanwezig.
Nu zij dronken zijn kan men zeer juist de grootheid van hun binnenste meten. Willem hoort bij dat gezelschap niet thuis; hij spreekt nog eenige woorden tot den herberghouder en verdwijnt daarna met Louisa in de richting van haar verblijfplaats. Hij verlangt alleen te zijn met zijn beminde, na al die onvoorziene zaken.

Vele plannen bespreken ze daarna en bij de scheiding op dezen bewusten avond, zweren zij elkander eeuwig trouw. De volgende dagen zullen zij aan hun trouwplannen besteden.

H.1.6. De pastoor van H. op zijn predikstoel

Het is Zondag. De torenklokken der kerk verspreiden hun geluiden om de bewoners van het dorp te verwittigen de goddelijke diensten te komen bijwonen.

Langs kronkelende kleine veldpaden, met slijk doordrenkt, spoeden zij zich in de richting van het godshuis. Van uit de grijze nevelige lucht, werpen zich krassende kraaien op de overgeblevene, door den winter gespaarde veldvruchten.
Een enkele leeuwerik waagt het reeds, en stijgt triomfantelijk tirelierend de hoogte in.

Eenige minuten voor de dienst zal aanvangen, is de kerk reeds gansch met menschen bezet, want geen enkelen bewoner van H. zou ooit een Zondag hieraan verzuimen. Willem begrijpt ook deze algemeene gebruiken, en wil terwille van hen, ook deze eerbiedigen. Hij spoedt zich dus ter kerke en plaatst zich op het uiteinde van het gebouw, nevens een pilaar, van waar hij aandachtig den eredienst volgt.

De pastoor, een geweldig zware mensch, met een groot, hoog rood gelaat, schijnt op dezen dag slecht geluimd te zijn, dat bewezen tenminste eenige boeren die geniepig, met de hand schuinsch voor den mond gehouden, op die wijze spreken.

Zwierig, met opgetrokken voorhoofd en dichtgeknepen mond, stapt hij op zijn predikstoel toe, om er de diensten voor de naaste week aan te kondigen. Daarna slaat hij een kruis en begint zijn preek, die als geestelijk voedsel der parochianen dienen moet.

Beminde Kristenen,
Ik acht het als mijn dringenden plicht, u te waarschuwen over zekere misbruiken die op onze gemeente gepleegd zijn. Opdat die misbruiken niet dieper uw gemoed zouden verkankeren, heb ik besloten ze uit al mijn macht en kennis, tot het uiterste te bestrijden. Daarom, zal ik vandaag zoo vrij zijn, u eenige voorvallen voor oogen te brengen.

In onze, zoo goede, stille plaats, die altijd het voorbeeld van heel Noord-Brabant is geweest, huist op het oogenblik een verdorven mensch, die zijn oudershuis ontvluchtte, om aan de kastijdingen van zijn edelen vader te ontsnappen. Die ellendeling beeldt zich in een “wereldhervormer” te zijn, en schrijft boeken die alle waanzinnigheid te boven gaan.

Verleden week nu, beminde parochianen, hebben wij den kerel aan 't werk gezien op een onzer gehuchten. Het geld dat hij daar besteedde aan de braspartij, met dien gouden bruiloft, en waaraan verschillende van u hebben deelgenomen, was heel waarschijnlijk geld, dat hij zijn vader ontstolen had. Door dat gestolen geld zoekt hij hier thans een modderpoel te stichten?

Dat men twee oude menschen huldige, die gansch hun leven hebben gewerkt en gewroet, strekt u, burgers ter eere, maar dat dit feest tot in den avond werd voortgezet, en eindigde met die walgelijke dansen,... terwijl daarna jongelingen en jonge dochters arm aan arm geschaard, in dronken toestand, langs de donkere wegen liepen, al zingende... ja, ik moet het zeggen,

En als gij mij dan gaarne ziet,
Voorwat en trouwde gij
Voorwat en trouwde gij,
En als ge mij dan gaarne ziet,
Voorwat en trouwde gij me dan nog niet?

Dat is een schandvlek die altijddurend op onze gemeente kleven zal, maar waarvan die vreemde flierefluiter, die zich philosoof noemt, de groote schuld te dragen heeft.

Ik hoop beminde kristenen, dat ge in 't vervolg aan geen dansen meer zult denken, Zoohaast u de toonen van een trekorgel of andere dansmuziek in de ooren klinkt, zult ge denken in uw eigen: dat is de stem van den duivel, die mijne ziel poogt in 't verderf te storten. Gij moet u ook van den drank onthouden! Brengt uw dagen door met werken en bidden, de kerk zal dan ook uit uwen arbeid bloeien en genadig kunt ge daarna de eeuwige rust, den hemel binnentreden. Voor het laatst wil ik u nog zeggen, beminde parochianen. Vermijdt ook de jonge, vreemde deerne die in uwe omgeving is neergestreken, want zij schijnt de vriendin van den «"ketter-wereldhervormer" te zijn. Zulke menschen verwezenlijken de duivel in persoon op deze aarde en spotten met alle goddelijke wetten. Maar dat spotten met God blijft niet eeuwig duren, want eens toch zal de tijd komen dat ze zullen aanlanden in het diepste der hel ..

De pastoor drukt bijzonder op deze laatste woorden en terwijl hij een vluchtigen blik op Willem werpt, slaat hij weer een kruis en verlaat den preekstoel.
Dat zijn de bijzonderste zinnen die de pastoor aan zijne dorpsgenooten voordischt.
De boeren hebben aandachtig geluisterd en na de mis vereenigen de meesten zich in groepjes. Ze steken geheimzinnig de koppen bij elkaar en denken heel waarschijnlijk zwaar gezondigd te hebben, door van dat gestolen geld te hebben genoten.

Maar dát zullen zij den philosoof betaald zetten, met dien naam werd hij immers door den pastoor betiteld. Zoohaast zij hem zien, willen zij hem van die handelswijze rekening vragen, want iedereen weet op wiens gedrag de pastoor het meest gewezen heeft. Louisa en Willem zullen thans hun mikpunt van misprijzen worden.

Willem die de kerk al voor het einde der mis verlaten heeft, begrijpt niet goed waaruit die pastoor zijn woorden put, maar dat te weten is voor het oogenblik zijn eenig doel niet. Zijn eerlijke studies gebieden hem op zijne eer te waken en de pastoor rekening aangaande dien preek te vragen, die zonder twijfel hem aanbelangt.

Willem voelt zich gekrenkt en om één uur 's middags gaat hij den herder in zijne pastorij opzoeken om met hem eens over de zaak te kunnen spreken. De philosoof meldt zich aan als den vreemdeling der parochie en wordt daarna door den pastoor met een schijn van vreugde ontvangen.
"Goeden dag, jonge vriend", begint de pastoor.
"Goeden dag, heer pastoor", antwoordt Willem.
"Zet U wat, hier neem een stoel, want volgens ik denk verlangt U mij te spreken."

“Jawel Eerwaarde, ik wensch een onderhoud met U aangaande de beleediging, mij van op den predikstoel naar het hoofd geslingerd, zoo uwe woorden ten minste voor mij bestemd waren.”
“Ze waren voor U en ook voor mijne parochianen, mijn jongen. Uw eigen vader heeft de bijzonderste klacht tegen U geuit. Volgens het schijnt zijt U over een paar dagen bij een notaris geweest om geld te halen dat U niet rechtmatig toekomt.

“Dat geld mijnheer pastoor, waarover U spreekt is van hetgeen mij langs moeders zijde rechtmatig toegewezen is en waarvan ik naar behagen genieten kan. Nochtans zal ik het niet nutteloos trachten te gebruiken, maar de verloopen week was een uitzondering in mijn leven.”
“Dus bekent gij den goeden weg te hebben verlaten, jonge philosoof?” herneemt de pastoor.
“Zooals U dat noemen wilt mijnheer”, antwoordt Willem.
“Uw vader laat mij ook weten dat gij boeken schrijft met heel vreemde denkwijzen, die nadeelig op het gemoed der gewone menscben kunnen inwerken. Die hier uitgeven, wil ik, en zal dat ook verhinderen, daarom zal ik uw vaders plannen zooveel mogelijk steunen... !”

Door de drukking die de herder op Willem door die woorden veroorzaakt, wordt hij stilaan opgewonden en begint op zijne beurt:
“Ik, heer pastoor schrijf boeken, die interessant zijn voor iedere generatie, omdat de denkwijze die er in voorkomt rechtstreeksch uit 's menschen hoogste goed is geput. De taal die er in wordt gesproken is niet gepolitoerd of geverfd, ook niet kruiperig en gestreken, zij is oprecht! Het einddoel van mijn streven is een verstandelijk begrijpen der werkelijkheden.”
“Ik denk jonge heer, dat ge niet op uw plaats zijt om uwe handelwijze te kunnen verrechtvaardigen”, herneemt de pastoor. “Loopt gij niet met allerlei vreemde plannen in uw hoofd, die den katholieken godsdienst veel schade zouden kunnen veroorzaken, moesten zij verwezenlijkt worden?... En uw edelen vader, hebt gij hem niet gehoond omdat hij zich tegen uwe denkwijze verzette? Om uwe ondeugd te bezegelen, zijt gij daarna zijn huis ontvlucht met een gewone deerne, uwe meid! U dacht misschien, dat wanneer ik tot mijne parochianen spreek, niet weet wat ik hen vertel? “

“Is het toegelaten, heer pastoor, U volmondig de waarheid te zeggen?”
“Spreek op, jonge philosoof, het zal misschien uw gemoed gedeeltelijk ontlasten en U tot betere inzichten brengen.”
“Dus zal ik U vooreerst zeggen dat U heel lichtzinnig zijt in uw oordeelen en dat gij mijn eer hier in de parochie hebt bezoedeld, eveneens die van Louisa, de “deerne” zooals ge haar betitelt. Ik acht het dus mijn plicht ons beider goed recht tegenover uwe aanvallen te verdedigen.”

“Welnu ja, ik wil voorloopig wat toegevend zijn, spreek op en verdedig u, maar zeg mij eerst hoe gij tot het besluit zijt gekomen U met de wetenschap bezig te houden.”

“U hebt dat toch ook gedaan, heer pastoor, want gij verkondigt zelfs iets bovennaturlijks!

“Ja maar vriend”, herneemt de pastoor, “dat is heel wat anders! Wij priesters, verkondigen de leer zooals de heilige kerk ons die voorschrijft, en die leer is door Jezus Christus, onzen zaligmaker ingesteld en is dus geheel onfaalbaar...!
“Dat is kras gesproken, heer pastoor, maar in dien zin beoordeel ik de zaak niet. Ik behoor niet tot het leger van menschen, die onvoorwaardelijk, zonder denken, blindelings gehoorzamen. Ik schep mijn eigen gedachten en meeningen...”

“Gelooft gij dan niet aan een God die ons allen heeft geschapen?”
“Heel zeker, mijnheer pastoor, en het is juist door mijne studieën en mijne en vooruitstrevenden wil, dat ik de gansche waarheid ontsluieren wil.”

“Die waarheid berust in de kerk, mijn jongen en een goed kristen moet zich daaraan onderwerpen.”
“Heer pastoor, uwe woorden dwingen mij een verderen uitleg te geven!”
“Als ik nog een kind was zonder innerlijke gedachten en wil, zou ik misschien ten volle uw woorden beamen, maar de omstandigheden van het leven hebben mij tot andere inzichten gebracht. Ik voor mij beschouw op deze wereld alles vergankelijk. Aan een plaatselijke onfaalbare instelling, waarvan gij priesters het monopolie zoudt bezitten, en onder welken wil mij zouden gedwongen zijn te leven, om niet verder te denken, daaraan kan ik niet gelooven!”
“Gij gelooft dus niet in de heilige kerk”, onderbreekt de pastoor.
“Niet gelooven is het zuivere woord niet. Ik geloof integendeel dat de kerk een goede leer verkondigt, in zoo ver zij op zuiver terrein blijft .... Het kan nuttig zijn sommigen hun ingeboren woestheid te helpen bestrijden, maar in vele dingen oordeelen hare priesters te lichtvaardig en ontwrichten soms door hun dwaze inbeeldingen en handelwijzen, goede instellingen die niets anders dan het welzijn van den evennaaste voor oogen hebben... Zij stichten daardoor soms oorlogen en alle groote onheilen op aarde!”

“Welke priesters zijn zoo lichtzinnig mijnheer?”
“Uwe eigen lichtzinnigheid zoudt ge reeds moeten begrijpen, maar ik wil U ook wel in 't algemeen ontleden. Ik zal voortgaan met iets dat iedereen verstaan kan en waarvoor ge geen philosoof hoeft te zijn ! Laat ons beginnen met aan te nemen dat de Paus onfaalbaar is en zijn ingevingen van iets bovennatuurlijks ontvangt, dat Goddelijke almacht genoemd wordt, en aan welke bron dus ook uw leering ontspruit. Gij die dus zijn apostelen zijt, vertegenwoordigt hier het hoogere, hetwelk niet wereldsch is. Alleen het hoogere! het onsterfelijke! Bepaalt ge U bij dat hoogere, heer pastoor...?”
“Heel zeker, mijn vriend.”
“Welnu dan, we zullen onderzoeken of dit waar is, en in die waarheid ligt mijn studie... !”
Laat ons onderstellen dat er heden een massamoordenaar moet begraven worden, een die machtig was en millioenen guldens bezat en alle eer wilde bewezen zijn. Hoe zoudt gij hem begraven?”

“Er is ook een arme weduwe met kinderen, die gansch haar leven geen kwaad heeft gedaan, zelfs geen heeft gedacht,... en hoe zoudt ge die naar haar laatste rustplaats brengen...?”
Het antwoord zal ik U zelf geven, om U te verlichten, mijnheer pastoor.

Dien rijken, maar groote moordenaar, hij kan gewettigd zijn of gepatenteerd, maar een moordenaar blijft hij, die zult gij met alle pracht en praal ter aarde brengen... Die arme weduwe echter, die frissche, blanke schitterende ziel, moet lijden dat gij haar lichaam ‘s morgens vroeg, even vluchtig vergezeld, als waart gij bang van door iemand gezien te worden. Dit verschil van eerbied heer pastoor, bemerken ook de kinderen der gestorvene weduwe, en ze gaan daardoor soms zoo ver uwe leer als laagstaande te beschouwen...!”

“Zwijg, jonge philosoof, gij doolt,” herneemt de pastoor. “Dat blijft immers alleenlijk maar wereldsche pracht. Het doet geen afbreuk aan de grootheid der ziel van die arme,... ieder krijgt hiernamaals belooning naar werk.”
“Dus gij ook de uwe, heer pastoor, want die zielen der armen kunt gij niet onteeren, maar wel bevlekt gij op die wijze uw eigen schoon.... U zijt door uw ambt verplicht en toegewezen om hier op aarde het hoogste te vertegenwoordigen en gij bukt en kruipt voor het slijk der wereld, dat men geld noemt...! Van dat oogenblik af, stelt gij u zelve buiten het groote, het hoogere, waarvan gij de leer verkondigen moet,... en het hier aangehaalde is maar alleenlijk hetgeen voor eenieder zichtbaar zou moeten zijn, het ergste schuilt veel dieper en slaat nog meer wonden in onze verschrompelde samenleving?”

“Heer philosoof, schei nu uit met spreken, want volgens ik hooren kan willen de barbaren Rome veroveren !”
“Gij wilt dus voor uw “leer” de lagere standen ontwikkelen, opdat zij zich hoogmoedig tegen ons verheffen,... begrijpt gij dan niet dat ge daardoor de maatschappelijke rust bedreigt? Gij verlangt ernaar de leer van den heer Bouman ver vooruit te kunnen loopen, maar pas op jonge man, want ik bezit de macht om U tot stof te vergruizen!”

“Mijnheer pastoor, ik ben volkomen bewust, steeds met al de krachten mijner ziel, mij van mijnen plicht gekweten te hebben.
Een goed vader tuchtigt zijne kinderen enkel uit liefde, het doel zijner straf is verbetering,... gij integendeel kleineert, vernedert en betracht de ijdele domheid der menschen uit te buiten...
Wat uw macht betreft om mij te vergruizen...? mijn lichaam is te verwoesten mijnheer, maar eveneens dat van U, we kunnen daarna beiden tot stof verteeren... Trouwens al wat leeft is stof en asch, of zal het door den tijd worden, zelfs de kruisen die onze graven versieren, al zijn ze van graniet, zullen eens in stof en asch overgaan.

Gewaardig U echter heer, te bestaan uit die asch die het ziften waard kan worden geacht, asch waaruit vlammen hebben gestraald die licht en warmte verspreidden... levende asch moeten wij trachten te worden. Er moet iets in ons schuilen, dat altijd brandt en nooit vergaat én eens opgenomen zal worden in het rijk naar zijn wezen, de straling der eeuwige liefde, de bron der warmte zoekende ziel...!”

“Mijnheer,” onderbreekt de pastoor, “het wordt hoog tijd om hier weg te gaan, die beleedigingen kunt ge beter voor U houden!”
“Zoo, kwetsen mijne aanhalingen U, heer pastoor...? Veel beter zoudt ge ze in overweging kunnen nemen! Is uw binnenste zoo ijskoud en dof?... Op die mannier verwekt men vloekende asch, asch die andere asch naar eigen asch verascht....”

Die vreemde uitlatingen van Willem worden den pastoor te machtig en hij wijst hem daarom de deur, terwijl hij nog zegt:
“Uw vader kan ten volle op mij rekenen en we zullen afwachten wat hij mij gebieden zal.”

Willem waagt het nog om te zeggen: “dag mijnheer pastoor”, maar deze antwoordt niet meer en slaat de deur voor den neus van Willem op slot.
Bedroefd trekt de laatste naar buiten en wordt op weg raar zijn voorloopig verblijf door kinderen beleedigd.

* * * * * *

Denzelfden namiddag, het kan ongeveer vier uur zijn, ontvangt Willem in zijn “hotel” het bezoek van den heer Rennier. Mijnheer Rennier is evenals Willem een letterkundige, maar is de 70 jaar reeds genaderd. Beiden kennen elkander persoonlijk niet, innerlijk begrijpen zij nochtans heel goed wat hun scheiden en vereenigen kan, daar zij onderling elkaars boeken en geschriften hebben gelezen en doordacht.

Willem, de jonge baron die nu over geen ontvangstkamer beschikt, ontvangt zijn gast in de gelagzaal der herberg. Het onderhoud wordt onder het drinken van een pot bier ingezet. Van in den beginne is het hun aan te zien dat zij een ernstige bespreking voeren.

Mijnheer Rennier, misschien onder den druk der jaren, schijnt een ernstig mensch te zijn. Willem is evenwel nog altijd iets onder den indruk van zijn samenspraak met den pastoor, waarover ook Rennier schijnt onderricht te zijn. Hij vraagt zich dan ook af wat men van hem verlangt, met nu weer die vreemde heer op hem af te zenden.

Onvermijdelijk begint reeds de tusschenkomst van vader, denkt Willem en hij vraagt zijn bezoeker daarna ook:
“Mijnheer, U zijt immers een dokter?”
“Neen, heer baron”, antwoordt Rennier, “en ook niet degene die u denkt.”
“Dus heb ik mij vergist?” herneemt Willem, “het doet mij genoegen.”
“Dacht U mij soms in staat om iemand onrecht aan te doen?”
“Ik persoonlijk twijfel daaraan mijnheer, want het leven is zoo zonderling en de menschen zijn zoo slecht...”
“Ik begrijp uw wantrouwen ten volle, mijn vriend en bijzonder nu op dit oogenblik. Waart U in andere omstandigheden, gij zoudt mij dan ook beter vertrouwen, daar ben ik bijna zeker van. Ik kom wel bij U als tusschenpersoon, daar ik beter uw zaken begrijp als anderen, maar als kollega wil ik U helpen waar ik kan. Het is uit die reden dat ik door opdracht van andere personen bij U ben gekomen.”

“Gij bekent dus heer Rennier, toch op mij afgezonden te zijn?”
“Ja, heer baron, maar ik zou die opdracht niet aanvaard hebben, als uw persoon mij niet aanbelangde. Reeds geruimen tijd geleden, trachtte ik er naar, U eens te kunnen ontmoeten en spreken, aangaande gewetenskwesties... Ik, die een oud en wel doordacht schrijver ben, zou U willen zeggen welke zaken mij in uw eerst uitgegeven boek het meest hinderen, en waar gij in uw laatste, volgens ik gehoord heb, nog verder zijt gegaan.”

“Welke wijze hindert U, mijnheer? Ben ik misschien te oprecht?”
“Ook al mijn jongen, gij moest U meer bij de oude lijn aanpassen, die door ons sinds jaren, als volksleiders gevolgd wordt.”
“In de Vlaamsche streken wordt het volk verhinderd zich te ontwikkelen, door de schuld uwer oude lijn, heer Rennier, en het zal er nog lang de gevolgen van dragen.”
“Gij moet meer uw eigen stand en dien der priesters steunen, heer baron, of U zult het nooit ver brengen. Met het volk is immers niets uit te richten! Wat het vandaag veracht, kleeft het morgen aan.”
“Dat alles, mijnheer, is de schuld der oude lijn, omdat zij niet te gepasten tijde in het gemoed van het volk indringt, of dit doet als een waanzinnige, vergiftigd en opgeblazen door de ijdelheid der ijdelheden, die niets dan het ondermaansche dienen kan?”
“Dus ben ik tenslotte een van diegenen die het volk onkundig hebben gehouden, heer baron”, herneemt Rennier iet of wat bitsig.
“Volgens mijne meening, mijnheer Rennier, mag men wel iemands idolaat vereeren, maar dan in de eerste plaats hen, die het van harte en uit overtuiging waardig zijn. Door uwe letterkunde waart gij in staat het volk uwer streek te verheffen, dat hebt gij niet gedaan en nu wilt U mij op dienzelfden weg trekken! Neen mijnheer, dat zal U nooit gelukken. Met mijne boeken wil ik den geest der rechtvaardigheid opwekken, maar niet verduisteren, andere bijzaken heb ik voor 't oogenblik niet.”

“Die gaan komen heer baron, ze liggen op uw weg, want zoo gij niet de grenzen overtrekt, zal men U opsluiten, en alleen zonder de steun van uw vader, zult gij het mogelijk niet ver brengen. Men heeft mij ook verzekerd, dat het werk dat gij thans schrijft, niet in onzen kring zal aanvaard worden. Waar wilt ge er dan met heen trekken? Hier kunt gij niet blijven! Gij zijt dus wel op onze Vlaamsche gewesten in België toegewezen!”

“Ik weet, heer Rennier, dat ik vervolgd wordt door mijn eigen vader, en dat hij daarvoor ook steun vindt bij zekere personen. Dat schrikt mij niet af! Verders, moest ik verplicht zijn naar België uit te wijken, dan zal ik nog altijd trachten, al is het op vreemden bodem, het goede in het volk te doen ontwaken!”
“Ik weet ook, mijnheer, dat het Vlaamsche volk op het oogenblik, even als dat van deze streken, nog onder de handen van eenige priesters en kasteelheeren ligt geslagen, eveneens een deel der pers, die aan den dollen piëtist behoort. Al wat ik zal trachten te bereiken, is den geest der massa te verruimen en te veredelen opdat ze tevens een breederen blik om zich heen zou kunnen werpen!”

“Ja, heer baron, U schijnt een strijdvaardig man te wezen. De tijd zal U echter leeren na te denken. Ik heb U thans wat onderricht, om zoo gij verlangt uw rechte baan te vinden en dien kant uit te gaan, het nog tijd is. Wilt U echter niets dan uw eigen weg, zoo zult ge daarvan de grootste gevolgen te dragen hebben.”
“Ik veroorloof mij zelfstandig te denken, heer Rennier en laat mij niet medeslepen door leuzen. Ik voel ook geen eerbied voor wat men noemt “heilige huisjes”, waarin de afgunst en hebzucht de eereplaats bekleeden. Er is een innerlijke kracht in mij, een onweerstaanbaar verlangen, om wat in mij leeft, in ronde taal te zeggen, daarom noemde men mij onlangs nog “de overtuigde wereldhervormer.”

“Gelooft gij soms in staat te zijn, mijnheer, de wereld op een hooger pijl te brengen?”

“Met die meening ben ik bezield en ben er ook van overtuigd dit middel te kennen, maar daarvoor behoeft een groote hervorming...”
“Leg mij uw gedachten eens voor, heer philosoof, want nu begin ik werkelijk te denken dat U een philosoof zijt!”
“Er zal een internationale commissie van intellectueelen gevormd worden, die een godsdienst zal inrichten, steunende op verstandelijke en gezuiverde begrippen. Bij deze beredeneering mag wel desnoods de intuïtie een woordje meespreken, doch alleenlijk wanneer men zeker is dat ze voortspruit uit een gezuiverd gemoed en dat geen hartstochten of lagere overdenkingen haar den weg versperren!”

“Het moet een godsdienst zijn! Geen steunpilaar van partijen om macht en kapitaal uit te breiden, en om over de hoofden van andersdenkenden te willen gebieden.
De scholen zullen eveneens moeten onderworpen worden aan eene internationale commissie, om de jeugd te verhinderen, andere gedachten en volkeren te haten, waaruit nu oorlogen en andere twisten spruiten. Men mag hunne gedachten eveneens niet leiden in het geloof van eene bestraffing of belooning hiernamaals. Dat verwekt de hebzucht.

De goede levensvoortbrengselen moeten den cosmos verruimen en verrijken met gewetensbalsem, die hen tijdens het leven den vrede schenkt, om hiernamaals in over te gaan en het nageslacht in zich op te nemen... De bestraffing moet juist daartegenover staan.

Dat zijn de korte schetsen, der bijzonderste en dringendste geestelijke hervormingen. Op stoffelijk gebied, moet de werktijd der arbeiders aan de vermeerdering der machienen aangepast worden, zoodoende zullen zij een zegen in plaats van de pest voor de wereld worden. Het economisch stelsel dat thans geheel ontredderd is, zal zich dan zonder schokken aan den schoot der dienstbaarheid aanpassen.

Op staatkundig gebied, moet men naar eenvoud streven. Alle sluwe, arglistige wetten en gewetenlooze politiek moet verdwijnen, die schokt het onderling vertrouwen...

“Laat ons op die wijze niet voortspreken, mijnheer, want ik, als weldenkend mensch, begin nu ook aan een losse vijs te denken. De godsdienst is immers geen alledaagsch ontwerp! Die kan aan geen hervormingen onderworpen worden.”

“Ik echter, heb hem nooit aanvaard zooals hij thans is. Ik houd van gewetensvrijheid en veracht de priesterheerschappij, heer Rennier. Zooals de wereld thans, bestuurd wordt, en men met het bloote oog zien kan, zou men veeleer in het pyrrhonisme[1] kunnen gelooven.

Wie op deze wereld, kan, of heeft het recht verworven, om het monopolie van iets bovennatuurlijks voor zich op te eischen...?”
Er zijn zoovele godsdiensten, die alle de waarheid beweren te leeren, en toch geheel uiteenloopende gebruiken bezitten, maar die tenslotte allen één doel nastreven. Het is op grond van dat doel, dat ik hen vereenigen wil, om een hooger leven te stichten.

“Gij volgt dus uw zinnen maar, mijn vriend?”

[1] Pyrrhonisme: scepticisme, twijfelzucht. Aldus Ensie. K.M.

“Ik meen het goede dat in mij leeft te volgen, loop ik daarmede verloren in de samenleving, dan is het onvermijdelijk de wil van den schepper en hetgeen ik hier niet vind zal mij misschien later ten goede komen.

“Ja die niet luisteren wil naar oudere en meer ervaren menschen, die moet het dan maar naar zijn eigen goesting stellen.
Ik denk nu, mijnheer de baron, mijn plicht tegenover U volbracht te hebben. Thans neem ik afscheid en wensch dat gij een gelukkige loopbaan te gemoet moogt gaan... Dat zijn de ware gevoelens die mij beheerschen, maar mijn vermoeden zegt, dat gij vele stormen zult beleven waarin gij tenslotte zult bezwijken!”

Na een warmen handdruk en nog eenige afscheidswoorden, verlaat Rennier de herberg, om zich naar zijn naaste woonst te begeven.
Willem ziet zijn kollega bij het heengaan met belangstelling na en vraagt zich af, hoe hij den raad van dezen nieuwen kennis moet beoordeelen ....

De baas van de herberg komt zijn gast verwittigen om het avondmaal te gebruiken, waaraan Willem ook inderhaast voldoet, want door al die onvoorziene omstandigheden, heeft hij verzuimd aan het uur der afspraak met zijne beminde te denken.

Gedurende de bespreking der twee geleerden waren ook nog eenige andere verbruikers de herberg binnengekomen, waaronder een boer, schepene van het dorp, de burgemeester, “zot Kamilleke”, een schoolmeester en de knecht van 't klooster.

Als buiten hun gewoonte, waren zij in een hoek van het lokaal op eerbiedigen afstand blijven zitten, van waaruit wij geniepig de samenspraak hadden gevolgd. Zij waren er dan ook in gelukt, hier eenige woorden van samen te vatten.

Zoohaast zij nu merken alleen te zijn, worden onder elkaar eenige geheime blikken gewisseld, en terwijl zot Kamilleke een oogske werpt in de richting van den knecht uit het klooster, “sterke Jan” genaamd, roept hij zijn kameraden toe:
“Hij die met joden omgaat, wordt er door besmet en stelt hem tevens de vraag: “Zou mijnheer Rennier, onzen dorpsgenoot, een vriend van dien Geus zijn?”
“Mijnheer Rennier reist veel, en ik denk dat hij dien philosoof hier of daar eens heeft ontmoet,” antwoordt de burgemeester,
“Als hij hem kent, is het een rede te meer om zulk een persoon te mijden”, beweert de schepene, “want weet ge het reeds...? Over eenige uren kwam dien kwanten van een heer, bij onzen pastoor om hem te beleedigen, en daagde hem zelfs uit om te vechten! Het moet een echten duivel van een man zijn, die aan niets gelooft als dat hij zien kan...”

“Als hij beweert aan de goddelijke kracht van de kerk niet te gelooven, moet het een gezworen nietdeug zijn. Hij moet zijn oogen dicht hebben om niet te kunnen merken dat de priesters echte goddelijke personen zijn”, zoo beweert nu de knecht van het klooster, “want gaat hij voort, bij den brand die onlangs bij ons woedde, was het den pastoor die de wind heeft doen keeren en door die verandering van windrichting is het klooster er zoo goed als gespaard van gebleven.

“En de mirakelen dan, die elders zoo dikwijls gebeuren...!”
“Die tegen het geloof zijn na zooveel bewijzen moest men ophangen”, waagt ook de schoolmeester te zeggen.
“Ik heb medelijden met zijn ziel”, zegt zot Kamilleke, “want als ik niet bevreesd was te zondigen, om daarna zelf in de hel te komen, gaf ik dien Jood van avond een goede rammeling.”

Terwijl hij dat zegt, verlaat Willem langs een achterdeur der keuken zijn logementhuis, loopt even langs kronkelende hofpaden en begeeft zich door den donkeren avond in de richting van den boschkant, waar zijne beminde Louisa verblijft.
“Wat gebeurt hier allemaal bij U, baas Jan?” vraagt Kamilleke zoohaast hij deze ziet naderen. Blijft dien jood nog langer, of is hij nu voor goed van hier vertrokken?”
“Neen, hij blijft nog,” antwoordt de herbergbaas, “het doet mij genoegen, want hij is een goede klant .... Maar waarom noemt gij die heer een jood, Kamiel?”
“Moet ge dat verdomd nog vragen Jan!” herneemt Kamiel.
“Ja, want voor mij is hij een hoog geleerde heer en zelfs een edelman.”
“Hij betaalt U zeker dik?” roepen nu twee stemmen te gelijk.
“Niet meer als een ander persoon van zijn stand...”
“Stand! met uwen stand” roept Kamilleke. “Het is een laag gevallen schepsel en gij zoudt hier van stand durven spreken. Hij beleedigt onzen pastoor, zelfs in diens eigen woning, hij gelooft ook niet aan een hel, omdat hij daar schrik van heeft ziet ge, aan een hemel evenmin, omdat hij denkt daar nooit binnen te mogen, want bidden doet die man nooit, dat heeft men mij daar straks nog verzekerd.”

“Ik geloof niet, Kamilleke, dat ge ooit dien heer zijn grootheid zult begrijpen”, zegt nu baas Jan op zijne beurt. Daar straks stelde hij aan eenigen van het dorp de vraag, nadat zij hem wat spottend bejegend hadden, waarom zij eigenlijk naar de kerk gingen.”
“Natuurlijk om te bidden,” werd er langs alle kanten geantwoord.

“En voor wat smeekt gij of bidt gij dan?” vroeg hij aanstonds
Jef de Molenaar en Sus Kramiek, die anders zoo goed bij taal zijn, waren ook bij degenen die hem bespotten, maar geen van hen durfde te antwoorden. En weet ge wat hij daarna aan mij zegde? Dat het was om hunne hebzucht te bevredigen...
De eene gaat bidden om een goeden oogst te bekomen, de andere om een betrekking die veel geld opbrengen zal, verders om aan een vrouw of man te geraken, en die vernoemden ging hij voort, zijn eenigen der treffelijksten. Men heeft er ook nog velen op lager pijl, zelfs om te kunnen genieten met andermans vrouw of man .... en voor een haastige dood aan hen, die hun vervelen of in den weg staan.

“Ja”, roept zot Kamilleke, maar weet ge waar ik voor bid? Niet voor hetgeen dien philosoof zegt, maar om in den hemel te komen!
“Dat is juist hetgeen wat ik hem heb geantwoord, herneemt baas Jan, maar hierop antwoordde hij mij dat dit een zelfde beteekenis had. Het was immers ook om te kunnen genieten, zelfs om dat te kunnen na het leven. Hij zegde daarna ook, hoe men moest bidden en waarom, maar ik begreep daar weinig van. Alleen dat:
“Voor een rustig, rein geweten, in en na het leven, goed zijn terwille van het goede!”

Kamilleke die dacht het pleit gewonnen te hebben, maar nu ziet dat hij ook faalt, springt recht en roept uit :
“Het is een nietdeug zeg ik, in staat ons tot aan de poort van den hemel te volgen, maar we zullen hem wel vinden!” En terwijl hij dat zegt, loert hij sterke Jan, zijn vriend, zijdelings aan, die meer van de zaak schijnt te weten.

Er wordt daarna nog een tijdje onderling van allerlei zaken gesproken, maar Kamilleke en sterke Jan, kunnen het niet langer uithouden, en verlaten gezamenlijk de herberg.
“Daar is vandaag weinig te zien op het dorp”, doet Milleke in het naar buiten stappen, zijn kameraad opmerken.
“Ik denk anders daarbinnen een schoon plan bedacht te hebben, om ons vanavond nog eens goed te vermaken, antwoordt Jan en hij deelt het meteen aan zijn makker mede, dien het goed schijnt te bevallen, want hij begint te lachen dat zijn buik ervan schokt ....

Zot Kamilleke, alhoewel hij maar even 27 jaar telt, is reeds diklijvig. Zijn verkleiningsnaam kan ook wel in dien van Kamiel veranderd worden, zonder zijn persoonlijkheid te kwetsen, want zijn zwaarte reikt tot 90 kg.
Sterke Jan daarentegen, is een nietig ventje van ongeveer 32 jaren oud, maar staat op het dorp als een listig persoontje bekend, waarvoor men goed opletten moet.

Nu ook weer, werkt hij met voorbedachten raad en heeft hij geheime orders, om Willem den philosoof mede van het dorp te helpen verdrijven.

Op de torenklok van de kerk slaat het juist acht uur.
Vele bewoners zijn reeds te bed, in de nog korte Februarimaand.
Bij het passeeren van zijn ouders woonst, stapt Milleke nog even binnen, sluipt geniepig in zijn slaapkamer, steekt vlug een beddelaken onder zijn vest en springt daarna weer naar buiten, om daar zijn makker te vervoegen, die intusschentijd uit een karhuis, een zware ketting heeft genomen, die hij als “kluide” rond zijn hals draait.

Hiermede nu begeven zij zich op weg naar den boschkant, om Willem, die zooals zij vermoeden, bij zijne beminde is gegaan, bij het naar huis keeren te kunnen vergasten...!

Langs den smallen straatweg dien zij volgen, een paar honderd meter van iedere woning verwijderd, staat een klein, kroezelig mastboschje, waartegen zij zich nederzetten, om zich te kunnen schikken in het voorgenomen plan. Kamilleke werpt zijn beddelaken over kop en schouders en schijnt er zich als een Oosterling in te verbergen.

Jan daarentegen besmeert gansch zijn gelaat met zwarten blink, zoo dat hij aan een duivel gelijkt. Hij schikt daarna de ketting als een krans van parelen rond zijn hals.
Het witte spook is thans van den duivel vergezeld...!

“Gedomme Jan, wij hebben nog iets vergeten, murmelt Kamilleke. Er moet een koord dwars over den weg gespannen worden. Als de philosoof dan bang wordt van den

duivel en zijn spook en wil gaan loopen, geraakt hij daarin verward en tuimelt dan zeker met zijn snuit in 't slijk...!

“Wacht dan even”, beveelt Jan, en hij loopt met zijn ketting tot de naaste boerenwoning, om daar het benoodigde weg te nemen.
Met de gevonden koord rent hij nu al rammelend weder tot zijn makker die innerlijk schrikt en fluisterend uitroept: “Jan, ge zijt precies een echten duivel! Ik verschrikte al zelf bij uwe weerkomst. Wat zal hij loopen... dien jood, die aan niets gelooft...!”

Vlug spant men nu de koord, want Jan beweert iemand te hooren naderen.
En inderdaad, men hoort een stap die in hunne richting schijnt te komen.
Kamilleke en Jan staan naast elkaar als vereenigde beelden, om den rol zoo goed mogelijk, met gelukken te kunnen vervullen.

Hoe dichter de persoon nadert, des te harder rammelt Jan met zijn ketting en hij schijnt ook daardoor zijn doel te bereiken, want de man aarzelt, maar bedwingt zich toch.

Recht over de twee gestalten, loert hij echter even terzijde, ziet nog eens om en vlucht. Wat verder stort hij neer en denkt in de strikken van den duivel te zijn gevangen. Met een schokkend, kloppend hart en niet wetende wat er gebeurt, springt hij weer recht en snelt als een haas in de richting van het dorp...

Bij het aanschouwen van dat tooneel zijn beide vermomden van 't lachen ten gronde getuimeld en rollen nu als gekken over de heidestruiken.
Hij die daar voor hen is gaan loopen, is niemand anders dan de rijksveldwachter der gemeente, met wien zij zonder het met voorbedachtheid gedaan te hebben, nu ook hun rekening vereffend hebben.
't Was immers door hem, dat zij eens beboet werden, om te laat in de herbergen verbleven te hebben...

“Wie zou nu gedacht hebben,” mompelt Kamilleke tot zijn makker, “dat die champetter voor een spook zou vluchten? die heeft immers toch een pistool?”
“Ja Miel, maar er was nu geen tijd om dat te gebruiken!”
“Wat zal dien geus loopen, als hij ziet voor den duivel en zijn bediende te staan, herneemt Kamiel.
“Maar als dat kaal heertje over dien draad nu eens zijn beenen breekt?”
“Dan kan hij maar denken dat het een waarschuwing van den duivel is”, antwoordt Kamiel met vuur.

Nauwelijks zijn die woorden over zijne lippen, wanneer hij de ooren spitst, want wederom worden voetstappen gehoord ....
Ditmaal is het wel werkelijk Willem die in diepe overpeinzing den veldweg opkomt. Daareven heeft hij zijne beminde verlaten, het meisje dat zijne toekomstige vrouw moet worden.
Wat een schat van genot kan zij voor mij zijn, denkt hij, wanneer hij plotseling, in zijne onmiddellijke nabijheid, een zonderling gerucht hoort... Misschien een hond die van den band is losgeraakt en met zijn gebroken ketting rondloopt, denkt Willem.

Maar neen, nu hij nadert, merkt hij ook twee zonderlinge gedaanten, die hem naast den weg schijnen op te wachten.
Wat moet dat beduiden?

Een lichte trilling gaat door zijn lichaam, en met een schok maakt Willem zich los van alle vrije overdenkingen.
Ondanks Jan, den vermomden duivel, die al heviger en sterker met zijn ketting schudt, vraagt hij toch de twee gestalten, wat zij van hem verlangen.
“Naar de hel met den philosoof”, gromt men hem met barsche stem toe.

Willem die op zijn uiterlijk een bloodaard schijnt, is in nood evenwel een dapper en handelend persoon en treedt op dat antwoord, met opgeheven stok op de pretmakers toe, hen bevelende zich te ontmaskeren.

De vermomde duivel schijnt echter een aanval te willen wagen, maar Willem die het vlug merkt, geeft hem nu een strieming met zijn stok, dat hij kermend roept:
“Milleke, help mij...! hulp... hulp...!”

Daaraan schijnt deze echter geenszins te denken, want Milleke, zoo verschrikt als een opgejaagde haas, heeft zich reeds in het mastboschje verborgen.
Jan, de duivel, dit merkende en ziende dat hij nu alleen tegenover Willem staat, loopt zoo vlug als hij kan in de richting van het naaste huis den straatweg op. Onbedacht tuimelt hij over de koord, rolt een paar malen door het slijk, springt op en vlucht in allerijl verder. Een schot knalt, gevolgd door een schreeuw. Men hoort nog eenige gedempte geruchten die langzaam uitsterven, waarna alles rustig en stil wordt.

De volgende dag, het kan rond den middag zijn.
Twee gendarmen en de rijksveldwachter komen van het dorp over de binnenplaats van het oudershuis van Kamilleke en stappen diens woning binnen.
De grootste der twee gendarmen neemt het woord en vraagt Kamiel zijn ouders. waar de gekwetste te bed ligt, en of zij hem daar in verhoor kunnen nemen, wat natuurlijk onmiddellijk wordt toegestaan.

Op een kelderkamer, nevens de achterplaats der woning, waar anders Kamilleke slaapt, ligt nu de knecht van het klooster, met een schot in het onderbeen, dat licht gebroken schijnt te zijn.
Bij het naderen der rijkswacht, zit Kamilleke naast het bed van zijn makker en doet of hij weent. Maar zoohaast hij ze merkt roept hij uit:
“Nu is het op ons dorp al ver gekomen niet waar heeren! Nu men 's avonds op de straat, vreedzame burgers met het geweer aanvalt...!”
“Wij komen een onderzoek instellen over hetgeen gebeurd is, antwoordt een der gendarmen, en vraagt: “zijt gij Kamiel, zoon van den huize, die bij den overval is tegenwoordig geweest?”

“Ja mijnheer, die ben ik...”
“Ik zal verplicht zijn U afzonderlijk te ondervragen en zal beginnen met den gekwetste. Wilt gij U in dien tijd verwijderen, Kamiel.”
“Aanstonds, commandant,” maar terwijl Kamiel dat zegt en naar beneden stapt, denkt hij dat zulks toch niet helpen kan, daar er reeds een onderling akkoord is bereikt.

Op de vragen der gendarmen verklaart Jan, hoe zij met hun tweeën 's avonds, rond negen uur, een wandeling in de omgeving deden, en hij zijn makker tot aan diens woning wilde terug vergezellen, toen zij opeens langs den straatweg, bij het mastboschje, door twee personen werden aangevallen.

“Hoe zagen die aanvallers eruit?” vraagt een der gendarmen.
“Mijnheer die vraag kan ik niet juist beantwoorden, daar het gisteren nogal een donkeren avond was, maar de eene, die een stok of geweer in de hoogte bracht, verbeelde blijkbaar een duivel, zoo zwart zag hij eruit, de andere scheen wel een vrouw en nogal licht gekleed...”
“Zou het soms een vrouw en een man kunnen geweest zijn?”

“Ik zeg U nogmaals dat ik dat niet kon onderscheiden...”
“Hebt gij met hen gesproken, of is er niets gezegd geworden?”
“Ja mijnheer, die zwarte, hij die links stond, riep ons toe “De philosoof moet bloed hebben voor den duivel!”

“Een zonderlinge zaak”, merkt de ondervrager op; “en wat is er nadien gebeurd?”
“Een man, met een paar vuurroode oogen in zijn hoofd, die iemand zouden doen duizelen, kwam op ons toe. Mijn makker Kamiel kreeg eerst een slag op den neus. Daarop wilde ik hem helpen, maar ontving een strieming in mijn hals, die ge hier nog wel zien kunt...” En terwijl hij dat zegt, toont sterke Jan een bijna tien centimeter lange zwelling in zijn hals.

“En dan?... Gij hebt immers ook een schotwonde, waarover wij reeds met den dokter gesproken hebben.”
“Och mijnheer!” roept Jan nu kermend, “aan zulke helsche beweging durfden wij verder geen weerstand bieden... Mijn makker scheen in het bosch te worden gesleurd; ik vluchtte, maar kreeg al loopende een schot in het onderbeen. Hinkelend op het andere, ben ik voor het huis geraakt, waar mijn vriend Kamiel reeds met een riek gewapend, mij ter hulp wilde komen. Hij heeft mij daarna ondersteund en in het bed geholpen, waar gij mij hier nu vindt. Dat is alles mijne heeren, wat ik U vertellen kan...”

Jan wordt nu verzocht, de aangehaalde verklaringen met zijn naam te onderteekenen, maar die kunst schijnt hem te ontbreken en hij plaatst dan ook maar een kruis om zijn gezegden te bezegelen.

Nu begint men ook met de ondervraging van den tweeden aangevallene.
Maar deze zijn verklaring komt bijna op hetzelfde neer, en om te bewijzen dat hij wel werkelijk een slag op de neus heeft ontvangen toont Kamilleke een zakdoek die gansch met bloed bevlekt is.
“Kunt U soms de verklaringen dier twee personen aanvullen, veldwachter?” herneemt een der gendarmen.
“Jawel mijnheer”, antwoordt deze. “Gisterenavond, het kon ongeveer negen uur zijn, was ik op weg om eens een ronde door het veld te maken en een oogsken te werpen op sommige personen die dan licht bedronken, soms allerlei baldadigheden begaan, toen ik plotseling uit deze richting een schot hoorde knallen. Ik achtte het mijn plicht aanstonds dien kant uit te trekken, maar ik vond nergens iets verdachts. Een enkele

persoon heb ik echter ontmoet, en volgens ik dacht was het dien vreemdeling, hij verblijft sinds eenige dagen op ons dorp, bij baas Jan, op de markt."
"Hoe is die man zijn naam?"
"Dien is mij onbekend, maar men zegt op het dorp, dat het een van huis weg gevluchte edelman is, die hier een meisje volgt, zijne vroegere dienstmeid en haar beweert te beminnen."

"De pastoor heeft hem gisteren eens goed onder de hand genomen op den predikstoel. De kerel moet ook allerlei vreemde dingen uitrichten, en aardige boeken schrijven; men noemt hem ook wel eens met het woord,... zooals Milleke daarstraks zegde... Hoe was dat ook weer...?...ville...soop, geloof ik."

"Philosoof, wilt U zeker zeggen", herneemt de gendarm.
"Juist! zoo zeggen ze tegen hem..."
"Een lichtpunt," beweren de gendarmen. "Het is misschien hij die bloed voor den duivel of voor zichzelf verlangde."

De politie uiterst voldaan over den uitslag der ondervraging, verlaat daarna het huis, om Willem, de genaamde philosoof op te zoeken.
Kamiel en Jan begroeten elkander daarna met gelukwenschen, want beiden hebben bij de ondervraging op behendige wijze hun plan getrokken.

"Maar wie zou nu toch dat schot op U gelost hebben, Jan?" vraagt Kamiel zijn makker.
"Ik denk boer V., waar ik met mijn rammelende ketting, die koord ben gaan halen. Waarschijnlijk heeft hij gedacht dat er dieven aan zijn huis waren", fezelt Jan binnensmonds als antwoord, "maar die zal zeker zwijgen, ik ken hem, hij is een geheimzinnige kerel."

"Wat denkt U van dien garde-champetter, Jan?"
"Dat hij evenals wij goed kan liegen!"
"Wij hebben niet gelogen, Jan, zwijgt en spreek daarvan nu niet meer, als de zaak nu verders maar goed verloopt. Liegen om beters wil mag men immers?"

"Juist," herneemt Jan. "Wij draaien alles op den philosoof, en ons gelooft men op het dorp beter dan hem, omdat wij goede katholieken zijn."
"Maar als wij nu voor God moeten zweren, dat wij niets anders dan de waarheid hebben gezegd?"
"Ewel, dan zweren we maar... Voor zoo'n nietdeug van een jood, mag men zweren om beters wil, overigens zal op het dorp niemand gelooven dat wij een valschen eed hebben gedaan."
"Maar als hij dan ook eens in de kas wordt gedraaid?"
"Dan laten wij hem zitten en het dorp is van zijne dolheid verlost."

"Ja, ik denk", zegt Kamiel, "dat zij hem mede zullen nemen naar het gevang."

Terwijl beiden zoo spreken, trekken de gendarmen met ernst bezield door het dorp, om Willem in zijn hotelletje te gaan vinden.
De philosoof heeft juist het middagmaal gebruikt, wanneer Jan de hotelhouder, hem van de komst der gerechtsdienaren verwittigt.

“Wat kunnen zij van mij verlangen?” merkt Willem op, maar inwendig denkt hij aan het gevaar der plannen van zijn vader.
In het café, waar geen enkele verbruiker aanwezig is, begroet Willem de gendarmen met de vraag: “Wat verlangt gij van mij?”

“Zijt gij de philosoof edelman, baron v. L.?” spreekt een der gendarmen.
“Wettelijk mijnheer ben ik van adel, maar of ik dien titel waardig ben, dat zijn ander zaken, die ik zelf weleens betwijfel.”

“Dat zullen wij onderzoeken”, herneemt een der gendarmen zegevierend, en vraagt verder: “Waarom noemt men U den philosoof?”
“Om mijne wetenschappelijke werken, mijnheer...”
“Wat doet gij op deze gemeente?”
“Dat zijn intieme gevallen, die ik niet verlang aan iedereen bekend te maken.”
“Het is echter juist hetgeen ik verlang te weten!
Sinds gij op dit dorp verblijft, gebeuren er zonderlinge dingen... Thans wordt gij ervan beschuldigd twee personen, gewapend, op den openbaren weg te hebben aangerand .... Bekent gij dat?”

Bij deze vraag staat Willem pal en kan van verbazing niet antwoorden.
“Geen verzinsels mijnheer”, vermaant daarop de gendarm, “want zulke misdadigers worden door ons vlug opgeruimd...!”
“Op zoo'n dwaze zinnen kan ik geen antwoord geven, mijnheeren, verders verzoek ik U vriendelijk mij niet te beleedigen. Moesten er reden gevonden worden om mij voor het gerecht te brengen, vervult uwe plichten, maar hier ter plaatse zal ik U niet meer antwoorden.”

“Zoo spreken alle geslepen misdadigers, maar wij vinden U wel! Gij deed best U kalm naar onze wenschen te schikken, maar nu gij niet wilt, zullen wij alle bezwaren verzamelen en tegen U opstellen. We zullen dan tenslotte de bevelen van het gerecht tegen U uitvoeren.”

Slecht geluimd verlaten de gendarmen daarna de herberg, om de verslagen van het onderzoek aan hun overste mede te deelen.

“Waar halen de gerechtsdienaars die beschuldiging en schijnbare bewijzen, als zou ik een moordenaar zijn vandaan?”
“En ben ik nu werkelijk zoo een slechte mensch, om langs alle zijden beschuldigd te worden?” murmelt Willem nu half luid tot zich zelf. “Ik verlang toch niet meer van de maatschappij, dan om in het leven in vrede met mijne beminde, Louisa Van P. ... leven mijn geschoolde werkkrachten te ontplooien en daarvan te... [2]

Terwijl hij zoo denkt en aanhoudend heen en weer door de herbergzaal wandelt, treedt opeens de heer Rennier weer het lokaal binnen, en vraagt aanstonds aan Willem, om een dringend onderhoud met hem te mogen hebben.

De heer Rennier, die tijdelijk op de gemeente, zijn geboorteplaats verblijft, maar verders in België woont, heeft de laatste dagen van de listige, onderduimsche werking, die tegen Willem ondernomen wordt gehoord, en kan niet nalaten zijn jonge

[2] De zinsbouw en het abrupte einde wijzen er op dat de letterzetter bij het invormen vermoedelijk een pagina liet vallen en die onjuist terug heeft samengesteld. K.M.

ambtgenoot, al deelt hij deze zijn gedachten niet, van de zaak op de hoogte te brengen.

Het onderhoud dat beide geleerden nu hebben, is zeer vertrouwelijk. Rennier schijnt geen moeite te sparen, om Willem zijn intiemste gedachten mede te deelen, en raadt hem aan, zoohaast mogelijk het land te verlaten, waaraan deze tenslotte gehoor geeft.

Willem begrijpt, bedankt zijn vriend, en vertrekt nog dienzelfden avond, in gezelschap zijner beminde, naar België.

De schoone tijd der maand Mei is aangebroken.
In de heerlijke streek van het dorpje W(esterlo?), in de Antwerpsche Kempen, heerscht een algemeene herademing. In de weiden blinken en geuren de witte en roode madeliefjes, tusschen het weelderig opschietende gras, waarop reeds de lammeren stoeien.

Ten zuiden van het dorp, waar een riviertje vloeit en eenige kleine beekjes in uitmonden, waarin nu het riet opschiet met lichtgroene pijlen en de meerkoeten futen, de eenden duiken en dompelen. daar waar het concert nu volledig schijnt te zijn van het ontwaakte kikkerdom en hun geroep des avonds van orre... arre... er... eer... karre... karre... kaar... kier... kiet... koear... koear... brèkèkèkèkè tot laat in den nacht voortduurt en als bruiloftzang schijnt te weergalmen, daar bij een veld, omzoomd door pas ontloken wilgenboomen, waarin de nachtegaal met zijn heerlijken waterslag zit te zingen en den bonten vrijbuiter der vennen koekoek roept en de ekster vertelt van tsjek... ek... ek... ek... ak... iek.,.l en wil bewijzen dat zij ook in de vreugde deelt; daar tegen eene helling, in een huisje met roode dakpannen van boven half met stroo gedekt**,** bijna onder den schaduw van een groot kasteel, gelijkend op dat van zijn vader, woont Willem, de jonge baron, met zijn bemind vrouwtje, thans mevrouw v. L. genaamd.

Alles schijnt er dus op te wijzen, dat de natuur hen wil zeggen, gij evenals ik, ondergaat een nieuw leven; geniet van dat leven en de vreugde die het U biedt, maak van dit kort bestaan geen monstering schaduwbeeld, om verschrikking en lijden te zaaien, waarop tenslotte den zedelijken ondergang moet volgen.

Beiden schijnen dus hier de troetelkinderen der natuur te zijn.
Willem heeft bijna al zijne beschikbare vermogens, om het zoover te kunnen brengen moeten verbruiken, maar werkt nu hard en met vlijt, voor het stoffelijk welzijn van beiden te kunnen bevorderen.

De man bezit nu door den steun zijner vrouw een gevoel van heldhaftigheid, en beheerscht zijne zaken flink en koelbloedig. Komen er soms oogenblikken van droefheid aangaande den twist met zijn vader, houdt hij die geheel voor zich, om zijne vrouw het niet onbehaaglijk te moeten maken, want Louisa is een zeer gevoelige huisvrouw en leest bijna met een doordringenden blik, de gevoelens die haar man beheerschen. Zij kent de fijnste draden in hem, waarmede zij gedurig in contact blijft, om hem te kunnen steunen en te verzorgen, en in die kennis faalt zij bijna nooit, uit reden dat hunne liefde spruit uit een samengang van geest en innerlijk denken.

En bij veler kennismaking wordt dat laatste punt, maar al te veel verwaarloosd.
Hoevele huwelijken worden alleen op het uiterlijke berekend, zonder den geest die beiden beheerscht te beoordeelen. Na een kort samenleven komen zij met elkander in botsing, hun geluk verduistert, zij misplaatsen de liefde en vinden tenslotte geen troost bij elkander meer. Wat gebeurt er daarna?

Zij sluipen naar duistere hoeken om te kussen en te omhelzen, daar waar zij dat vinden kunnen, in de huizen, op het kantoor en de velden, in de bars, speelhuizen en bordeelen, en worden stilaan gewoon de paden der ontucht te gaan zoeken, waar zij die denken te vinden. Het verwekt langzaam een duisteren droom, waarin hun leven eindigt.

Daarom behoort het trouwprobleem bij de internationale hervormingen haar oplossing te vinden.

Op al deze punten zijn de trouwplannen van Willem en Louisa berekend geworden.
Alhoewel Louisa haar man uitzinnig liefheeft, betoont zij zich nooit uitbundig. Willem is haar dankbaar voor al die goede eigenschappen, die hij dagelijks in zijn vrouwtje ontdekt, want hare houding beantwoordt sterk aan hetgene wat een japansche schrijver van een modelvrouw verlangt, en deze is buitengewoon veeleischend. Een vrouw moet zich voor het eerst vrouwelijk gedragen, zegt hij. Goedig, zacht en lief zijn, bedaard, huiselijk, vreedzaam en daarbij haar man nooit reden geven om jaloersch te zijn, zelfs niet in hare droomen. De goede vrouw, gaat hij voort, heeft slechts haar echtgenoot als een gebieder te beschouwen, haar grootste plicht is volgens hem dat zij gansch haar leven aan hem gehoorzaamt.

De uitdrukking van haar gelaat moet nederig en eerbiedig zijn als zij tot hem spreekt en mag geen nijd vertoonen. Zulke vrouw alleen is een man waardig, eindigt zijn besluit.

Al deze eigenschappen schijnen in Louisa vereenigd, daarom verstaan beiden zich wondergoed.
Haar hoopvol verlangen om een kindje te bezitten, verhoogt daarbij het dagelijks geluk van haar leven en zacht treedt zij die toekomst te gemoet.

Willem is ondanks het verschil van levenshoogte, in zijn nederig huwelijk volkomen gelukkig. Maar uit zijn arbeid put hij slechts een pover loon.
Om het nuttige van zijn laatst geschreven boek te begrijpen, is het Vlaamsche volk niet rijp genoeg. Hij heeft er tevens ook geen uitgever voor kunnen vinden, zooals de heer Rennier heeft voorzegd.

Willem is dus verplicht geweest op eigen kosten een uitgave te wagen, maar de afzet is te gering en de opbrengst overtreft dan ook nauwelijks de kosten aan het werk besteed. Willem getroost zich echter met het gedacht, dat het wel eenmaal beteren zal.

Zoo verloopen verschillende maanden, midderwijl er een zoon geboren wordt, die met den naam van Bernard wordt gedoopt,

Vanaf dit oogenblik wordt Willem nog ernstiger als tevoren, want wie de liefde van een vader, bij de geboorte van zijn eerste kind begrijpt en bijzonder wanneer het een zoon is, weet wat dat beteekent in het zieleleven.

Met allerlei schrijfwerk tracht hij thans zijn brood te verdienen en vergeet soms door zijn activiteit van het huiselijk leven te genieten. Evenwicht van levenshouding is een der sterkste eigenschappen waarmede een mensch bezield kan zijn.

Willem is nu volkomen op eigen krachten toegewezen. Het weinige geld waarover hij bij zijne vlucht beschikte, is bijna verbruikt. Zijne boeken verdienen een beter onthaal, maar den inhoud is den tijd te veel vooruit en bevat ook te veel waarheid.

Immers, een boek kan zonder waarheden niet wetenschappelijk zijn en hij die de wetenschap misbruikt om het volk te misleiden, te verdompelen en uit te buiten, zoodat zij maar een enkele dienstbaarheid meer bezitten, om als slaven gebruikt te worden, diegenen mogen als de haaien van het menschdom gerekend worden!

En het zijn zij, die de lakens in Vlaanderen verdeelen, zonder het minste gevoel van verantwoordelijkheid te laten blijken. Het Vlaamsche volk is arm op allerlei gebied en buiten eenige stedelingen worden zij, die van Antwerpen en provincie Limburg, dan ook als heiboerkens betiteld.

Hun geest kan bij een wilden, slapenden struik vergeleken worden.
Al wie het wil wagen, dien te doen ontwaken en te enten, om met zijn vruchten de wereld te veredelen en te verrijken, wordt ongenadig ten gronde gebracht, door de plaatselijke heerschappij van misdadigers of soort krankzinnigen.

Is er bij voorbeeld een nijverheid in de gelegenheid, om zich in de streek te vestigen, dan wordt zij aanstonds door de overheid en de plaatselijke heerschers met klem geweerd.

Inzonderheid op de dorpen is het leven hard voor het volk, al verbruikt men als voedsel bijna uitsluitend aardappelen, pap van botermelk en zwart brood, hetgeen de voortbrengst is van een koe, een klein geboer of een enkel stuk mageren grond, aan de woeste heide met veel arbeid ontrukt.

Voor zulke gronden, waaruit de landerijen het meest bestaan, eischt men meestendeels een hoogen huurprijs. En om dit stukje land of klein geboer te mogen behouden, wordt men dan nog veeltijds gedwongen, het werk bij den heer te helpen verrichten.

Dat volk van deze arme dorpen, wroet, is moe en altijd onderworpen.
In 't voorjaar maken die menschen zich soms uiterst bezorgd, als de oude vruchten zijn verbruikt en de nieuwe nog niet geoogst kunnen worden. Ook in het najaar, als de huur van het huis of den grond moet betaald worden.

Door het volk in dien toestand te houden, trachten de heerschers hun uitbuitingssysteem te kunnen handhaven. Daarom is het ook noodig hen van alle moderne opvattingen te onthouden en moeten de fabrieken stelselmatig uit de streek verwijderd blijven.

De leiders trachten de ouderen uit het volk wijs te maken, dat hun kinderen daardoor tot ergernis, ontucht en verdoemenis gebracht worden, en dat laatste speelt onder de Vlamingen een groote rol. Met heksen, spoken en duivels zijn zij als lammeren te leiden en te verschrikken.

Bij kamer en gemeentekiezingen houdt men hen dat beeld voor oogen en zoo komt het dat het volk zijn eigen beul, als heerscher op den zetel brengt.

In de Walenstreken, waar dank aan de vooruitstrevende gedachten, reeds een bloeiende nijverheid hare vruchten afwerpt, en de ware demokratie hare heerschappij kan uitbreiden en er bijgevolg met nieuwe gedachten gewerkt kan worden, voelt men nochtans den weerslag van de in regel gefopte Vlamingen.

In de kamers van volksvertegenwoordigers zijn zij immers verplicht met hunne “keus” samen aan 's lands bestuur te werken. En wat is het gevolg hiervan?
De Walen ziende en voelende, dat het bestuur der Vlamingen niets anders wenscht dan hun streek zooals ze is, rustig voor zich te houden, werken en zorgen dan ook zooveel mogelijk op eigen terrein om hun welstand te bevorderen. Soms ook weleens ten koste der Vlamingen, die door de langdurige verdompelingen, ook worden verplicht den groven arbeid bij de Walen te gaan verrichten.

Door den nood en ellende uit hunne woningen gedreven, die meestendeels uit hutten bestaan, trekken zij dan in het voorjaar, met een zakje waarin wat kleederen zijn geduwd, als landarbeiders naar de Walenstreken, om er de suikerbeeten te reinigen, daarna om den graanoogst te pikken, of te maaien en wat later om de suikerbieten te rooien.

Als huisvesting gedurende hun verblijf ontvangen zij van de Waalsche boeren een achtergebouw of bakhuis, soms ook wel een verlaten stalletje of zwijnenhok en krijgen zij den halven kost.

Die lieden werken dan van den vroegen morgen, als de lichtschemering opkomt, tot 's avonds als de volle duisternis invalt. Soms ook wel eens bij het licht der maan, den ganschen nacht door, bijzonder als daarop een Zondag volgt, want gewoonlijk is het werk per hectaar aangenomen, en willen zij ter wille van hun profijt het zooveel mogelijk bespoedigen.

De hoogere bedieningen bij den staat komen ook meest onder het bereik der Walen, omdat zij onder oogpunt van moderniseering en internationale gedachten een breederen kijk op den algemeenen toestand kunnen vormen.

Op dat hoogtepijl van kultuur waarop de Vlamingen staan, is Willem den philosoof, met zijn boeken en geschriften toegewezen.

Na een gevoeligen strijd van vier jaar, is intusschen een tweeden zoon, Vitales genaamd, geboren en vermeerdert de stoffelijke zorgen in het huisgezin aanzienlijk.

Willem heeft gedacht die geleidelijk te kunnen verbeteren, maar dat gelukt hem niet,

Uit grooten nood en met weemoed in het hart, besluit hij daarna de Kempen te verlaten, om zich bij Brussel, op den Heizel te gaan vestigen, met de hoop er een beter bestaan te vinden.

0In den beginne schijnt echter zijn toestand daar nog hopeloozer te worden en is hij verplicht als dagbladverkooper, voor het onderhoud van zijn huisgezin op te treden.

Na een tijd bestatigt echter het beheer van een blad, zijne nuttige bekwaamheid en neemt hem als correspondent en verslaggever in haar dienst op.

Maar helaas, het ware geluk in het leven, dat hij bij zijne vrouw en kinderen heeft gevonden, zal niet van langen duur zijn...! Het stadsleven en andere bijhoorigheden ondermijnen geheimzinnig maar geleidelijk de gezondheid van Louisa en doet haar gevoelig lijden. Maar wat wil zij tegen het noodlot uitrichten...?

Haar man verdient thans een behoorlijk loon en is tevreden met zijn werk. Ter wille van dat alles, zal zij niet klagen en maar geduldig hare ziekte bestrijden. Door haar element van edelmoedigheid en naastenliefde jegens degenen waarmede zij dagelijks in betrekking komt, wordt Louisa algemeen geëerd, maar dat alles kan niet verhinderen dat hare ziekte meer en meer toeneemt.

Het fijn, teeder gevoel, waarmede zij bezield is, heeft ook verband met die ziekte. Veel te lang en te scherp, heeft zij den strijd om het bestaan van haar man, met leede oogen aangezien en daar zij wist, dat die strijd alleen om haar geschiedde, daar Willem thuis breed en weelderig had kunnen leven, voelde zij te veel deernis met hem, dit verwekte een hartkwaal, die haar tenslotte noodlottig worden moet.

Na een reis van drie dagen, die Willem voor zijn dienst heeft moeten ondernemen, te Brussel wederkeerende, wordt hij bij zijn thuiskomst door een zielenherder, van het daarjuist heengaan zijner vrouw omzichtig op de hoogte gebracht.

Bernard, zijn achtjarig zoontje, geleid door de hand van den herder, loopt zijn vader tegemoet, omhelst hem, en met een smeekenden, treurigen blik, overhandigt hij hem het volgend schrift, dat goed op dat zijner vrouw gelijkt.

Mijn trouwe echtvriend,
Het geluk dat ik met U deelde vanaf ons huwelijk, zal eilaas niet lang meer duren.
Ik voel me sedert eenigen tijd verzwakken. De dood komt langzaam, maar zeker ....
Om te voorkomen dat ik zou sterven, zonder een afscheidsgroet voor U, mijn geliefde echtgenoot, heb ik het volgende, met mijn reeds verduisterend verstand samengesteld,

Leven
Ik ben van uit het duister,
In des Heeren wondre licht
Het floers is weggeschoven,
'k Aanschouw zijn aangezicht.
Ik leg al mijn lasten neer
En mijn arm, vergank'lijk kleed,
Omstraald van den eeuwigen morgen,

Ontvalt mijn angst en leed!
Ik zie hier in al zijn glorie
Wat gij daar door de nevelen ziet.
Waarom wij dat sterven noemden,
Voorwaar, dat versta ik niet...!

“Wat voor een zonderling gedicht: “Leven”, vraagt Willem, den herder met een dringenden blik op hem gericht... En da,t door mijn kind als welkomsgroet in uwe ongewone tegenwoordigheid aangeboden! Wat gebeurt hier? En hoe is het met mijne vrouw? dat zij zich niet laat zien, is haar een ongeluk overkomen?”

“Eilaas, ja mijn vriend”, spreekt zacht de priester, “de verzen die U daar las, is haar laatste afscheidsgroet aan U gericht, en waarschijnlijk vertoeft haar geest thans in hooger sfeeren van waar zij den cosmos met het goede verrijkt en waarvan wij nu allen genieten kunnen.”

Bij het hooren dier laatste woorden, wordt Willem duizelig, maar beheerscht zich om zijn twee kinderen voor droefheid te besparen.

Wat een slag, die hem zoo onvoorziens wordt toegebracht...!
Willem zijn gedachten verplaatsen zich aanstonds op andere gezichtspunten, waar hem het akeligste en zwartste beeld voor oogen wordt gebracht...
Louisa, zijn bemind en waardig vrouwtje, is niet meer van deze aarde, tenminste niet haar geest. Als men van op de aarde, uit de aarde treedt, dat noemt zij in haar gedicht een “verlossing”. Wat biedt hem thans het leven nog? Hoe zal hij dat verlies ooit te boven komen? Wel blijven hem zijn twee zoontjes, Bernard en Vitales, maar zal zijn gemoed wel de kracht bezitten, de kinderen in opgewekte stemming op te voeden...?

Dat laatste punt blijkt wel een raadsel, dat op het oogenblik niet kan opgelost worden. Op den dag dat Louisa's lijk aan moeder aarde wordt toevertrouwd, stort Willem geen enkele traan, ondanks het aanhoudend en gevoelig snikken van zijn zoontje Bernard, dat reeds de begrafenis bijwoont. Maar hoe geweldig is de strijd die in zijn binnenste woedt. Schor, schokkend beweegt zijne borst en omprangt de wanhoop zijn lichaam, die elke spier doet trillen en groote droppels zweet op zijn aangezicht brengt...

Het leven biedt Willem thans een hardnekkigen strijd. Wat wil hij nu verder doen?
Een treurig gevoel beheerscht hem. De kracht waarmede zijne vrouw hem steunde en bezielde, ontbreekt hem nu.

Geleidelijk verzwakt en verteedert ook zijn lichaam. Eenige dagen blijft hij radeloos en verwaarloost zijn werk, tot wanneer hij door een innerlijk gevoel gedreven, het besluit neemt, den volgenden brief aan zijn vader te richten.

Beminde vader,
U kent waarschijnlijk het verlies dat mij komt te treffen, door het afsterven mijner beminde vrouw. Het is voor mij een harde slag, die ik moeilijk te boven zal komen. Bijzonder hier in de stad Brussel niet, waar mij altijd haar beeld voor oogen zweeft. Ook mijn twee zoontjes lijden en kwijnen onder dat smartelijk verlies. Ze zijn ook nog zoo jong en reeds zonder moederliefde, wat moet er met hen gebeuren?

Ik troost hen thans zeer dikwijls door te spreken over U, vader... Hun grootvader, die uitgestrekte bosschen heeft, koetsen op vier wielen en schoone paarden, en ik zeg te zullen vragen, om, nu moeder toch dood is, bij hem te mogen wonen, om dan troost bij elkaar weer te vinden.

En waarlijk vader, zou ik het familieleven wederom met U willen deelen.
Vroeger beminde en had ik twee personen lief, U en mijn thans overledene vrouw. Ik koos en volgde Louisa, maar alleenlijk om reden dat ik reeds te ver was gegaan om weer te kunnen keeren, zonder een eerlooze te worden.

Om haar heeft het mij echter nooit berouwd, want hadde ik uwe liefde niet gemist, dan ware ik altoos volkomen gelukkig geweest.
Ik smeek er U om, vader, vergeef mij die enkele afdwaling in mijn leven en neem ons gezamenlijk bij U op. Ik beloof U thans te zullen blijven tot het uur des doods ons wederom zal scheiden.

Ik bied U dus vader, mijn waarachtige liefde, tot troost en rust van mijn geweten, en denk wel, dat U mij die rust niet langer zult onthouden.
Uw diep beproefde zoon, Willem van L.

*** * * * ***

Baron van L., zit in een zijkamer van zijn prachtig kasteel en voert er een praatje met zijn lievelingsmeid, Dora. Dora vertelt aan den baron over den geest van den nieuwen deken, die door zijne bemiddeling onlangs op de parochie is aangesteld...

“Zijn eigen meid beschuldigt hem van onredelijkheid. Hij heeft haar gezegd dat sommige persoontjes van het dorp te veel aan kwezelarij doen. Hij houdt niet van overdreven godvruchtigen, de meesten zijn schijnheiligen... De eerlijkste menschen noemt hij femelaars.

Zoo hebt ge die oude jonge dochters, die geen man willen of konden krijgen en nu hun vergeten en gekortwiekte liefde betreuren en andere goede huwelijken benijden.
Dan weer anderen die zeer dikwijls te biechten gaan en gaarne lang in den biechtstoel blijven, om er hun hartje eens uit te storten. Dat doen zij soms zoo zonderling en spreken dan liefst over menschen die hun niet bevallen, of het hen lastig maken. Van dezen had onze lieve Heer het volgende gezegd, beweerde hij:

“Wat zijn zij, wit gekalkte beelden
Zoet van mond maar valsch van hart
Van voren wit, van achter zwart.
Om zijn evenmensch te drukken
Achten zij voor meesterstukken.”

Volgens den zin van de baronsmeid, zijn dat overdrevene uitlatingen geweest, en maakt die nieuwe herder ook veel omgang met het volk. Hij geeft de burgers te veel vrijheid en schijnt ook te veel steun aan het nonnenklooster te verleenen .

Nu wil hij hen zelfs toestaan een soort fabriek te bouwen, waar de jonge meisjes van de streek dan een vak kunnen leeren, daar ze anders door de heeren toch maar als slaven gebruikt worden, zoo beweert hij.

“Wat?” vraagt de baron hierop, “een fabriek bouwen?”
“Ja, een fabriek bouwen en U daarbij kleineeren .... Als het volk zegde, dat gij dit niet toelaten zoudt, heeft hij hen geantwoord, dat U dat niet aanbelangde, en dat het ook geheel zijne zaak betrof. want hij wilde werken voor het heil der zielen, maar tevens ook hun stoffelijke belangen verdedigen.”

“Dora, het is iets heelemaal nieuw wat gij me daar vertelt, tracht er het fijne van te weten, en als die herder denkt mij te moeten benadeelen om het volk te verheffen, heeft hij het ver mis. Hij is misschien ook van meening, dat ik mijn werkvolk en bedienden uitbuit, zou ik hun ook niet als slaven gebruiken? Of is het soms zijn doel, ze mij te ontnemen om zichzelf te bevoordeelen? Thans zult gij onmiddellijk persoonlijk bij hem gaan en zeggen dat ik een dringend onderhoud met hem verlang.”

Dat bevel schijnt Dora te bevallen, want aanstonds schikt zij even hare kleederen en begeeft zij zich in de richting van het dorp, om er den deken te gaan vinden.

Intusschentijd bereidt de baron de ontvangst van den nieuwen deken voor, om hem eens duchtig op de vingers te kunnen tikken. In die voorbereiding wordt hij echter gehinderd door een bediende die hem zijn dagelijksche briefwisseling brengt, waaronder die van Willem, zijn zoon zich bevindt.

Met een stralenden, doorborenden blik verscheurt hij er den omslag van, want aanstonds heeft hij het geschrift als dat van zijn zoon herkend. Na eenige regels te hebben overzien, begint de baron te beven, zijn aangezicht trilt en wordt soms zoo wit als sneeuw. Hij schijnt in een geweldigen strijd met zijn binnenste gewikkeld, waarin de afkeer de bovenhand heeft.

“Neen”, murmelt hij hoorbaar, “het kan niet.... Hoe zou ik de aanwezigheid dier kinderen voortdurend kunnen verdragen, die ruiken naar gemeen burgerbloed...! Dat bloed dat gansch mijn leven heeft vergald en schande en oneer over mijn huis heeft gebracht...!”

Hoogmoedig werpt de baron zich daarna in zijn zetel achterover en roept uit: ”die ellendige, waanzinnige grootspreker is reeds gebroken.”

Bij den laatsten klank dier woorden wordt echter geklopt, waarop de deken door de meid in het vertrek wordt binnengeleid. Bij zijn verschijning siddert de baron even, maar worstelt met zijn gevoelens om hem op minzame wijze te kunnen ontvangen. Om dat doel niet te moeten verraden, is den brief van zijn zoon hem aanstonds dienstbaar en geschikt, om zoo de ontijdige uitnoodiging van den herder te kunnen rechtvaardigen.

“Goeden dag Eerwaarde”, begint de baron, terwijl hij den priester de hand reikt en hem daarna een stoel tegenover hem aanbiedt.

“Het is goed dat U gekomen zijt”, gaat hij voort, “want ik gevoel een dringende behoefte aan zedelijken steun in kwestie van familie en gemeentezaken. Dat zijn twee punten, die ik met een bevoegd man als U verlang te bespreken. Hebt U nu den tijd mijnheer de deken, eens met mij over de belangen der gemeente te praten?”

“Zoo U dat bevalt, edelachtbare heer, want ik gevoel mij altijd en voor eenieder bereid, in de mate van het mogelijke behulpzaamheid te verleenen.”

“Wel gisteren”, begint de baron, “heeft men mij verteld dat het klooster op haar eigendommen, een fabriek wil laten bouwen. Die daad, zoo het waar is, acht ik met de goede zeden onzer parochie in strijd...”

“Ik voor mij, noem dat besluit een grooten vooruitgang heer baron. De dorpsmeisjes zullen er een vak kunnen aanleeren en daardoor hun gevoelens veredelen.”
“Besluit...! er is dan reeds besloten de fabriek te bouwen?”
“Ja heer baron, de plannen zijn gemaakt en het werk is reeds in aanbesteding.”
“Dus neemt gij heel andere gebruiken aan dan uw voorganger, met wie ik heel de gemeente beheerschte.”
“Nieuwe heeren, nieuwe gebruiken, zegt het spreekwoord, maar ieder handelt naar zijn geweten en een zuiver, met goeden wil bezield geweten is het hoogste wat een mensch bezitten kan ....”

“En dat plan zou zonder mijne tusschenkomst uitgewerkt worden?”
“Wij hebben gedacht, dat U bij de zaak weinig belang kon hebben, heer baron.”

De baron kan zijne gemaakte houding niet langer bepalen en roept uit:
“Zoo, U wilt volharden in uw genomen besluit, dan zult gij er ook zelf de gevolgen moeten van dragen...! Ik laat op mijn gebied niet toe mij te overheerschen... Mijn eigen en eenigen zoon kent daar een staaltje van, maar beklaagt reeds lang zijn onbezonnenheid. Ik ontvang hier juist wederom een brief van hem, waarover ik meende U te moeten raadplegen, maar ik zie nu intijds het onnoodige daarvan in. Ik ben geen weekmuil en wil niet van genomen richting veranderen. Daarom waarschuw ik U, heer deken, niet verder als een eigenzinnige te handelen.”

“Noemt U dat eigenzinnig, heer baron? Als men een hooger ambt bekleed, dan ook moet men zich in het hoogere schikken en zijne diensten in volle geweten aan de minder ontwikkelde bevolking aanbieden. Hij die anders handelen zou, was het hoogere ambt niet waardig...”

“Gij hebt als eersten plicht, Eerwaarde, onze oude voorrechten te eerbiedigen.

“Heer baron, het hoogere kent geen bevoorrechten en hij die het toch denkt te zijn, verzinkt tenslotte in eigen gewaande grootheid. Dat het nederigste schijnt, kan een bron van weldadigheid zijn voor gansch de samenleving, want het geslacht dat zich thans de edelen der aarde noemt, leidt onder oogpunt van eerlijk voelen, aan een aangeborene waanzin, die gewoonlijk door hun eerste omgeving en opvoeding wordt versterkt en aangekweekt. Daaruit moeten zij zich trachten te verheffen en opwerken voor het te laat is, want alle overdreven hoogmoed komt voort uit onwetendheid. Het is wel heel merkwaardig om waar te nemen, hoe zelden het voorkomt bij hen, die de meeste achting verdienen. De edelen moesten zich dankbaar en nederig toonen om

hunne verworvene en verkregen rechten, eer aan te doen. Zij moesten meer hun zelfwaarde onderzoeken, eer die van een ander te kunnen beoordeelen, zoo zouden ze voeling krijgen met hoogere machten, die niet nalaten zouden hen te leiden in zuivere bedoelingen, die den weg der waarheid zijn..."

"Gij verwerpt dus van meet af al onze beginselen, mijnheer pastoor, juist gelijk mijn zoon destijds, maar zooals het met hem is verloopen, zal het met U gaan... Gehoorzamen of er uittrekken! Dat is mijn besluit."

"Voelt gij U steeds gelukkig in uw gevoerde dwingelandij, heer baron?"
"Zij die mijn gebod overtreden hebben, zullen het ook niet zijn, daar heb ik hier juist wederom de bewijzen van."
En terwijl hij dat zegt, toont hij den priester den brief van zijn zoon uit Brussel, er bijvoegende: "neem er les aan, die verbannene is mijn bloedeigen zoon...."

"Uwe uiterlijke zegepraal is maar schijn, heer baron, want zij verontrust uw eigen innerlijk gemoed. Hetgeen uw zoon hier in dit leven niet vindt, zal hem misschien hiernamaals in overvloed geschonken worden. Het leven hier op aarde is maar tijdelijk en kan als een voorbereiding tot het eeuwige, onsterfelijke geluk leiden."

"Uw woorden hebben veel gelijkenis met die van mijn zoon, mijnheer. Gij zijt ook met zoo een zonderlingen geest bezield, maar bedenkt U goed, want zij zouden U kunnen berouwen."

"Iets zeggen met goede bedoeling, berouwt nooit heer baron.
"Ik ben nu in tijds van uwe beginselen op de hoogte, heer deken, en zal die wel weten te remmen. Voorts verklaar ik U openlijk, mij voortaan als uw vijand in plaats van uw beschermer te beschouwen..."

Zonder dat de pastoor deken nog in de gelegenheid wordt gesteld hierop een antwoord te geven, staat de baron recht, geeft een verwijderend gebaar, waardoor hij het onderhoud als geëindigd beschouwt. Diep bedroefd over zulke stijfzinnige houding, verlaat de herder daarna het kasteel O.D.N.

Wanneer de pastoor deken de kamers verlaten heeft, begint de baron op en neer te wandelen. Nu hij alleen is, hoeft de man zich niet langer te bedwingen. Zijn gezicht krijgt een helsche uitdrukking en zijn oogen schieten vuurstralen.

"Bij alle duivels", mompelt hij bij zichzelf en balt woedend de vuisten, "met deze handen zou ik hem willen wurgen, want het schijnt wel dat het vermengde bloed zich op zijn vader wreken wil en heel mijn geslacht mij vervloeken zal...!"

Wanhopig werpt hij zich daarna achterover in zijn stoel. Zijn hoofd duizelt, als hij denkt aan de beslissing die hij tegenover zijn zoon nemen moet.
Soms schijnt wel een verteedering van gevoelens jegens hem, die hij eens zoo lief had in te treden, om dan daarna weder een opwelling van hoogmoed te gevoelen, die tenslotte de overwinning op zijn geest behaalt.

"Dat gescherm met het hoogere", roept hij uit, "is niets meer dan een bloote onderstelling! Wie is als mensch in staat de wonderen van de natuur te begrijpen?

Daar studie op maken is echten waanzin. Dus zijn zij zelf de gewaande grooten, maar ik niet... En zulke mannen willen mij de les spellen, denkt hij verder, maar het moet ophouden, ik wil volkomen meester blijven, zoolang ik leef!"
In zoo'n toestand van misnoegen verkeerende, neemt de baron papier en pen en schrijft zijn zoon een korten brief, waarin hij hem voor eeuwig verloochent...

Bij de ontvangst van het schrijven is Willem vol hoop.
"Een brief van grootvader!" roept hij zijn kinderen toe. In zijn geest denkt hij zich reeds met zijn vader verzoend. Maar eilaas, wat een teleurstelling treft hem...l
De eerste woorden van den brief raken alras de fijnste vezels van zijn hart... en terwijl hij leest. "...voor eeuwig verloochend", zakt hij door de knieën, stort neder en is na eenige oogenblikken een lijk...

Onder het oog van beide kinderen, die reeds zoo vroeg zonder moeder geweest zijn, ligt de vader nu ook roerloos en dood aan hunne voeten op den vloer uitgestrekt. Het jongste zoontje Vitales, dat pas vijf jaren oud is, ziet aanstonds een kans om op de schouders van vader te klimmen.

"Ju, ju!" roept het hem toe. "Zie, zoo zal ik rijden op de paarden van onzen grootvader als wij bij hem zullen zijn in Holland."

Het oudere broertje Bernard, thans bijna negen jaar, komt verschrikt en schreiend toegesprongen, terwijl hij in wanhoop uitroept:
"Vader is ziek geworden, broertje, laat hem met rust... Ik ben de oudste en zal vlug een dokter gaan zoeken om hem te genezen..."
"Gij zijt niet ziek, hé vadertje?" roept Vitales, "want dat mag niet, hoor. Neen dat mag niet, want den brief is immers van grootvader om bij hem te komen wonen? Ik mag dan ook met een paard rijden, hé vadertje...?"

Terwijl Bernard daarna de straat opvlucht om een dokter te halen, springt de kleine Vitales weer toe, bukt zich even voorover, kust en schudt zijn vader, om toch maar een bevestiging op zijn gevraagde te bekomen. Maar niets, heelemaal niets... zelfs geen enkele glimlach verschijnt op zijn gelaat.

Bij den kus die hij zoojuist zijn vader op den mond gaf, schrikt de kleine geweldig. Wat is dat? Vader is zoo koud, denkt hij nu. Hij is bijna zoo koud als moeder was en die is toen weggebracht en zij is nooit meer weer gekomen...
"Vader, vader...!" schreeuwt de kleine Vitales nogmaals en vlucht daarna verschrikt in een hoek der kamer, slaat de handjes voor de oogen en wacht verder met angstige spanning op de weerkomst van zijn broertje.

Op de straat heeft de kleine Bernard door zijn zonderlinge houding en geschrei, de belangstelling der geburen opgewekt, die de kinderen in dit zoo ernstig geval, aanstonds omzichtig steun verleenen. De inderhaast ontboden dokter, kan niets meer dan den dood vaststellen. De philosoof is aan hartaderbreuk bezweken.
De treurnis der twee kleinen, die nu gansch alleen, zonder steun en troost op deze wereld achterblijven, is hartverscheurend... Hun droefheid te beschrijven ware gansch onmogelijk, maar ter wille van de nagedachtenis van den overledene, zeggen wij hetgeen hier volgt.

H.1.7. Willem, de edele kunstenaar is gestorven

Beladen met al zijne droomen en inzichten trok hij den berg op, terwijl hij op zijn weg niets dan goede vruchten trachtte te kweeken. Boven op dien berg merkte hij een bestendige klaarte en dacht die te kunnen bereiken, maar het licht scheen altijd even ver verwijderd. Tot plots bij zijn arbeid, het stof hem verliet en naar beneden rolde.

De geest van zijn werk, ontdaan van de stof, bleef echter, steeg nu hooger en bereikte tenslotte den top. Wat hij heeft uitgediept en gevoed, van den zin van het bestaan, uit de beteekenis van goed en kwaad, ter wille van het goede, blijft, en zweeft nu eeuwig rondom hem in het heldere, reine licht van den berg, door een levend wezen nooit aanschouwd. Immers, hij den kunstenaar, met een zuiver doel, is een schoon man, in leven en dood. Op zijn wereldgang strooit hij bloemen en als zijn gang uit is, rust hij in het licht dat hij zocht en aan anderen toonde.

Deel 2.

H.2.1. Het leven der twee weezen

Negen volle jaren zijn verloopen, sinds Willem de philosoof, het aardsche met het eeuwige verwisselde en zijn twee zoontjes, Bernard en Vitales alleen op de wereld aan hun lot overliet.

De eerste burger van Brussel had het voogdijschap aanvaard en de kinderen in een hospies, in de stad G. geplaatst, waar hij dacht hen een geschikte opvoeding bezorgd te hebben. Maar eilaas, de menschen die niets dan geld en wereldsche macht voor oogen hebben, sluipen overal rond en werpen zich als haaien op hun prooi, zonder met eenige rechtvaardige beginselen rekening te houden. Met slimheid en taai geduld, voor geen middelen terugschrikkend, beloeren zij hun slachtoffer en bespringen het op juist gepaste tijden.

Bernard, de oudste der twee, is reeds een flinken kerel geworden. Hij kan met de achtergelaten papieren van zijn vader, op 21-jarigen ouderdom, verschillende rechten, titels en goederen zijner familie en grootouders opeischen.

Na die verovering, dat verklaart zichzelf, zou hij dan ook gemachtigd zijn, om zich in zekere adellijke kringen in Nederland te bewegen, waar hij zinnens is, zoo heeft hij gezegd, de eer zijner ouders te gaan verdedigen.

Dat wilde men echter ten koste van alles verhinderen.
Dora, de meid van den ouden baron, die reeds 65 jaar was geworden, had op bevel van haar 72-jarigen meester, twee kamers in hetzelfde gasthof te G. in België betrokken, om er de zaken van den baron naar verlangen te doen regelen,

Hier werd Dora bijna als barones gevierd en ontving er vele en lange bezoeken van zekere personen die haar schenen te steunen, om tot haar doel te kunnen geraken, maar die in werkelijkheid niets beoogden, dan het nastreven van eigen belangen, of om de maatschappij waartoe ze behoorden te dienen.

Op het oogenblik bewerken de duistere machten Dora met koortsige haast en bestudeert zij allerlei plannen, om den 18-jarigen Bernard voor goed onschadelijk te kunnen maken.

* * * * *

In de nog koude maand April, terwijl de hagelbuien bijna onafgebroken door de velden gieren en de daken der hoeven met een witte korrelige laag bedekken, brengen wij een bezoek in het hospies te G. Op dit oogenblik worden juist eenige bestedelingen in de wel-ingerichte badkamers gebracht, om er hunne gezondheid en reinheid te bevorderen.

Met veelbehagen en lustige begeerte, betrekt ieder zijn kamertje, ontkleedt zich, springt te water en plonst prettig dat het een lust is om aan te zien. De 18-jarige

Bernard van L., die ook van de partij is, gevoelt echter bij het te water stappen een ijzige koude, die zijn lichaam oogenblikkelijk doet rillen en beven. Wat is dat? Zijn bad is niet verwarmd, en het kraantje aan den muur weigert ook alle hulp

Dat moet wel een vergissing van het personeel zijn, denkt Bernard, en hij wil hen dan ook aanstonds hiervan verwittigen. Maar niets helpt, men schijnt hem zelfs niet te hooren. Alle geroep en gehuil is vruchteloos. Onmiddellijk neemt hij dan het besluit, zich weder aan te kleeden, maar ook hier bestatigt hij eene vergissing... Zijn kleeren zijn er niet meer. Wat nu te doen? Het beste is nog, maar terug in het water te gaan, en er te blijven tot hij de hulp van een bediende inroepen kan. Maar niemand schijnt zich nog om hem te bekommeren.

Is de kamer dan zoo afgelegen, dat men zijn geroep niet hooren kan? Geen enkel geluid is er waar te nemen. Ja, deze kamer die hij nooit gezien heeft, schijnt wel een geheimzinnige bedoeling te hebben, Het is immers bij uitzondering dat hij daar nu baden moet...

Klappertandend loopt de arme jongeling in zijn Adamskostuum in de gesloten badkamer op en neder. De kille vloerbedekking dringt hem door merg en been. Hoe lang hij daar nu reeds verblijft, kan hij zelf niet meer bepalen, maar de duisternis is reeds een tijdje ingetreden. Moet Bernard, de arme verlaten wees, hier nu van koude bezwijken? Ja, heel waarschijnlijk, want bij deze temperatuur, geheel naakt, een ganschen nacht in een zoo kille cel, daaraan zou wel geen enkelen mensch weerstaan hebben.

Dat begrijpt de jongeling ook zeer goed. Allerhande gedachten komen in hem op. Zijn geest verteedert. Hij denkt thans aan zijne zoo plots overledene ouders en zijn broertje Vitales, welke laatste hij reeds denkt nooit meer weer te zien...

Langen tijd strijdt Bernard echter moedig tegen een uiterste uitputting, tot hij zich tenslotte, door de koude bevangen, krampachtig in een hoekje der kamer nederzet.
Geen enkele poëet zou in staat zijn, de gevoelens die hem op dat oogenblik beheerschen te schetsen. Op die manier zou hij zeker gestorven zijn, als een goede ziel niet geheimzinnig over hem had gewaakt.

De Z.E.H. Deken, had sinds eenigen tijd op zijn parochie in Nederland een gevoelige nederlaag geleden. Eenige kwezels van het dorp, waaronder ook Dora, de meid van den ouden baron, hadden hem valsch beschuldigd, van onzedigen omgang te hebben gehad met een hunner ideaal genooten, wat voor gevolg had dat hij door de kerkelijke overheid uit zijn ambt werd ontslagen.

Hij werd naar een vreemd oord verplaatst, waar hij nu, beroofd van zijn rechten om eerediensten te verrichten, leven moest. Het hospies in de stad G., in België, scheen voor zulke recht miskenden, een bijzonder verblijf te zijn. Het was daar, dat de goede oprechte zielenherder, thans zijn leven slijten moest. Niets dan goed betrachtende. wist hij er zich spoedig als een trooster te doen gelden. Overal waar hij maar eenigzins kon, wist hij onrechten te herstellen.

Sinds een tijd kende hij er ook de twee verstooten, jonge baronnen. Hij wist dat hun lot nauw aan het zijne was verbonden, want beiden waren zij immers slachtoffers van den zelfden tyran..!

Op een bijna ongelooflijk slimme wijze is hij er thans in gelukt, het geheim komplot, tegen de weezen gesmeed, om hun dood te veroorzaken, te onderscheppen.

Sindsdien werkt hij rusteloos, om beide kinderen voor dien vroegen dood te behoeden. Op dienzelfden ongelukkigen badavond is hij bijzonder bedrijvig en sluipt geruischloos van den eenen gang naar den anderen. Begunstigd door de thans met opzet verwijderde, menschlievende bedienden, die in stilte het plan tot ontvluchting steunen, is hij er reeds in gelukt den 14-jarigen Vitales ongehinderd, van andere kleederen te voorzien en hem op de binnenplaats te brengen.

Daarna begeeft hij zich in de richting der badkamers, snuffelt er overal in 't rond en ziet eindelijk zijn zwaar vermoeden bevestigd. Daar in de nabijheid van een wat afgezonderd kamertje, dat hij kent als bestemd voor bijzondere doeleinden, merkt hij in het half duister, een donkere vlek, dat zijn de kleederen van Bernard. Aanstonds haalt hij een sleutel van onder zijn kleed te voorschijn, opent de deur van het naaste kamertje en merkt er den ongelukkige, die nog steeds in dezelfde houding, in een hoek op den killen vloer neergehurkt zit. Reeds is een lichte bezwijming ingetreden, waarop heel waarschijnlijk binnen korten tijd, de dood zou gevolgd hebben, maar hij die over ons allen waakt, vergat ook ditmaal den jongen Bernard niet.

Met een bekwaamheid als van een geneesheer, weet de goede herder de levensgeesten weder op te wekken en als een voorbeeldige moeder is hij den jongen behulpzaam om hem te kleeden. Door het gevoel van warme kleeren eenigzins hersteld, staart de baronszoon bevreesd naar zijn geheimzinnigen helper. Wie kan hij op dit oogenblik nog zijn vertrouwen schenken?

“Vreest mij niet”, fluistert daarop de goede man, “want ik ben alleenlijk gekomen om uwe redding te bewerken. Volg mij nu aanstonds, zoo gij kunt, want uw leven is in gevaar. Uw jongeren broeder wacht daarbuiten in den hof reeds op U.”

Bij het hooren dier laatste woorden, verzamelt Bernard al zijn krachten en volgt zonder nog maar een enkele vraag te stellen, den Eerwaarde, tot waar hij hem bij zijn broeder brengt. Zonder maar een oogenblik te verzinnen, stapt het drietal daarna stil en voorzichtig in de richting van een bijgebouw, waarin zich de monding van een koolkelder bevindt. Langs daar daalt men naar beneden, waarna de herder fluisterend spreekt.

“Eindelijk zijn we zoo ver, vlucht nu aanstonds langs die opening die gij daar ziet, want zoolang gij beiden hier zijt, verkeert ge in levensgevaar. Eenige geld- en eerjagers hebben een aanslag op U beraamd, waaronder gij Bernard reeds bijna bezweken waart.”

Door een hevige aandoening kan deze laatste hierop geen antwoord geven, maar de jonge Vitales zegt verwonderd:

“Waarom al dat geheimzinnige rond ons nietig persoontje, mijnheer? Men wil hier ook maar gedurig den haat tegen onze goede, overledene ouders in ons doen ontstaan, door aanhoudend slecht over hen te spreken in onze tegenwoordigheid. “

“Daarom, ziet ge, mijn jongen”, antwoordt nu hun verlosser, “hoe men de edelste menschen valsch, ja onrechtvaardig beoordeelen kan, indien men de beweegredenen hunner handelwijze niet kent. Ik zelf ben daaronder gevallen en nog wel met de medewerking van uw eigen grootvader, en ik beken en zeg het U openlijk, het heeft mij zeer teneergedrukt.”

“Gij kent dus onze familie, goede heer, en zijt er een slachtoffer van. Niettegenstaande zijt gij toch gekomen om ons te verlossen”, stamelt nu ook Bernard, “met wat zijn wij in staat U te bedanken?”

“Geen dank, mijn jongens, “want gij evenals ik, zijt zijn slachtoffer. Neem hier nog dit weinige geld, zoek daarbuiten een klein pensioen, om den nacht door te brengen, tracht werk te vinden, en moest de politie U opsporen en aanhouden, schreeuw dan zoo hard als gij maar kunt, dat men U hier dooden wil, ik zal U dan als getuige bijstaan.”

Na een korte, maar zeer hartelijke omhelzing, nemen de twee jongelingen afscheid van hun goeden eerwaarden verlosser en vluchten daarna langs een klein raampje de straat op.

De aan den dood ontsnapte jongelingen genieten nu van de frissche lucht, die hen hierbuiten als een welkomstgroet tegemoet stroomt. De vrije grond onder de voeten van Vitales, schijnt zijn beenen te versterken. Ho, wat een heerlijk gevoel geniet hij thans, door aan de zijde van zijn grooteren broeder te mogen stappen, waarnaar hij altijd met fierheid opziet.

Deze laatste beeft echter over gansch zijn lichaam en voelt een zonderlinge zwaarte die hem beklemt. Het schijnt hem nu toe, dat de zwaar geledene koude in zijn lichaam voortwoekert en hem den adem wilt benemen. Traag laten de klokken van een naast bijgelegen kerkje tien slagen hooren. In deze zoo afgelegene wijk, heerscht op dit uur reeds bijna volslagene rust. Eenig gebons en dof getrommel, waaronder soms ook eenige klanken van een orgel, dringen van uit de verte tot hen door. Hoe verder zij in die richting trekken, hoe sterker hun vermoeden wordt bevestigd, dat men daar kermis viert.

Nauwelijks hebben zij dan ook nog maar eenige straten doorloopen of daar zien ze voor hen de jaarlijks gehouden Lentefoor in volle glorie opduiken. Hoe prachtig en gezellig schijnt het daar toe te gaan. De gansche plein en gedeeltelijk eene laan, zijn door allerlei barakken, kramen en tenten ingenomen. Een “Montagne-Russe” vormt den kop der foor. Een monsterorgel speelt er aanhoudend de fijnste melodieën, die de zoetste snaren van de jongelingen hun hart doet trillen en hun in verrukking brengt.

Dan volgen eenige nougatkramen, waar achter de toonbank een paar bruine mannen, met roode Turksche mutsen op het hoofd, hun waar aanbevelen. Wat

verder bemerkt men een overgroot patatfrit en wafelhuis, waarvan de geur de jongelingen doet watertanten, maar waar zij niet durven binnentreden. Bekoord door de welriekendheid, stappen zij even verder langs de foor en koopen bij Adriaantje over den toog ieder voor tien centiemen smoutbollen aan één cent per stuk, die zij aanstonds als heerlijk voedsel, uit de hand naar binnen spelen. Aan niets meer denkende, dwalen de twee verstootelingen al verder en verder langs de foor en bewonderen er nog allerlei bijzonderheden die hunne aandacht ten zeerste boeien.

Kraamloterijen, daarnevens een vuurspuwer, een sabelslikker en een tooverbarak. Voor een naastbijstaande lutteurstent schijnen de jongelingen een ware voorliefde te gevoelen. Bijzonder Vitales stelt hierin een levendige belangstelling. Langs den voorkant der tent, zijn groote geschilderde doeken opgehangen, waarop fel gespierde krachtmenschen, in voorstellende houding en anderen die gewichten in de hoogte houden, zijn afgebeeld.

Juist als de twee baronskinderen tot hier zijn doorgedrongen, verschijnen de akrobaten op het verhoog van de façade, om er een nieuwe voorstelling te geven. Bij het zien van dien troep flink gebouwde mannen, blikt Vitales onwillekeurig met levendigheid naar zijn broeder, als wil hij hem zeggen: Kon ik ook maar eens zoo een man worden, wat zou ik gelukkig zijn.

De grootste en dikste van den troep, een welsprekend man, geeft een verklaring aangaande de werken die men binnen de barak uitvoert. Daarna wijst hij met groote gebaren op den flinken bouw zijner athleten en stelt hen als de beroemdsten der wereld voor. Hij daagt ook de liefhebbers van 't publiek uit, om met zijne mannen te komen worstelen, waarop Vitales in zijne nabijheid een breed geschouderde man merkt, die de uitdaging aandurft en de uitgesmeten handschoen opraapt.

Vitales tracht nu verder door de belangstellenden heen te dringen, om des te beter den vent die het tegen zulke kerels opnemen durft, van nabij te kunnen zien, want voor hem, die zich zoo kloek voelt, bezit hij een bijzondere vereering. Even krijgt hij daarna de gelegenheid den stuurschen man van nabij te bezichtigen, maar wordt dan door de beweging der menigte zoo heen en weer gedrongen, dat hij bijna geen grond meer raakt en moeite heeft om zich recht te houden.

Zoodra hij zich nu weer vrij gevoelt, blikt hij naar alle kanten naarstig in 't rond, maar het heen en weder stappen der menigte belet hem maar ergens een spoor van zijn broeder te ontdekken. Meer dan een vol kwartier zoekt hij aanhoudend in de onmiddellijke omgeving der worstelaars, die nu daar binnen in volle werking schijnen te zijn, want het handgeklap der kijklustigen weergalmt tot daarbuiten in de ooren van Vitales.

Zenuwachtig en weemoedig overloopt hij daarna gansch de foor, waar heel op het einde een paardenmolen in beweging wordt gebracht door een echt paard, maar die op dit uur reeds is verlaten, daar de kinderen bijna allen huiswaarts zijn gekeerd. Niettegenstaande speelt het orgel toch nog aanhoudend het liedje van Marie-Plancher.

Dien treurigen, eentoonigen zang verwekt een verteederend gevoel bij den jongen Vitales. Bijna angstig staat hij hier even stil, daar hij merkt dat deze inrichting reeds

aanstalten maakt om te sluiten, zoo ook zullen geleidelijk de anderen binnen korten tijd volgen.

Om zijn broeder daarna nog op de foor te vinden, als alle barakken zullen gesloten zijn, daar hoopt Vitales niet op. Bij de gedachte zich geheel alleen in den nacht op straat te bevinden, schrikt de jongeling, zijn aangezicht verbleekt, op den steun van zijn broeder kan hij nu niet meer rekenen. Wat gedaan? Onwillekeurig denkt hij thans aan zijne zoo vroeg overleden ouders en in het bijzonder aan vader, wiens beeld hem nu weer levendig voor den geest komt.

Met welke verwachting en begeerte was hij op zijn stervensuur bezield geweest! Maar juist toen hij dacht die verwezenlijkt te zien, bevond hij zich eensklaps voor een levensloos lichaam... En moeder, ja moeder..., alleenlijk haar naam is hem duurbaar gebleven. Verders kan hij haar niet meer indenken.

Vitales is op zijn 14 jaar al een struische, welgevormde, bruinharige jongeling, en bezit reeds een ondernemenden en helderen geest. Het nog maar korte leven heeft hem tot heden niets dan teleurstellingen bezorgd.

De bijzondere discipline waaronder hij in het hospies zoolang heeft geleefd, heeft zijn zieltje reeds gestaald en menig goeds terzijde gedrongen. Zonder dit zou de jongeling zich heel waarschijnlijk aan de uiterste wanhoop hebben overgegeven.

Alleenlijk het gedacht de volle vrijheid nu voor goed veroverd te hebben, geeft hem weer sterkte en moed om ook aan de grootste gevaren en ellende te wederstaan. Morgen vroeg, als de lichtschemering opkomt, zal Vitales weer naar zijn broeder zoeken. Thans plaatst hij zich op eene rustbank langs de laan, waarop reeds een verliefd paartje is gezeten.

Langzaam verliest de foor nu ook hare levendigheid en begeven de laatste wandelaars zich in de richting hunner woonplaats. Het enkele paar op de bank, waarop Vitales plaats genomen heeft, verontrust door diens tegenwoordigheid staat op en stapt nu ook verder. Even daarna echter, in de nog onmiddellijke nabijheid, wordt het door een man, die voor een barakje geheimzinnige gesprekken voert, aangesproken, om zich daarbinnen de waarheid te laten voorspellen.

Al is het reeds laat in den nacht, toch schijnt hier nog eenige beweging, want na een kleine beraadslaging trekken er ook de geliefden binnen, om er het geheim hunner toekomst te laten ontsluieren.

Terwijl Vitales hier nu zit te mijmeren, zweept de kille, vochtige wind, met steeds stijgende kracht langs de boomen der laan. Met een onheilspellenden blik, loert de jongeling huiverend in de richting van de nog hier en daar, om de beurt verdwijnende wandelaars, die zich blijkbaar naar alle zijden der stad wenden om er hun verblijfplaats op te zoeken, die hij, de arme jonge wees, thans nergens meer bezit.

In die bijna, nu reeds volle eenzaamheid, verlaat Vitales ook even zijn rustbank, stapt schuins over om van nabij eenige opschriften van het daar in de buurt staande waarzeggerskraampje te kunnen lezen.

Een waarzegster!!? O, dat woord, dien naam alleen bekoort den jongeling. En nog wel de beroemdste der wereld staat er geschreven...
Dan moet zij toch ook zeker weten waar zijn broeder Bernard zich thans bevindt. Misschien wil zij het hem ook wel zeggen, maar de man die het volk binnenlokt schijnt reeds zijn dagtaak geëindigd te hebben, want buiten is nu alles stil geworden.
Alleen daarbinnen is nog eenig geruisch hoorbaar. Zooals nu, geheel alleen, zou hij haar wel durven vragen, waar hij zijn broeder zoeken moest.

Terwijl Vitales zoo denkt, is het juist of zijne verlangens tot in de barak bij de waarzegster zijn doorgedrongen, want daar verschijnt opeens van achter een zware gordijn, een donker gekleede, pekzwartharige dame, met groote groene oogen. Haar reeds verrimpeld aangezicht verraadt echter, dat de zoo zwart gekleurde haren, een grijze ondertint bezitten.

Die dame, is de beroemde Madame Françoise, zooals zij zich hier voorstelt.
Vooraleer te sluiten wil zij zich nog even overtuigen, of er soms geen enkelen klant meer opduiken zal. Gansch de omgeving is rustig. Alleen nog, die eenzame, belangstellende jongeling. Wat moet dat beduiden?

Met diep doordringenden blik, staart zij op den schoonen, jongen Vitales, die haar met open gelaat en goedmoedige oogen aanziet, als wil hij de dame zijne verlangens opdringen.

“Stelt gij soms ook belang in mijne geheime kunst, mijn jongen?” vraagt zij hem.
Vitales glimlacht even, maar kan verbaasd, aanstonds geen antwoord geven.
Aangemoedigd door dien instemmenden blik, herneemt de listige vrouw terwijl zij den jongeling tot dichtbij nadert:
“Kom vriendje, kom bij mij binnen, want ik ken reeds uw verlangen en den toestand waarin gij verkeert. Om U te bewijzen, dat ik wel werkelijk iets van U weet, zeg ik U hier aanstonds, dat gij op het oogenblik geen woonst bezit.”

Na deze mededeeling kijkt de vrouw weer scherp in het gelaat van Vitales, die nu met belangstelling antwoordt:
“Inderdaad madame, het is zooals gij zegt, ik zou nochtans veel meer willen weten, maar ik bezit te weinig geld om U daarvoor te kunnen loonen.” voegt hij er aan toe, hoeveel zou het mij wel kosten, goede dame, om te weten waar mijn broeder nu verblijft?”

Hoopvol vat daarna madame Françoise, de linkerhand van Vitales in de hare en terwijl zij deze met de andere streelt, antwoordt zij:
“De lijnen van binnen in uw hand zeggen mij jongeling, dat gij reeds veel hebt geleden en hier in de stad onder een bijzonder regiem hebt geleefd. Dat zijn mijn laatste woorden hier op de straat tot U gericht. Nu draai ik het licht uit en wilt gij mij verder vertrouwen, kom dan mede in mijn salon. Wat uw geld betreft, dat moogt gij wel voor U houden. Ik ben een dienstvaardige dame, mijn lieve jongen en wil bewijzen dat ik ook van U houdt.”

Bij zulk een vriendelijk voorstel, beeft Vitales van ontroering, te meer daar hij denkt, dat zij alleen nog in staat is hem te zeggen, waar hij zijn broeder vinden kan. Waarom zou zij dat laatste niet weten, nu zij hem toch reeds drie ware dingen heeft

gezegd? Thans neemt hij alles voor waarheid, wat deze vriendelijke oude dame hem voorspiegelt en hij besluit dan ook onverwijld aan haar voorstel te voldoen.
Na nog eerst de laatste schikkingen te hebben volbracht om hare barak voor den nacht te sluiten, vat de kaartlegster zegevierend den arm van Vitales, en met een bijna moederlijke bezorgdheid leidt zij hem in haar wagen, waar de schoone jongeling zich in een prachtigen, rood gepluschten zetel, onder haar bescherming kan nedervleien.

“Ziet ge nu wel, vriendje, dat ik het goed met U meen! Bij mij kunt ge rusten en van de warme kachel genieten. Warmte schijnt U vooral noodig te hebben, want op een jongeling met ledige maag, heeft de koude veel vat en het is goed dat U bij mij zijt gekomen, want zoo een ganschen nacht daarbuiten zou uw dood kunnen veroorzaken.”

“O, madame! en mijn broeder dan,” roept de jongeling uit, die stond zes uur lang, zonder kleederen in een naakte, kille badkamer, vooraleer bij daaruit werd verlost en met mij vluchten kon. Zou hij soms nu op de straat ziek liggen? Hij gevoelde zich zoo zwaar en klappertandde van de koude. Zijn laatste woorden voor ik hem op de foor miste, waren toch zoo zonderling. Hij zegde mij dat het juist was of zijn adem langs zijn hals wilde uitgaan.”

“Zoo vriendje, dat schijnt een ernstige zaak”, roept de vrouw uit, “die ik om U te bevredigen oplossen wil, want mijn geest en kaarten laten mij nooit in den steek. Ik zal U aanstonds zeggen wat uw broeder hinderen kan, en zoo het in mijne macht ligt hem te helpen, zal het geschieden. Met zoo'n jongen voel ik deernis.

Neem nu vooraleer ik begin te werken een kommetje koffie met wat suiker om U van binnen wat op te knappen. Ik vraag U tevens mij onder het werk niet te storen, want het betreft hier een moeilijk op te lossen kwestie.”

“Wees niet bevreesd, goede dame, al wat U van mij verlangt wil ik volbrengen”, antwoordt Vitales opgetogen. “Aan zulke moederlijke deelneming heb ik mij niet verwacht, en dank U dan ook op voorhand met mijn oprechte gevoelens.’

Het woord “moeder” schijnt een bijzondere kracht bij de kaartlegster te hebben, want met een extatischen blik doorboort zij het gemoed van den jongeling, terwijl zij tot hem zegt:
“Een jongen als gij, is mij alles waardig en om dat te bevestigen trek ik onmiddellijk aan 't werk.”

Hierop neemt de waarzegster een stel zonderlinge kaarten, met allerlei beelden en teekens versierd, waarin zij het onbekende zoeken zal. Dan plaatst zij zich aan de zijde van Vitales, legt de kaarten in volgorde voor haar op de tafel open en schijnt hierin als in een boek te kunnen lezen.

De kaarten geven haar ditmaal schijnbaar geen volkomen voldoening, want opeens schudt zij even haar bovenlijf, om daarna alle spieren te strekken, slaat zich op het voorhoofd, terwijl haar blik in de hoogte staart...

De extase is nu ingetreden en de zwarte dame spreekt de volgende woorden: “Jongeling, gij hebt eene rijke maar wraakzuchtige familie die niets anders dan uw dood betracht, waarin zij, ondanks alles niet zullen gelukken. De zorgen van vreemde harten, zullen hun dat verhinderen. Gij had goede ouders, maar zij zijn reeds lang niet meer van deze wereld. Maar wat zie ik! Uw broeder, die Bernard heet en waarnaar gij zoo sterk verlangt, is doodelijk ziek. Hij heeft een fleuris opgedaan, maar zal den nacht evenals gij onder een dak doorbrengen en zal door de zorgen eener vrouw zijn ziekte te boven komen. Ik zie ook voor mijn oogen een sterke politiemacht, die U morgen opzoeken zal en uw dood kan veroorzaken. Een stem uit de verte roept mij echter toe, dat ik uw beschermster moet zijn. Uw broeder moet ge tijdelijk met rust laten, om zijne genezing te verzekeren...”

Daarna streelt de vrouw met de hand over beide oogen, terwijl zij er nog aan toevoegt: “dat is hetgene mijn jongeling, wat de wetenschap mij veropenbaard en mij toegelaten heeft kenbaar te maken. Thans vertoeft mijn geest weer bij U en kunt gij mij vragen stellen.”

Met begeesterende bewondering en levendigen blik, richt Vitales zich tot de kaartlegster, neemt hare hand in de zijne en roept uit:
“O, madame, wat zijt gij goed, hoe moet ik U danken! Mijn broeder is ziek zegt gij, maar vertoeft toch niet op de straat, wat zal ik dan doen om hem te vinden?”

De zachte handdruk van den jongeling en zijn stralend gelaat, verwekken bij de vrouw een doordringend, hartstochtig gevoel, die hare hand in de zijne doet beven.
Zij antwoordt daarna met trillende stem:
“Daar uw broeder thans ziek te bed wordt gelegd, mijn jongen, is het nutteloos hem nu te zoeken, want daardoor zoudt ge zijn verblijf aan de politie kenbaar maken en ik zegde het U reeds, dat zou uw beider dood veroorzaken. Mijn goede astralen vragen mij daarom ook over U te willen waken, welke vraag mijn gemoed heeft gestreeld en die ik met uw goedvinden in dank aanvaarden wil, want ik ben bereid U als mijn eigen zoon te behouden en U als zoodanig in mijne woning op te nemen. Hoe vindt gij dat? Stemt gij er in toe? Zoudt gij bij mij willen wonen?”

Tranen van dankbaarheid ontborrelen nu de oogen van Vitales, terwijl hij met schokkende stem uitroept:
“O, goede vrouw, gij wilt U dus ook verder met mij bekommeren en zelfs eene moeder voor mij zijn. Hoe kan ik U voor zulke goedheid beloonen? Laat mij toe dat ik U omhelze om U mijne dankbaarheid te betuigen.”

Terwijl Vitales dat zegt, omarmt hij het hoofd der kaartlegster, drukt een kus op beide wangen en mond en plaatst zich als een troetelkind op haar schoot. Met een bijna waanzinnige begeerte en stormend gemoed, betoont de waarzegster hare genegenheid voor die liefkozingen en beantwoordt deze met een stortvloed van klinkende kussen, die op de wangen van Vitales eenig vocht aanbrengen.

De steeds toenemende wind daarbuiten is nu in storm overgegaan. De natuur schijnt in woede ontstoken en verwekt onder de foorreizigers een algemeene onrust, die menigen kramer naar buiten drijft en hem zijn welverdiende nachtrust ontneemt.

Met een ruk vliegt een bovenraampje van den wagen der kaartlegster weg, en komt kletterend op de straatsteenen terecht. De reeds dienst bewijzende Vitales verzamelt de resten om het daarna voorloopig te kunnen herstellen en op zijn plaats te brengen.
De lichte reeds oude zeilen der lutteursbarak bezwijken onder het ontketend tempeest en fladderen en kletsen als zweepslagen wild in het rond. Dat tooneel verwekt een treurigen aanblik.

In de pist, op een tapijt midden in de barak, slapen, rusten of sluimeren eenige mannen waaronder de akrobaten en ook wel een paar verwende buitenslapers zich bevinden, die nu de eene na de andere opspringen om de barak tegen algeheele verwoesting te beschermen en om alzoo hun nestje te behouden.

Wat verder in den hippodrome, klinken de stemmen van hen die zich daar tegen de alverwoesting te weer stellen, boven het geloei van den storm uit. Omtrent daarnevens een wonderbaar schouwspel!

Een klein barakje, waarvan het opschrift luidt: “Het wonder der Wonderen” staat midden in een centrum van draaiende winden en doet zijn naam eer aan, want al wordt het bijtijds soms wel eens licht verplaatst en gaat het ook wel eens de hoogte in, toch schijnt er nog nergens een breuk aan te bespeuren.

Daarentegen is het een ware verwoesting in den kindermolen, waar het orgel over een paar uur, nog het deuntje van Marie-Planché speelde.... Gansch het bovenzeil hangt te fladderen. De regen die nu ook bij stroomen nedervalt, bederft den geheelen inboedel en maakt het orgel onbruikbaar.

Deze onttakeling verwekt onder het foorreizigershuisgezin een algemeene verslagenheid die de vrouw en de kinderen het hart verbrijzelt en hen van aandoening doet weenen. Terwijl de paardenmolen davert en schudt van de snel op elkander volgende rukwinden, en de langgerekte luchtdaveringen aanstroomen, holt de dochter Mathilde door de duisternis overal in 't rond, om te redden wat aan het bederf het meest is onderworpen en blootgesteld.

In een houten olifant wil zij ook de rood fluweelen kussens der zitbanken wegnemen. maar doet hier een zonderlinge ontdekking. Daar boven het geluid en het geflakker der striemende en verscheurde zeilen, hoort zij eensklaps de stem van een kermend mensch, die vraagt om geholpen te worden... Mathilde schrikt en met verontwaardiging vraagt zij:
“Wat doet ge daar? Wie geeft U toelating van hier binnen te dringen?”
“Och meisje, het is met geen kwade bedoeling gebeurd”, antwoordt een zwakke stem, die schijnt te beven.

“Zoo, goed, maak U dan vlug uit de voeten”, herneemt Mathilde en terwijl zij dat zegt, belicht zij met een lantaarn even het gelaat van den verstekeling, die nu in de schemering een smeekenden. blik op het meisje richt en verklaart dat hij op de straat was ziek geworden en daarom een onderkomen had willen zoeken.

Mathilde bemerkt nu ook dat het hier geen gewoon geval kan zijn en wordt inschikkelijker. Zij beziet den jongeling daarna aandachtig en behandelt hem nu met

vooringenomenheid. In haar oogen verschijnt zelfs een straal van medelijden. Wat moet zij doen? Zal zij haar moeder vragen, hem in hun woonwagen te laten warmen? Even verwijdert zij zich, komt weer terug en na een oogenblik van beraad duwt zij den jongeling op den schouder en vraagt hem haar te willen volgen.
Bernard van L., want het is niemand anders dan de oudste zoon van Willem den philosoof, verzamelt daarop al zijn krachten om op te staan, maar zijn ledematen zijn zoo stijf en zwaar, dat het hem niet gelukt zich te verplaatsen.

Op dat oogenblik heeft de storm zijn hoogste punt bereikt. Een wervelwind omvat den kring van spiegels, die in aansluiting met het orgel, midden in den paardenmolen rond den boom staan geplaatst. en verbrijzeld met een snok, gansch die met moeite vergaarde versiering. Dat gebeurde verwekt een roerend schouwspel. De nu bijna geheel verwoeste paardemolen, die davert op zijn stelling, duldt onder den dwang van den storm, zelfs geen zieken zwerver meer. Een geschilderd doek, deel uitmakende van het plafond, stort vergezeld van een watermassa op het lichaam van den jongeling en komt hem het lijden vergrooten.

Een jonge knecht krijgt een ijzeren, losgeraakte stang op het hoofd en valt bewusteloos neder. Gescheiden van dat tooneel, zitten in den woonwagen die schudt en beeft, twee kinderen vertrouwelijk naast elkander en smeeken met de handen tezamen voor een Mariabeeld, opdat deze haar steun aan hen zou willen schenken. Zij belooven de goede oppermoeder, dat als zij hen verhooren wilt en behoeden voor nog grooter onheil, zij in een vol jaar niet zullen snoepen en ook geen vleesch eten.”

In dat eenvoudig gebed worden de kinderen echter gestoord en opgeschrikt, door het naar binnen brengen van den vreemden jongeling, die door den knecht, die zelf hevig bloedt aan het hoofd en Mathilde wordt geholpen. Deze laatste betoont den jongeling een bijzondere genegenheid. Zij plaatst hem in een zetel naast de kachel en terwijl haar moeder een dokter ontbiedt, bereidt zij hem een warm drankje met honig gemengd, want het is niet de eerste maal dat zij zulk een zieke behandelt. Haar vader is aan fleuris gestorven en dezen jongeling schijnt wel dezelfde ziekte te hebben, denkt zij.

Toen ook hadden zij haar gezegd, dat honig hem zou gered hebben, maar die was niet intijds toegediend geworden. Het overgeblevene hiervan had Mathilde zorgvuldig bewaard en ze heeft gedacht het nu te moeten gebruiken.

De bijgeroepen dokter waardeert ten zeerste die daad, want hij bestatigt aanstonds dat het hier een ernstige ziekte geldt, waaraan de jongeling slechts met moeite zal onttrokken worden.
“Hum, reeds 41° koorts”, merkt hij op... “Alleen goede zorgen kunnen dien jongen man redden”, fezelt hij in het oor der moeder en vraagt haar: “Zoudt gij hier in staat zijn aan die behoefte te voldoen? En zijt gij daartoe ook bereid? want het vervoer naar een ziekenhuis nu op het oogenblik zou dien man zijn dood beteekenen.”

“Ja mijnheer, zoo de storm die toch schijnt te verminderen onze wagens spaart, kan hij wel hier blijven”, antwoordt de moeder, die weduwe is.
Hiermede is het de dochter Mathilda volkomen eens, want goedmoedig blikt zij op haar moeder neder en geeft de verzekering aan den dokter dat zij hem goed verzorgen zal.

“Nu ziet ge”, zegt de dokter, die reeds onderricht was geworden, hoe en waar men den jongen gevonden had, “dat de voorzienigheid wonderbare wegen heeft. Dien sukkelaar heeft zij geholpen en waarschijnlijk gered, terwijl zij andere dingen verwoeste en knakte, want volgens ik daarbuiten zie heeft den storm U ook lelijk getroffen.”
“Ja, ik wordt hard beproefd”, antwoordt de weduwe. “Bij het overlijden van mijn man”, gaat zij voort, “bleven er zeven kinderen ten mijnen laste en het is goed dat mijne familie bereid was er eenigen tegen een vergoeding op te voeden, want anders was mij het reizen gansch onmogelijk geweest. Maar nu die wreede storm, hoe kom ik dat weer te boven?”
“Heb moed mevrouw en verjaag het verdriet, met de hoop dat het wel eens beteren zal...”

Terwijl de dokter dat zegt, onderzoekt hij ook de wonde, die den knecht Jan aan het hoofd heeft bekomen, maar die gelukkig niet erg is. Met de verzekering morgen weder te zullen keeren en aanbeveling tot goede zorgen voor den jongeling, verlaat de arts het foorreizigersgezelschap om zich weder naar zijn woonst te begeven.

Nauwelijks is de dokter vertrokken of Bernard verzamelt al zijn krachten, en terwijl hij zijne weldoeners aanblikt, stamelt hij:
“Moeder en kinderen, ik dank U voor uwe bereidwilligheid mij onder uw dak te hebben gebracht. U kunt niet gelooven hoe gelukkig ik mij gevoelde toen gij aan den dokter mijne verzorging beloofde. Want alleenlijk de gedachte, naar een gasthuis overgebracht te worden, deed mij beven. Alhoewel ik geen misdadiger ben, houdt ik mijn naam gaarne in 't duister, daar men mij heeft verzekerd dat men mijn dood betracht. Daarom houdt mij bij U, ik smeek U en laat mij niet wegbrengen. Ik beloof daarvoor, zoohaast ik genezen zal zijn, U meer dan dubbel te beloonen.”

Daarna strekt de jongeling zijne hand even in de hoogte als teeken dat hij niet verder spreken kan, maar zijne woorden zijn met instemmend gebaar begroet geworden en dit schenkt hem voldoening.

Stilaan bedaart daarbuiten nu de storm en kan men weer vrijer ademen! Moeder St. begrijpt dat er haar zware dagen te wachten staan, maar met een karakter als het hare, dat holderend over alles heen loopt, komt zij alles te boven en zal het thans ook weer trachten op haar manier in orde te brengen.

Er moet echter met spoed gezorgd en gewerkt worden, want de kermis ter plaatse duurt drie weken, en is eerst pas van den Zondag te voren begonnen. Men moet dus zorgen om zoo rap mogelijk alles weder op zijn plaats en in orde te brengen, om met de volgende dagen te kunnen draaien, om weer wat te verdienen, want de maar pas doorgemaakte winter heeft lang geduurd en heeft hare financiën in wanorde gebracht. Het is haar ook niet zonder moeite gelukt een staanplaats te koopen en het vervoer daarheen te bekostigen.

Maar de weduwe St. bezit de kunst om altijd hare schuldeischers tevreden te stellen en de zomer is nu weer in aantocht. Dat is een voornaam punt waarop zij rekenen kan. Daarbij is de zeilfabrikant steeds bereid geweest haar op afkorting nieuwe dekzeilen te leveren. Op diens steun rekent madame St. thans weer en wel met

recht, want vier dagen later pronkt de paardenmolen met een gansch nieuwe kleeding, zonder dat voorloopig een cent gestort is geworden.

De weduwe St. is niet op de foor geboren als zoovele anderen van haren stiel en pocht tegen eenieder die het hooren wil, dat zij van goede familie is. Zij is niet slecht, maar voor stoefen en liegen gevoelt zij toch een bijzondere genegenheid, al hare woorden zijn ervan doordrenkt. In hare jeugd heeft de vrouw een bijzondere voorliefde voor het foorleven gevoeld. Zij beweerde aan haar ouders, geschikt te zijn om circusartiste te worden, alhoewel zij met moeite op den platten begaanbaren grond recht kon blijven.

Die genegenheid om te kunnen pochen miste haar doel niet en bracht haar tenslotte in zulke omgeving waarin zij verstrikt geraakte, want ieder maait wat hij gezaaid heeft, zegt het spreekwoord.

Zoo kwam het, dat zij op 19-jarigen ouderdom met een Brusselaar trouwde, die haar in dit opzicht fel overtrof.
“Jaak St. was zijn naam. Hij was de zoon van een reizend kermisgezelschap en beweerde als kok des winters aan het hof te Brussel onmisbaar te zijn, alhoewel hij er niets anders ging verrichten dan douchen kuischen en liefst degenen waar nog wat in gebleven was.

Verders vormde het tweetal een goed paar, tot op een dag Jaak St. het tijdelijke met het eeuwige verwisselde en de zorg van zeven kinderen aan zijne vrouw overliet.
Van dien dag af zwoer de weduwe dat zij nooit hertrouwen zou. Neen dat zou zij niet kunnen doen, beweerde zij, hij dien zij lief had was gestorven, en in haar hart was voor geen tweede plaats.

Met hare dochter Mathilda en een knechtje, zou zij nu naar de kermissen trekken. Twee kinderen minder dan zes jaar nam zij mede en besteedde de vijf overigen bij hare familie uit. Dat het onderhoud van den paardenmolen onder haar bestuur veel te wenschen overliet, was niet te verwonderen. Van de vrouwen die niet in den stiel geboren zijn, zou men er trouwens niet veel vinden, die daarvoor geschikt zouden zijn. Daarbij, iets onderhouden kost geld en dat ontbrak haar wel eens.

Nu juist in het voorjaar die helsche wind die haar bestaan schijnt te bedreigen en daarbij de zorg over dien zieken jongeling, dien zij nochtans met toewijding verpleegt. Bernard de baronszoon doorworstelt een hevige ziekte. Dag en nacht moet men bij hem waken en hij is zoo zwak dat hij voortdurend ijlt.

In zijn hooge koortsen wil hij opstaan om naar zijn broeder Vitales te zoeken. Men moet hem soms met geweld dwingen in bed te blijven. Hij spreekt dan ook over het hospies en verwenscht een ”baron grootvader”.
Dat alles schijnt Betje, de weduwe St., en hare dochter Mathilda, die afwisselend de bewaking verrichten, heel zonderling... Die jongen is heel waarschijnlijk een edelman, beweert Betje aan hare dochter, maar een van diegenen die men weg wil foefelen, misschien brengt hij ons wel geluk aan... !?

“Het is bedroevend hoe die jongeling lijden moet. Hij is anders zoo’n flinken kerel, niet waar moeder? Hij verwekt ons veel zorgen en last en toch zou ik hem niet

gaarne naar een gasthuis zien overbrengen. Zoudt gij aan den dokter niet vragen hem bij ons te laten moeder?" vraagt Mathilda.
"Dat heb ik reeds gedaan," herneemt moeder Betje "en de dokter stemde toe. Hij loofde mij tevens voor die opofferingen en voegde er bij, dat ik zoo'n jongeling als hij genezen zal zijn, goed gebruiken kan. Zoo een man hebt ge hier juist noodig, ging hij verder, en wie weet wat er allemaal op volgen kan, voegde hij er lachend bij, terwijl hij mij diep aanblikte..."

Die laatste woorden werpen een hoogrood op de wangen van Mathilda en verwekken een verteederend gevoel in haar. Een geheimzinnige begeerte vliedt door haar lichaam, waarna ze verzinkt in diepe gepeinzen. De lippen van den jongeling bewegen zachtjes en nauw hoorbaar prevelt hij de namen van moeder en dochter als dank voor die hartelijke bezorgdheid, die zij voor hem gevoelen.

*** * * * ***

Omtrent zijn drie jaren verloopen.
Te Rijsel (Lille) in Frankrijk, op den boulevard, prijkt thans de foor in vollen luister.
Hier brengen wij een bezoek en ontmoeten er weder het kaartleggersbarakje van de beroemde madame Françoise, zooals zij zich aan het publiek voorstellen laat. Voor het barakje staat een flink gebouwde jongeling, met zwarte, lang gekrulde haren en voert er een welsprekende rede. Hij raadt het publiek aan, de foor niet te verlaten vooraleer dame Lenormand, bijgenaamd "de Sybille", waarbij koningen een bezoek gebracht te hebben, bij de goed geschoolde en helderziende madame Françoise ....

Zij is nog de eenige in 't leven overgeblevene leerlinge van makeizers te rade zijn gegaan. Deze leermeesteres was eens de beroemdste van Frankrijk, gaat hij voort, en voorspelde te Parijs aan Lodewijk XVI zijn val en het losbreken der omwenteling.
Alle hooggeplaatste personen gingen haar raadplegen: onder andere Baras, Fouché, den schilder David, generaal Mareau en den zanger Garat. Zelfs Napoleon, den Keizer, gewaardigde zich om bij haar een bezoek te brengen ....

Die talentvolle jonge man, is niemand anders dan den 17-jarigen Vitales, de jongste zoon van den philosoof baron Willem van L., die sedert den avond dat hij op de foor zijn broeder miste en tenslotte bij de waarzegster aanlandde, haar niet meer verlaten heeft.

Madame Françoise hield van den jongeling, van den avond dat zij hem voor het eerst ontmoette en voor geen geld van de wereld wil zij Vitales weder verliezen. Madame Françoise is nooit getrouwd geweest, maar zegt toch een zoon te bezitten, die haar lange jaren geleden ontstolen is geworden.

Op de laatste dagen der foor te G. had zij den jongeling op behendige wijze aan het oog van het publiek onttrokken en uit schrik dat hij naar zijn broeder zou gaan zoeken, sprak zij voortdurend van de politie die hem zou aanhouden, waarvoor Vitales een inwendige schrik koesterde.

Haar oude bonimentmaker[3] had haar sinds lang verveeld en die frissche 14-jarige jongeling kon hem best vervangen. Hij moet mij geluk bijbrengen, dacht zij.

[3] Boniment(maker): de verkooppraatjes van de marktman. K.M.

De laatste dag van den duur der foor te G., gaf zij haar bonisseur, dan ook zijn ontslag en vertrok in allerhaast alleen met Vitales over de grenzen naar Frankrijk, om daar haar beroep met gelukken voort te zetten.
Sindsdien werkt de thans 72-jarige kaartlegster met nieuwe krachten en moed en schijnt in dien tijd wel tien jaar jonger geworden. Geen enkel mensch ter wereld zal op haar uiterlijk merken dat die vrouw reeds een zoo hoogen ouderdom heeft bereikt. Soms om Vitales te behagen doet zij zelfs bij haar opschik aan overmaat. Zij besmeurt haar aangezicht met allerlei vetten en kleursels, verft de grijze haren pekzwart en draagt verscheidene gouden tanden in den mond.

Op gebied van opvoedkunde heeft zij den jongen Vitales geheel in haar belang weten te leiden, maar nu hij stilaan een man begint te worden, ontdoet hij zich langzaam maar zeker van haar voogdijschap. Het aanhoudend op en af reizen der fooren en kermissen brengt hem in allerhande omgevingen, wat voor gevolg heeft dat ook de meisjes van zijn soort eenigen indruk op Vitales verwekken.

De scherpziende kaartlegster verliest dat alles geen oogenblik uit het oog en de laatste dagen gevoelt zij zich er door vernederd. Een zonderlinge jaloerschheid, die zij met moeite moet bedwingen, schijnt haar thans te beheerschen. Ondanks hare zaken, die den laatsten tijd geweldig vooruit zijn gegaan, begint zij een inwendige treurnis te gevoelen die haar lichamelijke gezondheid schade berokkent.

Den avond van den dag, dat wij hen weer te Rijsel op de foor ontmoetten en alle cliënten reeds huiswaarts zijn gekeerd, zit madam Françoise in droevige stemming tegenover Vitales aan een tafeltje in haar dichtgesloten wagen. Zij doet den jongen man allerlei onthullingen uit haar vroeger leven en de kaartlegkunst. Terwijl zij met behendigheid het bedrag der ontvangsten van dien dag optelt en de verschillende stapeltjes van munten voor haar op de tafel uitspreidt, spreekt zij tot Vitales, dien zij altijd als haar zoon betitelt, op de volgende wijze:

“Lieve zoon, ik heb den laatsten tijd gedacht, dat ik van uwe vriendschap niet veel meer te verwachten heb, daar gij reeds in alle richtingen loert om een keus onder de vrouwen te doen. Sinds eenige weken is mij dat sterk opgevallen. Het is mijn plicht U thans te onderrichten over hetgeen mijn eigen ondervinding mij geleerd heeft. Want op geurige, pas ontloken bloemen, waarop de honigbie zoo verlekkerd is, plaatst zich soms ook wel eens de besmettende bie, die leeft op verrotting van straatvuil en andere verwerpelijke voorwerpen. Ik waarschuw U dus, mijn zoon, voor de besmetting dier laatsten. Ten tweede stel ik U de vraag, vooraleer gij verder dien weg opgaat, hoe denkt gij door het leven te komen, en welken stiel behaagt U het meest? Ik denk reeds te weten, dat gij liever worstelaar zoudt worden, dan U in de kunst van voorzeggingen te scherpen.”

“Inderdaad mama, dat laatste moet ik bekennen,” antwoordt hierop Vitales. “Sedert mijn eerste ontmoeting met worstelaars te G., daar waar ik mijn broeder miste, beeld ik mij in, dat dit den eenigsten weg is om hem weder te vinden. Gansch mijn lichaam schijnt ook die inbeelding te steunen. Ziet hier maar eens mijn goed gevormde ribbenkast, mijn armen en beenen, zijn daar immers ook voor geschikt?”

“Het is waar zooals gij zegt Vitales, en ik wil U daar niet in tegenwerken, maar toch ware het beter U ook in het kaartleggersvak te bekwamen. Ziekten en lichamelijke

gebreken kunnen U in het leven overvallen en daarbij, als gij oud zult geworden zijn, kunt gij den worstelaarstiel niet meer beoefenen. Dat beroep behoort alleen maar aan de jonge, fleurige en krachtige mannen."
Na deze uiteenzetting, rekt Vitales zijn ribbenkast, zooals hij zijn borstkas altijd noemt, en antwoordt bedachtzaam:

"Mama, zoover reikten mijne gedachten tot heden niet. Uwe woorden brengen mij nu die werkelijkheid voor oogen, maar ik denk nooit in staat te zijn, mij volkomen in uw stiel te kunnen bekwamen. Gij zelf hebt mij daar reeds dikwijls op gewezen: dat het iedereen niet gegeven is, zich daar met bezig te houden."

"Met een goeden, volhardenden wil is alles te bereiken, mijn zoon, en zoo gij U de moeite getroost er alle aandacht aan te wijden, zal ik trachten de geheimen der kunst in uwe hersens te planten. Voor mij wordt het leven kort. Ik word oud en daarbij heeft den stiel mij genoeg opgebracht om verder rustig te kunnen leven. Uwe toekomstige concurrentie hoef ik dus ook niet meer te vreezen."

"Wel mama!" roept Vitales lachend uit, "en al werd gij 100 jaar, daarvoor zoudt gij mij zeker toch niet in staat achten? Zoudt gij denken dat ik mijne pleegmoeder zou durven of willen benadeelen?"

"Dat brengen soms de omstandigheden in het leven, mijn lieve jongen, al zou ik dat van U niet durven denken. De liefde tot den evenmensch is immers zoo wisselvallig en onbestendig, dat ik er maar nauwelijks meer aan gelooven kan."

Bij het uitspreken dier laatste woorden hoort men een driedubbelen klop op de deur van den wagen. Wat moet dat beteekenen?

Vlug staat Vitales recht, duwt het bovenste raampje van den ingang open en ziet in het donker, met behulp van den schijn der lamp, een net gekleede heer voor zich staan, die hem in de Vlaamsche taal dringend vraagt, om toch nog heden bij de kaartlegster toegelaten te worden.

"In mijn hotel heb ik van haar gehoord en vernomen dat zij ook Vlaamsch spreekt", vervolgt hij "en morgen moet ik weer thuis bij mijn cliënten zijn, waar ik onmisbaar ben." Zoo verontschuldigt hij zich voor dit ontijdig bezoek.

Na deze aanmelding aanhoord te hebben, draait Vitales zich om, pinkoogt even naar de dame, beoordeelt haren blik, die welwillendheid te kennen geeft, draagt dan de bespreking aan haar over en verdwijnt in een achterkamertje. Dit beteekent dat madame Françoise den heer wilt ontvangen.

Aanstonds opent zij de deur en laat hem in haar wagen. De man blikt onmiddellijk met verwondering op allerlei symbolische tooverteekens, waarmede de wanden der voorkamer versierd zijn. Daarna plaatst hij zich op een stoel, zonder daartoe genoodigd te zijn en ziet dan met nieuwsgierigheid op de kaartlegster neder.

"Wat wilt gij, mijnheer?" vraagt nu madame Francoise.
"Madame, ik verlang de waarheid van U te weten", spreekt de vreemdeling, die onrustig op zijn stoel heen en weer draait.

“Welke kaarten verlangt gij te raadplegen mijnheer? Ik heb er van 5, van 10, van 20 en 100 franken... !”
“Neem voor mij die van 100 frank.”
“Goed, nader deze tafel en neem dien stoel... Geef mij uwe hand.”
De heer strekt daarop zijn rechterhand uit, maar de kaartlegster beveelt:
“Neen, niet deze, uw linker is beter geschikt.”
Zij vraagt daarna verder:
“Hoe oud zilt gij en in welke maand geboren?”
“38 jaar madame op 20 April.”
“Houdt U van bloemen, mijnheer?”
“Ja zeker... !”
“Welke bloem ziet U het liefst?”
“De theeroos madame.”
“Voor welk dier hebt gij den grootsten afkeer?”
“Voor den pauw.”
“Zeer wel”, antwoordt de kaartlegster.

Zij neemt daarna een stel kaarten, doorsteekt ze op behendige wijze en vraagt haar cliënt met de linkerhand af te nemen. Dan keert zij de kaarten om en spreidt ze voor haar, een voor een op tafel open. Hierna begint zij met een verbazende snelheid, de hier volgende planeetlezing ... .
“Mijnheer, een beangst gemoed ontbrandt in U. De tweede kaart zegt: vischjes in 't verschiet, allemans verdriet, de derde: de slang spreekt tot mij, van een duister, kruiperig verleden. De volgende kaart toont mij een ontsloten boek, uw binnenste, en zegt mij iets waar ik U niet graag aan herinneren wil ....”

“Spreek op”, beveelt de heer, “ik zal des te beter uwe kunst waardeeren.”
“Uw bevel is mij een wet, ik ga dus verder met de ontsluiering van uw leven. Uw uiterlijk stemt niet overeen met uw innerlijk... Gij zijt een hypocriet? Uw binnenste doet mij aan een hyena denken, met het verschil echter, dat gij uw uitverkorenen niet onder de dooden zoekt, maar onder de zieke lichamen. Evenals een hyena, zoekt gij een gemakkelijk te overmeesteren prooi. De minst ontwikkelde geesten zijn uwe slachtoffers, die op voorhand aangetast en ziek, U smeeken hen te grijpen. Op dat laatste beroemt gij U, gij zijt fier op die ellende. Hier de kaart met den ring aan uw rechterhand geeft U milden huwelijkszegen. Een deel der duisternis of schaduw van de volgende kaart, toont mij dit met hindernissen...”

“Krrdju...!” waarom met hindernissen, waar haalt ge dat?” onderbreekt de heer in verwarring, maar op treffende wijze, gaat de kaartlegster verder:
“Wees gerust, uw listigen ijver om haar te voldoen en goederen te vergaren zal doorgaans met welgelukken bekroond worden en omdat ik voel dat ge daar bijzonder op gesteld zijt, zal ik U de veropenbaring der hindernissen en eens geledene armoede, bedreven misdaden en vergrijpen sparen. Uiterlijk strekt U de reeds verkregen welstand tot eer, want het is geen grootheid met stoffelijken rijkdom geboren te worden. Maar om tot welstand te komen op uw manier, is ook door iedereen zeker niet gewild. Ze knaagt ook in uw binnenste en dat pleit ten uwen voordeele, maar ze verkondigt U geen lang leven. Ik zie hier vele menschen die door ziekte en ontstelde zenuwen zijn aangetast, tot U komen, want gij stelt U als wonderdokter voor en zijt niet meer dan een gewone, verwaande, opgeblazen

kwakzalver, die door listige leugentaal aast op de ellende van 't menschdom en daar zijn eigen bestaan en rijkdom op opbouwt.
Dat laatste zegt mij de kaart die het onderscheid aanduidt tusschen levende en doode astralen. Maar och ja, het volk wil niet anders dan bedrogen worden en de theeroos, uw lievelingsbloem, komt U daarbij ter hulp... Uw jaloerschheid op den hoovaardigen pauw voorspelt U vroeg of laat een ellendigen ondergang, die op 65-jarigen leeftijd uw dood zal veroorzaken... Geen al te lieve voorspelling, nietwaar mijnheer?" voleindt de kaartlegster.

Na het uitspreken dier laatste woorden, laat de ontsluierde kwakzalver een diepe, veelbeteekende zucht én antwoordt
"Madame, onderstel nu eens dat uwe gezegdens juist zijn en ik mijn rijkdom op de ellende van het volk opbouw. Zouden wij beiden dan veel van elkander verschillen, gij als kaartlegster en ik... de kwakzalver?"

"Mijnheer, er is geen enkel ambt op aarde, geen enkel dier, hetzij een mensch of beest, dat niet het goede en het kwade bevat of in zich heeft Het goede bouwt op, het kwade breekt af."

"Wie van ons beiden zou afbreken, madame? Als iemand dat doet, zijt gij het waarschijnlijk."
"Mijnheer, ik behoor tot de opwekkers van lach en volkslust op kermissen en fooren die daarvoor geschikt zijn, gij integendeel schept en broeit ellende en schijnzieken in het gewone dagelijksche leven, daar waar het er ernstig moest toegaan,... oordeel dus zelf!"

"Gij beweert madame niet ernstig te zijn en alleen den lach te dienen, wat moet ik daaruit besluiten?" herneemt de kwakzalver.
"Dat zulks nog niet beteekent, dat ik U zou hebben afgezet, mijnheer, want den lach heeft waarde en wekt op. Tracht uw cliënten die waar toe te dienen en ge verricht eveneens verdienstelijk werk."
"Mijn zaken zijn veel ernstiger madame, ik bedien mij van de wetenschap!"
"Hier vertoonen wij eenige gelijkenis mijnheer, met dit verschil echter: gij kent het getal der verschillende ziekten van uw cliënten, dat uiterst gering is, daar zij bijna allen dezelfde teekens vertoonen. Die te berekenen is uwe wetenschap. Zij reikt daarom niet verder dan het onderscheid van eenige kleuren.

Mijne wetenschap, die ook op berekeningen berust, is echter veel moeilijker, want daartegenover neem ik gansch het levenstafereel voor oogen en bestudeer daarbij mijzelf, waardoor ik ontdek, dat het leven van anderen eenige betrekking met het mijne heeft. Dan komt de manier van dienstbaarheid die men bieden wil, en waarbij ieder handelt naar reinheid van geweten, de stem van goed en kwaad. Nader wil ik mij tegenover U niet uitdrukken, uit eerbied en waardeering voor het kaartleggersvak dat gij wel eens zoudt kunnen bezoedelen."

De kwakzalver mompelt hierop eenige bijna onverstaanbare woorden, maar Vitales die zijn stiel begrijpt, verschijnt in de voorplaats, opent de wagendeur als teeken van het einde der bespreking en helpt zijn klant naar buiten stappen.

“Het schijnt dat ge dien man van binnen hebt getroffen”, zoo wendt Vitales zich daarna tot zijn genoemde mama.
“Die kerel is een minderwaardige, een die het licht der zon niet waard is,” antwoordt de kaartlegster, terwijl zij vlug opstaat om het bereiden van den koffie te bespoedigen, want een tasje warme, dikke koffie komt haar nooit onpas.

“Maar ik kan maar niet begrijpen, hoe gij het aanlegt om een mensch zoo nauw te doorgronden, mama,” herneemt Vitales al lachend, en gij zoudt mij dit vak willen aanleeren. Hoe wil ik daarin ooit gelukken?”

“Het gure weder heeft ons gedwongen vandaag vroeg ons tentje te sluiten. Het belet ons ook van nog even langs de laan te kuieren, ik denk daarom dat het misschien goed zou zijn, onmiddellijk met dergelijke lessen te beginnen, vroeg of laat kan het U nuttig zijn. Zijt gij bereidt te luisteren mijn zoon?”
“Heel zeker, mama, ik wil beproeven of ik er iets van begrijpen kan.”

Madame Françoise verricht nu nog eenige kleine bezigheden, gebruikt haar gewone koffie en begint met de voorbereiding der kaartlegkunst aan haar Vitales te leeren.

“Luister, mijn zoon, ik begin van voor af aan, maar iedere les is noodig om U te bekwamen, en is 1.000 maal meer ingewikkeld dan het beroep van dien kwakzalver van daareven, maar met een sterken wil is alles te bereiken. Gelief dus aandachtig te luisteren!”

“Voor ieder mensch, die een andere wil beoordeelen, is als eerste punt noodig, dat hij een bijzondere kennis van zijn eigen neigingen en driften bezit. De eerste middelen om daartoe te geraken, zijn het aanzien van eigen natuurlijke gesteltenis. Behoort gij bij de gramstorigen? zoo ja, dan zijt gij natuurlijk onderhevig aan oploopendheid. Bij de droefgeestigen, aan treurigheid: bij de bloedrijken aan vermaak; bij de slijmachtigen? bij dezen bij voorbeeld behooren geen droogen. Zij hebben een witte, zachte huid, de gewrichten eenigzins verborgen. Zij zijn schuw, slapen goed en zijn veeltijds ook wulpsch; soms ook staan hun oogen vol tranen. Zij leren goed, de haren en de nagelen groeien snel, altijd hebben zij water in den mond; als dit wit en dun blijft is het goed, slijmerig slecht.

Om de gramstorigen te onderscheiden: deze zijn mager, citroenkleurig en spreken met bitterheid in de stem, hebben altijd dorst, weinig speeksel, soms hoofdpijn en hunne uitwerpsels zijn hard. In hunne zeden en daden zijn zij vlug. Zij zijn overheerschend, hoovaardig, en verlangen dat alles plooit onder hun bevelen. Zij zijn ook vijandig aan de minste ongehoorzaamheid, weinig bekommerd om raad aan anderen te vragen, tenzij om iemand te vinden, die zich bij hun gedacht aansluit.

Dan heeft men de droefgeestigen. Deze zijn meestendeels koud. droog, hardhuidig en hebben zwarte, gekroezelde haren. Zij zijn langzaam in hunne bewegingen, droomerig en uitdagend, weinig spraakzaam, en gebruiken slechts eenige woorden met het inzicht dezen uit te hooren, die hun naderen. Zij zijn geheimzinnig, achterdochtig en vijanden van besprekingen, hun evenmensch weinig genegen, gierig en vreezen dat de aarde hen zal ontbreken.

De bloedrijken daarentegen, zijn meestal kloekgebouwde en moedige menschen. Dikwijls hebben zij jeukingen en kleine zweertjes op het lichaam, soms ook wel blaasjes in den mond. Zij beminnen de vermakelijkheden en zijn vijanden van de treurnis. Zij vergeten gaarne de beleedigingen hun aangedaan en verheugen zich wanneer zij iemand aangenaam kunnen zijn.

Na nu vastgesteld te hebben onder dewelken men behoort, zal men zijn eigen beeld kennen en dat van een ander kunnen beoordeelen, want iedere kategorie heeft gelijkenis met elkaar. Dat zijn de eerste regels van mijne kunst, mijn zoon.

Daarna heeft men de kwestie van den ouderdom. De jeugdige mensch is bijna altijd verkwistend, vermetel, onterughoudend, moedwillig en altijd gereed om zijne begeerten uit te voeren. Hij verandert gemakkelijk van besluit en vermaakt zich teugelloos, is vlug vergramd en geloot lichtzinnig. Hij is altijd vol hoop en volgt den schijn en verwaandheid. Zijn glorie komt uit een gebrek van ondervinding, want hij zal stoefen op zijn kracht, zijn lichaam en verstand, omdat hij nog niet beproefd heeft hoever hij reiken kan of breekbaar is. Zijn onterughoudende onversaagdheid komt voort uit de warmte die in hem overvloeit.

De ouderlingen daarentegen zijn het tegenovergestelde.
Omdat zij bedrogen geweest zijn, verzekeren zij geen enkele zaak, zij beloven niet, twijfelen aan alles en in alles en nemen het langs den slechten kant op, zij zijn wantrouwend en achterdochtig. Zij zijn ook gierig, praatziek en soms treurig, hetgeen voortspruit uit hunne koelbloedigheid, want de ouderdom is een altijddurende ziekte en daaruit ontstaat soms misprijzen voor de jongeren.

Men heeft dan nog rekening te houden met het verschil dat er bestaat tusschen de vrouw en den man. De vrouwen betoonen meer medelijden ter oorzake der teederheid hunner bloedgesteltenis. Zij overtreffen ook de mannen in liefde, maar de fantasie drijft hen soms tot buitensporigheden. Meest zijn zij godsdienstig en soms schijnheilig. Zij voelen een geringere warmte in zich en een natuurlijke schaamte die hun eigen is. Gewoonlijk bezitten zij vier gebreken.

Praalziek over schoonheid of verstand, afgunstig en zeer ijverzuchtig over hun goedheid of fortuin jegens gelijken. Daaruit spruit een andere drift, die hun verderfelijk is. De nijd scherpt hunne tong om de goede faam van buurvrouwen te benemen. De vierde is de meest gekende, de onstandvastigheid, die uit hare ijdelheid voortkomt. Ziedaar nu den mensch in zijn geheel voor U zoudt gij denken, begrijpt gij reeds waar ik naartoe wil, Vitales?

“Ik begrijp er wel iets van, mama, maar moest ik U zoo beoordeelen!”
“Er kunnen ook geschaafde zijn, mijn zoon, en het is de kunst die te onderscheiden in de manier van spreken, want in de woorden vindt men het beeld der ziel. Gij zult gemakkelijk opmerken wanneer de woorden der menschen eene richting nemen tot eigen lof, dat zij stoefen en boffen op hunne dapperheid, op hunne kennis, op natuurlijke eigenschappen, op hun door den arbeid verkregen goederen. Indien zij woorden gebruiken welke ontuchtig, onkuisch, wellustig, wulpsch of dartel zijn, dan is er geen twijfel dat zij woorden uitbrengen, waar het hart van vol is. Zoo iemand veel spreekt van eten en drinken, dan mag men zeker zijn met een gulzigaard te doen te hebben,

Dit tafereel voor oogen nemende, zal men gemakkelijk opmerken of men met een begeerlijk mensch, een vrek, een nijdigaard, luiaard of iemand anders te doen heeft. De menschen die niet slim zijn, spreken gewoonlijk over lage en onbeduidende zaken. De verdorvenen over de eene of andere ondeugd; de verstandigen over ernstige en diepzinnige zaken, enz..

Dan hebt ge nog de beoordeeling van de verschillende lichaamsdeelen.
Het voorhoofd, de wenkbrauwen, de oogleden, de ooren, de neus, oogen, kaaksbeenderen, de mond, lippen, tanden, tong, stem en wat weet ik al.

Voor de schedelleer raadpleegt gij de wetenschap van dokter Call, voor de schoonheidsteekens G. Lavater.

Dan heeft men nog de kunst van handkijken.
In de lijnen der hand van binnen, onderscheidt men den mensch zooals men de vruchten en boomen aan hun gebladerte kent. De handkijkkunst is een leiddraad van voorzeggingen, De handen zijn de bijzonderste beweegdeelen van den mensch en zijn het meest met de andere lichaamsdeelen in betrekking.

In het binnenste der hand, op die kleine oppervlakte herhaalt de natuur de groote bewerking die zij eens uitoefende, aan het uitspansel, waar zij de planeten doet bewegen. De linkerhand wordt bij voorkeur gekozen, omdat zij aan Jupiter is toegewijd en ook het dichtst bij het hart ligt en vroeger geschapen is als de rechter.

Al de verschillende lijnen der hand moet men berekenen, want hierin onderscheidt men de gramstorigen, de bloedrijken, de droefgeestigen, de galachtigen, de onverschilligen of de koelbloedigen.

Dan hebt gij nog te onderzoeken, onder welke planeet uw cliënt geboren is. Onder de ram, den stier, de tweelingen, de kreeft, de leeuw, de maagd, de weegschaal, de schorpioen, de schutter, de steenbok, de waterman, of de visscher. Iedere maand staat onder een teeken van den dierenriem en is hieraan onderworpen.
Ziedaar nu de beginselen mijner kunst en een beeld der menschen voor U, mijn zoon."

"En de kaarten die gij gebruikt mama, is dat dan maar zinsbegoocheling?"
"Juist, maar zij beteekenen in onze kunst, de letters en woorden, om een ontwerp in den geest op te bouwen. In berekening en plaatsveranderingen der kaarten schuilt de kunst van voorzeggingen en toekomstvoorspellingen, die gebaseerd en uitgewerkt moet worden naar de regels en ondervinding van hooger vermelde aanhalingen. De manier om met de kaarten zijn gedachten in woorden uit te drukken is zeer oud, mijn jongen, en is met vele dingen te vergelijken. Zij is een wetenschap zooals andere, die eveneens op vernuftige berekeningen steunen en ook niet verder dan wereldsche krachten reiken, omdat geen enkelen mensch in staat is iets bovennatuurlijks te verrichten..."

"Verschooning mama, hier ben ik verplicht U te onderbreken. Moet ik dan uit uwe verklaringen afleiden dat gij eveneens niets met zekerheid kunt voorspellen? Als dat zoo is, dan hebt gij dien man van daarjuist fel beleedigd."

“Het hoogste der wetenschappen ligt niet in het begrip der massa, Vitales, ook niet het uiterste der kaartlegkunst is voor eenieder vatbaar en 98% van hen die ze beoefenen, zijn gemeene volksbedriegers en zijn met dien kwakzalver van daarstraks te vergelijken. Bij die laatste voorzeggingen hebt gij kunnen opmerken, dat ik heb gewezen op de manier van toepassing en de dienstbaarheid die men stellen wil, waarbij ieder handelt naar reinheid van geweten en waar dus heerscht de stem van goed of kwaad. Het is mij volkomen duidelijk geworden dat den mensch een samenstelling van deze twee elementen is. Hij straft of verheft zich zelf.

Het kwade element brengt treurnis en ellende in zijn gemoed en over de wereld, vergruist en verwoest tenslotte alles wat blijvend had kunnen zijn. Het goede daarentegen bouwt aan onzen innerlijken vrede, aan het oneindige geluk van ons allen, dat reikt tot het onsterfelijke. Nu heb ik in mijne ondervinding als kaartlegster vastgesteld, dat de mensch een zesde zintuig bezit, dat bij enkelen door studie en wil in werking kan gebracht worden. Het voert U in een abnormalen toestand, zoowel wat het lichaam als den geest betreft en wordt met den naam van extase of zinsverrukking aangeduid.

De werking der zinnen kunnen bij een in extase verkeerende persoon, tot een zoo hoogen graad stijgen, dat hij waarnemingen doet, die ver boven het niveau van het gewoon leven reiken. Zoohaast nu de toestand van extase is ingetreden, verschijnt het zesde zintuig op den voorgrond, door het occultisme als het “astraal lichaam” aangeduid. Het bestaat uit een menging van niet stoffelijke en fluïdieke materie.

Sommigen spreken ook van een ijle substantie. een tusschenstof dun als gas, een semi-materie, een soort nevel, wazig en onzichtbaar, daarover zijn het de geleerden niet allen eens, maar over die benaming gaat het nu juist ook niet.

Ik wil hier alleen aantoonen dat er bij den mensch een derde tusschenstof bestaat, behoorende niet tot het vleesch, noch tot den geest, niet tot het kwaad of het goed, iets moeilijk verklaarbaar, maar dat wij met den naam van “astraal lichaam” aanduiden. Onder het volk wordt het als zesde zintuig betiteld.

Hoe sterker neigingen en wil zijn, hoe hooger den mensch reiken kan, en het astraal zich schikt naar den wil die hem op dit oogenblik beheerscht, goed of slecht. Verlangt gij het levende, het blijvende! dan worden alle grovere gevoelens uitgeschakeld en treden de fijnere organen in werking.

Van dan af is men in staat eenigszins onbegrijpelijke voorzeggingen te doen, door dat enkele zintuigen krachtiger werken dan gewoonlijk. Hier breng ik U het volgende voorbeeld voor den geest.

Laat in een kamer een zeer fijne, mooie muziek spelen, maar maak tegelijkertijd een leven als ketelmuziek. Van het fijne zult ge niets hooren en aannemen dat het niet speelt. Nauwelijks zwijgt echter het helsche lawaai om U heen, of de klanken dringen tot U door, en hoe stiller het wordt, hoe duidelijker de zachte muziek waarneembaar zal zijn. Uit dat laatste voorbeeld, Vitales, kunt ge afleiden, dat vooraleer gij die hoogste graad kunt bereiken, eerst het grove wereldsche uit uw geest moet verbannen worden, eer gij iets indrukwekkends voorspellen kunt, en zooals de

kaartlegkunst het kwade kan of moet bestrijden, moeten ook andere instellingen dat doen. Zij moeten den geldgod afwerpen en voor verbetering vatbaar zijn.

Hooger op is hun weg. Voor geen geld ter wereld mogen zij daar willen van afwijken, doen zij dit wel, dan mag men hen als gewone kwakzalvers en volksbedriegers aanduiden, en in het bijzonder diegenen, die handelen als hoogere bevoegden of daartoe aangesteld zijn.

“Uw laatste verklaringen schijnen mij toch niet al te duidelijk, mama,” onderbreekt Vitales, “want gij beweert ook in staat te zijn, door uw astraal wonderbare voorzeggingen te doen. Maar als dat zoo is, waarom wijst gij mij dan de plaats niet aan, waar ik mijn reeds zoo lang verdwenen broeder vinden kan...? En uw ontstolen zoon kunt gij eveneens niet ontdekken...”

“Omdat eigen belang afwijkt van de zuivere geestelijkheid, mijn vriend, en het misschien den goeden kant aanbelangt om hem nog niet terug te vinden. Het is daarom niet heelemaal uitgesloten, dat wij langzaam op weg zijn hen te kunnen ontdekken, want het is mij eens duidelijk voor oogen gebracht, dat gij Vitales, eens persoonlijk met mijn gestolen jongen in aanraking zijt geweest. Dat ontdekte ik te G. op dien avond, dat ik U voor het eerst ontmoette. Het was toen als een bliksemschicht die van niemand anders dan van mijn zoon kon uitgaan, die mij bij het toen in extase verkeeren aanspoorde, om U in zijne plaats, bij mij binnen te nemen.”

“Was dat geen zonderlinge aanwijzing? De dieptegang van 't leven schijnt dus wel heel wonderbaar en doet mij nadenken, maar toch geloof ik dat zekere inbeeldingen U leiden, mama.”

“Gij jonge losbol, zoudt mij natuurlijk veel beter gelooven als ik U liefdegeschiedenissen verhaalde, nietwaar Vitales?”

“Op mijn leeftijd is dat van 't grootste belang”, antwoordt Vitales glimlachend.

“O zoo!... Ewel, ik wil U ook in deze verlangens tegemoet komen, omdat zulke zaken eveneens de kaartlegkunst aanbelangen. Maar om het behoud van krachten, neem ik eerst nog een kommetje koffie, en rookt gij een cigaartje, dien rook veraangenaamt mijne gevoelens...”

“Als jong, fleurig, 18-jarig meisje, reisde ik eens met het cirkusgezelschap van mijne ouders door Nederland. Zoo gaven wij dan voorstellingen in vele steden en aanzienlijke plaatsen van 't land. Ik werkte in de “trapèze”, en was gekleed met een schitterende, nauw om het lichaam sluitende tricot, daar mijn werk dat vereischte. Hoe het kwam weet ik niet, maar bijna overal oogstte ik veel succes. In de oogen van sommige kijklustigen, moet ik een wonderbaren indruk verwekt hebben, dat hoorde ik weleens aan hun wat luid uitgedrukte woorden. Onder het publiek op den voorrang, bevond zich eenige malen achtereenvolgens een jonge heer die mij met zijn blikken scheen te willen doorboren. Ik meende dat zijne oogen straalden van begeerte. Onwillekeurig trok dit telkens bij het optreden mijne aandacht, ik werd er door als gehypnotiseerd. Eens bij het eindigen eener avondvertooning was ik onder het volk in de nabijheid van den uitgang. Plots kneep er mij iemand in den arm, en weer was het dien jongeling die nu geheimzinnig naast mij aan liep en mij allerlei zoete

liefdesverklaringen in het oor fluisterde. Dien nacht sliep ik onrustig en droomde voortdurend van hem. Het scheen mij toe dat hij mij vurig omhelsde en zegde mij hartstochtelijk te beminnen, dat was mij zeer aangenaam en ik schonk hem wederliefde. Wij beloofden elkander den volgenden dag op een bepaalde uur en plaats weder te vinden.
's Morgens ontwaakte ik verdwaasd en kon mij maar niet inbeelden, dat het niet waarachtig was geschied. Ik was door die ontgoocheling zoo getroffen, dat ik niet nalaten kon, de plaats van de vermeende afspraak te gaan bezoeken. Ik spoedde mij dan op het uur, dat mijn droom had bepaald, ter plaatse, en tot mijn groote verbazing vond ik er werkelijk toch, den door mij zoo vurig verlangden jongeling. Bij nadere kennismaking beweerde hij den vorigen nacht soortgelijken droom gehad te hebben, die hem gedreven had eveneens de plaats te bezoeken. Vindt gij dit niet zonderling, Vitales?"

"Wel zeker, mama, maar hoe verklaart gij zulke gevallen? Gij gelooft toch zeker niet aan iets bovennatuurlijks?"
"Het is de sterke eenheid van denken die het verwekt en het wordt door de wetenschap als telepathie aangeduid. Het is eene ontmoeting van beide astralen, die door den sterken wil gedwongen werden elkander mededeelingen te doen. Want het astraal verlaat het lichaam en is in staat al onze gedachten naar de uiterste grenzen der wereld en het oneindige te verspreiden.

Ik ga nu verder met mijn verhaal, en gelief mij niet te onderbreken.
Wat vreugde ontstond er toen in onze harten...! Ik wierp mij geheel gedachtenloos in zijne armen. Hij beefde en overweldigde mij met vurige, klinkende kussen. Het geheele leven aanschouwde ik als een weldaad! De velden en de boomen schenen in hemelen herschapen! Ik gevoelde mij innerlijk en van buiten ontlast van de minste onaangenaamheid. Het was juist of ik in hooger sfeeren zweefde. Dan gevoelde ik voor het eerst dat ik hartstochtelijk beminde. Maar hoe kon een jong, onbezonnen meisje vermoeden, dat er onder de menschen een verschil van stand bestaat? Het was mij voldoende dat ik dien jongeling beminde en dacht van hem oprecht wederbemind te worden. Hoe kon ik op die wijze zijn karakter begrijpen? Hoe kon ik zijn onstandvastigheid vermoeden? Als zijne oogen de mijne ontmoetten? Als zijne handen de mijne aanraakten! Toen sprak mijn hart, maar mijn verstand bleef stom.
Op dat oogenblik vertoonde de jongeling al zijn goede eigenschappen en plaatste ze op den voorgrond. Dat was immers nog geen reden om hem van onoprechtheid te beschuldigen? Dat moest ik eerst later ondervinden, toen de grootste gebeurtenis in mijn leven reeds was geschied. Dat die jongeling, aan wien ik mij geheel had gegeven, een adellijk heertje was, kon niemand vermoeden, want hij liet daarvan geen kenmerken blijken. Wel gaf hij mij soms dure geschenken, maar dat hij een baronstitel voerde, was mij geheel onbekend, tot op den noodlottigsten dag van mijn leven.
In dien schoonen, heerlijken tijd, als de bladeren reeds begonnen te vallen, reisde ik met ons cirkus langs een mooien straatweg, in de richting van een andere stad, om daar weder onze tenten op te stellen. Op dien weg ontwaarde ik prachtige, overheerlijke, groote bosschen, waarin naast een vijver een oud slot prijkte. Juist toen de wagen, waarin ik had plaats genomen, den hoofduitgang naderde, verliet een jagersgezelschap het kasteel, om zich op jacht te begeven. Maar hoe ontstelde ik! In den voorrang van den troep, naast een jonge dame, naderde te paard mijn lieveling, mijn teerbeminde. Wat was me dat een verrassing...

Met verstomming stapte ik uit, richtte mijn blikken in de zijne, maar hij ontweek ze en scheen met mij willekeurig te spotten. Dat verontwaardigde mij. Aanstonds liep ik op hem toe, klampte mij aan hem vast en trachtte hem te doen afstijgen, tot ergernis van de overige leden van het gezelschap. En wat gebeurde er toen, zoudt ge denken?
Hij, dengene aan wien ik mij had gegeven, wierp mij een aalmoes toe, en bedreigde mij met de politie, zoo ik mij niet terstond verwijderde. Toen noemde ik hem een lafaard, met het gevolg, dat hij mij ook rechterlijk vervolgde.

Ik werd voor den tribunaal gedaagd. Daar bij die heeren schermde en bliksemde men met recht, met dat schoone woordje recht, waar ik naar verlangde! Doch tot mijn leed, moest ik al gauw ondervinden, dat er het onrecht heerschte. Daarna verzonk ik in wanhoop, en om mij op dit oogenblik innerlijk te kunnen voldoen, riep ik uit: “Dat recht bestaat, is dollen praat. Voor 't geldgebrom plooit recht zich krom!”

Mijn leven, Vitales, was dus jong gebroken. Ik had bemind en kon geen andere meer liefhebben. Alles om mij heen scheen toen geheel anders te worden. Het leven was voor mij geen leven meer, het was een leugen geworden... Mijn oogen, dat waren mijne oogen niet meer...! Mijne handen, waren mijne handen niet meer... Alles in mij veranderde. O mijne oogen, mijne handen als vroeger...! als toen! zoo zacht en hoog verheven! En thans,... gelijkende op de arme vogels gevangen in de kooitjes, als vischjes in een glas en verwelkte kamerbloemen...!

Al wat hij mij had gezegd was leugen! Geen waarheid meer! Geen recht! Leven werd onrecht voor mij! Leven was liegen geworden! En nu genoeg, weg! O, vergeten, vergeten! .... Ja, vergeten, maar helaas! De afgrond gaapte aan mijne voeten en scheen mij toen te omvatten, zoo ik niet van weg veranderde.

Toen ontwaakte mijn geest... plotseling. De levenstof daarvan dreef mij weder in de hoogte en bevrijdde mij van alle driften en wereldsche vooroordeelen... Weer scheen alles te veranderen! Mijn innerlijke bouw werd krachtiger, werd hooger, werd onverwoestbaar! Geen stormen, geen bliksem, die hem nog konden verwoesten!
Dat innerlijk leven werd vrede, werd troost en werd mijn roem als helderziende kaartlegster. Dat is het leven!

En nu genoeg voor heden avond, maar ik hoop dat dit alles U een les moge wezen Vitales, dat gij er eens zult over nadenken en uitdiepen wat dit allemaal bevat, eer gij U in den stroom des levens zult werpen. Geef U nooit onvoorwaardelijk, zonder nadenken aan iets of iemand over, of gij zult bedrogen worden! En na bedrogen te zijn, zult gij toch nog moeten denken of gij zult verduisteren, een slaaf der wereld worden en geheel ten gronde gaan.”

“Gij hebt voor mijn geest een fakkel doen branden, mama die nu of nimmer zal uitgedoofd worden. Ik zal mij voortaan trachten los te maken van de bekrompenheid mijner manier van opvatting en zien. Ik wil pogen de ontvangen les in mijne ziel te planten als iets blijvend. Aanschouw mij dus ook van heden mama, als uwe dankbare leerling. Alhoewel er voor een jongeling als ik, veel moed zal noodig zijn. Want als ik goed heb verstaan, hecht gij de grootste waarde aan een rein en zuiver, verlicht geweten, waarop geen wereldsche stormen meer vatbaar zijn.”

“Uwe gezonde opvatting doet mij genoegen, mijn zoon. Tracht voor alles en in alles naar het hoogste, het reinste: hierin is echter niemand een uitverkorene.
Verders, uw hart zegt U ieder oogenblik, wanneer gij links of rechts afwijkt; wanneer gij U verwijdert of wanneer gij nadert, want het geweten is de magneetnaald van het hart, die ons steeds de goede richting aanwijst naar het hoogere, naar het oneindige geluk, naar de zuivere betrachting van ons allen...!”

De kaartlegster wrijft met beide handen in hare oogen, en blikt even terzijde, waar de klok nu juist 12 uur aanduidt... Het licht der lamp aan den wand verduistert, pinkt nog een paar malen en dooft uit. Nu wordt het donker in den wagen, waarin de twee verlichtte wezens zich bereiden, om ieder zijn slaapstede te betrekken.

H.2.2. In Holland

De gedaante van het weelderig baronskasteel ontrolt zich nu weder voor onzen geest. Onder de schitterende zonnestralen werpt het een schaduwbeeld van zijn schoone vormen over den vischrijken vijver aan zijne zijde. Het bloeiende zodentapijt van het park is door allerlei planten en bloemen prachtig versierd, waarin het gefluit en gepiep van menig diertje hierover zijn tevredenheid te kennen geeft en er de teeling van nieuw leven bevordert.

Maar helaas, dat alles heeft ook een gevoelige schaduwzijde in dit leven, zoowel in de natuur als bij den mensch. Want al heerscht daarbuiten nu het heerlijke zomerseizoen, toch nadert daarbinnen, in het glanzend kasteel, het afsterven van den baron, met rasse schreden. Zijn helsche meid Dora, is er tot hiertoe een der beveelsters gebleven. Thans vertoeft zij met begeerte aan zijne sponde. Af en toe komen verschillende edelen, om den baron te groeten en hem in zijn strijd aan te moedigen, alhoewel men algemeen gelooft aan een snel naderend einde.

Zooals hij daar ligt uitgestrekt, schijnt het leven hem ondraaglijk. Hij geeft den indruk naar iets te verlangen, wat moeilijk bereikbaar is. Na een langdurig gekreun en gezucht richt hij zich half overeind op, ontbiedt een zijner trouwste dienaars, doet iedereen zijn kamer verlaten en onderhoudt zich dan met hem op een streng intieme wijze. Roerend, bijna smeekend vraagt hij zijn bediende om aanstonds een telegram te willen zenden aan den vroegeren heer deken der parochie, wiens verblijf nog altijd in het hospies te G. in België gevestigd is.

Op de dienstbaarheid van zijn knecht betrouwende, neemt hij dan een velletje papier, en schrijft hierop, met bevende hand de volgende woorden:
“Beleefd, maar dringend bid ik U, Z.E.Heer, mij onmiddellijk te komen bezoeken. Stel a.u.b. niet uit, want anders is het misschien te laat. Ik verkeer in stervensgevaar en verlang U een mededeeling te doen.
Baron van L.”

*** * * * ***

De gewezen heer deken ontvangt met verbazing het snelbericht van den baron. Zijn overste geeft hem de keus om te handelen naar eigen willekeur, maar de edele man heeft spoedig zijn besluit genomen. Hij neemt onmiddellijk maatregelen om naar Holland, naar zijn vroegere parochie af te reizen. Ik wil mij bij hem begeven, denkt de eerwaarde en zoo hij berouw betoont, wil ik hem ook alles vergeven wat hij mij eens heeft misdaan.
Het is derhalve misschien niet alleen een wraak geweest, die hem deed besluiten tegen mij te handelen, wellicht heeft hij daar nog andere reden toe gehad. Mijn heel leven is immers door een wazigen sluier omgeven geweest, waarin ik mij nooit met wijsheid heb kunnen indenken. Maar hierover wil ik het nu op dit oogenblik niet hebben, besluit hij; een stervende vraagt mij hem te komen bezoeken en ik zal mij dan ook aanstonds op weg begeven.”

* * * * *

“Het is met verwonderde teleurstelling, dat de oude meid Dora, de aankomst van den heer deken op het kasteel verneemt. Wat heeft dit te beteekenen? vraagt zij zich met spanning af. Is de baron nu volkomen zinneloos geworden? Daarom doet hij den laatsten tijd zoo zonderling. Nu wordt mijnheer toch zoo geheimzinnig, stelt zij vast. Want hoe komt het toch dat hij mij daarvan niet heeft verwittigd? Het schijnt mij toe dat hij mij iets te verbergen heeft, maar ik zal wel uit mijn oogen zien en hem weten te doorgronden....”

De baron schijnt uiterst voldaan als hem de Eerwaarde wordt voorgesteld. Zeer ontroerd verwelkomt hij hem en met teedere stem geeft hij daarna te kennen, dat hij een vertrouwelijk onderhoud met hem verlangt. Buiten den Eerwaarde verlaten daarna allen de kamer. Eerst wanneer de baron stipt overtuigd is, dat hun gesprek door niemand kan gehoord worden, begint hij met raadselachtige taal het volgende te vertellen:

“Zeer Eerwaarde, ik gevoel dat mijn einde met rasse schreden nadert. De laatste dagen overmeesterde mij een zonderlinge begeerte, waaraan ik geen weerstand heb kunnen bieden. Ik heb nu bij ondervinding geleerd, dat een zuiver geweten wel werkelijk het hoogste is dat een mensch bezitten kan, zooals U mij dat vroeger, tijdens een gesprek eens hebt gezegd. In dit opzicht heb ik echter veel goed te maken. Gij Eerwaarde, bezit de macht mij veel te vergeven... Zoudt gij daartoe kunnen besluiten?”

“Waarom niet, heer baron? Ik wil al doen wat in mijne macht ligt.”
“Ook in het ergste geval, beste heer?”
“Heél zeker, de liefde tot zijn evenmensch gebiedt immers, dat hij bij een oprecht berouw, het hoogste kwaad hem aangedaan vergeven moet.
“O heer, wat klinken uwe woorden zoet, zij zijn als balsem voor mijn reeds zoolang bloedend hart...! Ik voel er door een opborreling in mijn gemoed en denk nu genoeg kracht te bezitten om mij van eenige geheimen te ontlasten.”

“Spreek vrij, als U dat verzacht, heer baron.”
Fluisterend en tot den mond verbleekende, begint de baron nu:
“Eerwaarde heer, uw ouders hebt ge nooit gekend, niet waar?”
“Neen, mijn leven is altoos met geheimzinnigheid omgeven geweest.”
“Als uw vader U de hand wilde drukken, zoudt ge die weigeren? En zoudt gij hem niet van plichtsverzaking beschuldigen?”

“Ik zou denken, heer baron, dat den drang naar plicht hem heeft wakker geschud en het besef der liefde begint te ontwaken. Ik zou dan trachten die geheel op te wekken, want een klein licht op het altaar der ziel, kan gevoed worden en kan dan helderder en stralender schitteren.”
Daarna richt de baron zich half overeind en met bekommerd gelaat en zwak ondervragenden blik, zegt hij:
“Kom, Eerwaarde, kom nader en reik mij uwe hand!”
Verbaasd, ongeloovig treedt de priester op hem toe, neemt de uitgestoken hand in de zijne, en vraagt:
“Heb ik goed verstaan...?”
“Mijn zoon, vergeef mij, smeekt de baron.”

Met stralende levendigheid en terwijl de tranen hem van aandoening langs de wangen rollen, kust de zielenherder zijn vader, die zich gemoedelijk hieraan onderwerpt."

Door deze eerste mededeeling is het of den geest van den baron verruimt. Het schijnt dat zijn afgemat lichaam krachtiger wordt, en met zachte stem herneemt hij:
"Gij weet nu wie uw vader is, maar aan diens leven zal spoedig een einde komen, daarom raadt ik U aan, om deze laatste oogenblikken te benuttigen en aandachtig te willen luisteren voor het te laat is."
"Vader, vraagt de Eerwaarde met uitpuilende oogen, wie is mijne moeder? Is zij nog in 't leven?"
"Wees kalm en spreek wat zachter, want ik heb U nog heel veel te vertellen. Gelief dus te luisteren, daarna zult gij alles begrijpen en kunt gij overwegen of hier vergiffenis mogelijk is."

Met fluisterende stem gaat de baron nu verder. De blinde drift waaraan den mensch op alle tijdstippen van zijn leven onderworpen is, heeft U in schande doen geboren worden. Uwe moeder was een cirkusmeisje. Zij kende geenszins mijn stand of geboorte en handelde onder den zuiveren drang der liefde. Geheel anders waren daarentegen mijne gevoelens. Door den voorrang mijner geboorte gedreven, meende ik het recht te bezitten, haar als wel gewild speelgoed te gebruiken. Tegenover en in mijn stand hield ik mij als deftig persoon en verlaagde mij achter de schermen, door een zuiver betoonde liefde te bezoedelen..."

"Dat alles is verschrikkelijk, heer baron. Heel waarschijnlijk hebt gij gansch haar leven vergald, maar vertel verder, misschien is er nog iets te redden. Hebt gij haar later nog teruggezien?"

"Nog eenmaal heb ik gedacht haar als kaartlegster te Brussel op de foor gezien te hebben, van haar verder leven is mij niets bekend... O, kon ik haar nu nog eenmaal ontmoeten, hoezeer zou ik dat verlangen!"

"Weet gij haar naam vader?"
"Juffrouw Françoise, zoo noemde men haar, meer weet ik er niet van. Het was een zwartharige, met geboorteteeken aan de linkerhand."
"Aanstonds bij mijn terugkeer in België wil ik al het mogelijke doen, om omtrent haar inlichtingen te verzamelen."
"Goed, doet dat, mijn zoon en vraag haar dan of zij mij nog vergiffenis wil schenken. Maar laat mij nu nog even aan het woord over een andere zaak, die eveneens mijne laatste stonden vergalt en waarvan gij heel waarschijnlijk wat meer zult weten."

"Ga voort, heer baron."
"Gij weet dat ik een zoon gehad heb, Willem genaamd, nietwaar?"
"Ja, hij was dus ook mijn half broeder!"
"Uw half broeder dus is getrouwd geweest, en uit zijn huwelijk zijn twee zonen gesproten, weet gij dat?"
"Toevallig, ja vader."
"Kunt gij mij dan misschien ook zeggen of die nog in het leven zijn?"

“Neen, heer baron, maar vijf jaar geleden waren zij nog in het hospies te G., waarheen gij hen evenals mij had doen overbrengen. Zij zijn daar ontvlucht en later heb ik van hen niets meer vernomen.”

“Ja, over dat vluchten heeft Dora mij eens gesproken, maar weet gij verder niets van hen?”
“Niets vader, maar daar ik nu weet dat ze van mijne familie zijn, zal ik hen, zoo gij het verlangt, trachten weder te vinden.”
“Zoudt ge U daarmede willen belasten?” vraagt de baron met lijdende stem. “En als gij hen vinden moest, zoudt ge dan zeggen dat hun grootvader op zijn sterfbed om vergiffenis heeft gesmeekt, om het lijden aan hen veroorzaakt? En dat hij spijt gevoelde over zijn dwaze besluiten. Dat ik beken mijne genegenheid misplaatst te hebben en mij door ijdelheid heb laten leiden toen ik hun vader verloochende; dat ik nu klaar zie in zijne levenshouding en gezindheid jegens alle natuurlijke schepselen
Zou vergiffenis op dien grondslag dan mogelijk zijn, Eerwaarde?

“Heer baron, de dwalingen begaan in uw leven, hebben wellicht veel lijden en ellende veroorzaakt en gij hebt zeker ook meer liefde voor den adel betoond, dan voor de leden van eigen gezin en minder bedeelden. Is die vergissing soms geschied omdat het begrip “liefde”, zoo veelzijdig is? Want de ware liefde is niet van den vaderlander voor zijn geboortegrond, of die voor zijn stam of stand; ook niet die van een vader tot zijn kind; de ware liefde hier bedoeld is ook geen brandende hartstocht, zij is een stemming, een levenshouding, een welwillende gezindheid jegens alle levende schepselen. Wij mogen de wereld en onszelf bewonderen, maar nooit mogen wij pogen ons boven anderen te verheffen ten hunne nadeele. Wij moeten elkander als gelijken waardeeren.
De minder begunstigden moeten wij trachten op te wekken en de dwazen moeten wij verlichten. Wanneer wij een medemensch tegemoet treden met het verlangen het goede in hem te wekken of naar boven te halen, dan treden de indrukken die ons ergeren op den achtergrond, onzen blik wordt helder en scherp, want hij is onbevangen en wordt niet door hebzucht of eigenbelang verduisterd. Dan zijn wij in staat een werking uit te oefenen, als die van den zonneschijn op de ontluikende bloemknoppen. Dat is het terrein waarop gij, meest begunstigden, moest arbeiden of moest gearbeid hebben, in plaats van U hooger te achten en als koningen te laten vieren door hen, die gij als minderen aanschouwt. De heeren moesten belang stellen en rekening houden met wat er omgaat in anderen. De geest hunner welwillendheid moest zoo sterk zijn dat de minst begunstigde dat voelde als een verwarmende, opheffende kracht. Dat is de grondslag der liefde, heer baron, waarop tot het oneindige kan gebouwd worden en op dien grondslag alleen is het mogelijk voor uwe wandaden vergiffenis te bekomen, begrijpt gij dat nog?”

“Uwe woorden, Eerwaarde zijn als bliksemschichten, maar zij doen mij de waarheid gevoelen, die tenslotte toch alles beheerscht.”

“Waarheid is liefde, vader, en hoe meer wij die liefde in ons voelen groeien, des te meer worden wij van hare stille, onoverwinnelijke macht bewust...”
“Dat gevoel ik, mijn zoon, en ik ben gelukkig U in mijn laatste uren te hooren. Ik kan U nochtans ook mededeelen dat ik reeds getracht heb eenige tekortkomingen te herstellen, welke poging door uwe hulp misschien zal kunnen vervuld worden.

In mijn testament dat gisteren herzien is, heb ik een ronde som van 60.000 gulden aan uwe moeder vermaakt, om indien zij nog leeft, haar ouden dag te verzekeren."

Bij deze laatste mededeeling trekt de baron zijn gezicht krampachtig samen, en met een dorre stem vervolgt hij:
"O, wat genoegen zou het bij haar verwekken eens die tijding te ontvangen en ook daarnevens haar zoon weder te vinden, die ik haar vroeger doen ontrooven heb..."

"Dat laatste was mij nog niet bekend, heer baron. Arme moeder, hoe moet zij daaronder geleden hebben..."
"Ik heb U nu de volle waarheid gezegd, Eerwaarde, kunt gij mij vergiffenis schenken?"
"Na die diep vernederende erkenning van uwe dwaalbegrippen, hebt gij niets meer te vreezen. Ik vergeef U alles onvoorwaardelijk. En nu ik zie dat gij van goeden wil zijt en genegen om uwe fouten te herstellen, zal ik bij de anderen, zoo ik hen wedervind, voor U ten beste spreken en smeeken om alles te willen vergeven."

"Ik dank U zeer, Eerwaarde, dit verheft mij en ik kan het maar niet begrijpen, hoe heel anders ik mij gevoel, nu ik denk mijn plicht gedeeltelijk volbracht te hebben. Het verheugt mij te meer er aan toe te kunnen voegen, dat ik daarbij nog 60.000 gulden aan mijne bedienden hebt vermaakt, dat onder hen moet verdeeld worden. Het overige van mijn bezit, dat nog in de miljoenen beloopt, zal aan U en mijne twee kleinkinderen overgelaten worden. Welnu, zijt gij tevreden over dit besluit mijn zoon?" vraagt de baron daarna met nadruk.

"Ik ben over mijn ontmoeting met U thans zeer tevreden, vader, niet ter wille van uw stoffelijke goederen, maar uit liefde en genegenheid voor uw bloedend vaderhart, dat zienderoogen naar verheffing streeft."
"O, mijn goede jongen? Indien gij wist hoe ik de laatste 20 jaar gekampt en geleden heb! Ik zie dien tijd nu als een eindelooze, duistere, onvruchtbare, hobbelige ijsvlakte langs mijn geest heenrollen. Geen leventje al is het nog zoo min die het bevolkt.
Maar nu, ja, nu dat ik met U heb kunnen spreken, wordt het om mij heen wat lichter en voel ik mij gelukkiger... Nu hebt gij in mijn hart een blijvend denkbeeld gesticht, belijdt de baron verder, dat mij meer verblijdt dan eerbewijzen, nalatenschap of adeldom..."

Bij het uitspreken dier laatste woorden ondergaat zijn lichaam eensklaps een trilling. Een geheimzinnige beroering vliedt er door heen. Dan slaat de baron krampachtig met beide handen naar de plaats van het hart, spert zijne oogen nog eenmaal wijd open, zijne lippen bewegen zacht en nauw hoorbaar glijden de woorden "Willem" en "kinderen", als laatste groet aan het leven heen...

Machteloos en versuft, bukt de priester zich over het lichaam van den doode, dat door een lichte siddering wordt doorloopen. Zachtjes ontplooien zich nu over het gelaat eenige rimpels en strepen, die er een geheimzinnigen glimlach overheen werpen, en om het verleden van eigen ijdelheid schijnen te spotten...
Hij is dood!

"Dood!" klinkt de stem van den priester.

Op dat oogenblik wordt de deur der ziekenkamer geopend en komt Dora, de oude meid, met verwilderden blik het vertrek binnen gestormd.
“Wat?... is hij dood? herhaalt zij op hare beurt verwonderd.
“Ja juffrouw, maar hij is gestorven met een gevoel van ontluikende liefde tot het ware. Hij gevoelde nu berouw over zijn verleden. Om dat te kunnen getuigen hebben de levensgeesten hem nog eenmaal verlicht en opgewekt. Zeer diep begreep hij nu de nietigheid van het leven, waarover men steeds zooveel beslag maakt. Hier heerscht het onverbiddelijke dat ons allen te wachten staat en wat men den dood noemt, maar dat in tegenstelling ook het leven beteekenen kan.”

“Maar waarom mijnheer, moest de baron zich over zijn leven berouwen? Hij die altijd zoo voorbeeldig de grootheid van zijn huis en stam heeft betracht!”
“Stam en huis, dat alles is stof, juffrouw, en wat stof is vergaat en kan overwonnen worden; maar de eeuwige waarheden, die hier op de wereld zoo slecht begrepen worden en die men bekomt door de ontwikkeling van ziel of geweten, deze zijn onverwoestbaar.”
“O, ongelukkige heer baron, om zoo op zijn sterfbed te moeten vernederd worden, het is verschrikkelijk. Ik beveel U daarom mijnheer, dat gij aanstonds van hier vertrekken zult, want moest hij U nog kunnen hooren, dan zouden de herinneringen aan zijn zoon, die ook altijd in dien zin sprak, hem in woede brengen en onverbiddelijk zoudt gij dan onmiddellijk buiten het kasteel gebracht worden.”

“Heden nog gehoorzaam ik hier aan uw bevel, juffrouw, maar ik beloof U ook weder te zullen keeren. Terstond begeef ik mij bij een zakenwaarnemer, om uit te maken wie hier verder bevelen zal.”

H.2.3. De luidruchtige weduwe

In een bijzonder lokaal van een der buitenwijken van Antwerpen, zitten rond eenige tafeltjes, groepjes foorreizigers, die onderling fluisterende gesprekken voeren. Op de meesten hun gelaat ligt spanning en onrust te lezen. Wat moet er dan toch wel voorhanden zijn?

O, daar opeens verschijnt ook de weduwe St., Betje zooals men haar hier eenvoudig noemt. Betje plaatst zich naast den toog. Even groet zij de waardin en bestelt een portje, daarna doolt haren blik door de drankzaal en wendt zij het hoofd in de richting eener zijplaats, waar in een afzonderlijk vertrek een feestkomiteit vergadert.

“Is mijnheer B. reeds te spreken?” vraagt zij de waardin.
“Heel zeker, Betje, hij is er al lang. Maar ik denk dat het van keer moeilijk zal zijn om uwe plaats zooals vroeger te kunnen behouden. Gij hebt misschien zelf uw grootste concurrent al gemerkt!”
“Jawel, madame”, herneemt Betje, maar ditmaal heb ik mij ook voorgenomen, geen enkele overrompeling te dulden. Die zwarte slang ginder loert overal, op alle wijkkermissen, om mij den loef af te steken en plaatsen te ontnemen. 't Is misschien omdat zij denkt wat meer te zijn dan ik, maar hierin zou zij zich wel eens kunnen vergissen!”

“Denkt gij dat, Betje?” vraagt de waardin schalks. “Het is misschien wel mogelijk, maar toch zal het U moeite kosten, ge moet weten dat het geld en de jonge vrouwen tegenwoordig veel te zeggen hebben. Gij moest daarjuist eens hebben gezien”, fluistert zij geheimzinnig aan het oor van Betje, “hoe zij hem in de oogen blikte.”

“Op dat punt blijft zij mij den baas,” antwoordt Betje, terwijl zij haar vinger in hoogte brengt, “maar wat de naam en het geld betreft, dat zal wel veranderen madame,... of weet ge soms nog niet dat ik kortelings barones zal worden?”

“Maar wat ge zegt, Betje? en ik dacht dat ge nooit zoudt hertrouwen!”
“Ik doe het voor mijn kinderen, madame, 'k ben daarom ook van gedacht veranderd. Ik trouw kortelings, al is het met een hond die een hoedje op heeft.”

“Met dien baron zou toch beter zijn, Betje”, zwanst nu ook de waardin op hare beurt.
“Dat zal ook gebeuren, madame en ik zal U later daarvan wel eens meer vertellen, maar nu moet ik mijnheer B. eerst eens te pakken hebben.”

Betje ledigt daarna in een enkelen teug haar glas, bijt zich eenige malen op onder- en bovenlip, om aan die reeds blauw geworden spiertjes, een wat roziger tint te geven. Daarna neemt zij vlug haar zakdoek, ziet even recht voor haar in een spiegel, veegt links en rechts over mond en wangen om zich daarna bij den heer B. aan te melden. Mijnheer B. is een ondergeschikte van den politiecommissaris der wijk. Hij is de man die de kermisstandplaatsen aan de foorreizigers verkoopt en aanduidt. Zijn tijdelijke ontvangstkamer is boven het café gelegen.

De eene foorreiziger heeft zijn kamer nog niet verlaten of de andere meldt zich aan.

Nauwelijks echter heeft de heer B. Betje bemerkt, of zijn gezicht verduistert, hij groet haar koeltjes en vraagt hoe zij het stelt.
“Heel goed, mijnheer” antwoordt zij, “alles gaat nu opperbest.”
“Een goed jaar gehad, Betje?”
“Het gaat nogal, mijnheer.”
“Ha, dat doet mij genoegen,” herneemt de heer B., maar tot mijn spijt heeft het feestkomiteit voor dit jaar besloten uwe gewone plaats, op den hoek, door een andere, schoonere paardenmolen dan den uwen te laten innemen.

“Zoo!” roept Betje uit, “hoe durft men dat? Vroeger, tijdens het leven van mijn man kreeg ik regelmatig de plaats en nu ik weduwe ben, zou men ze mij ontnemen! Dat zult U zeker niet toelaten mijnheer?”
“Het spijt mij genoeg, madame, maar ik kan hieraan niets meer veranderen. Juffrouw M. heeft reeds de plaats betaald.
“Ge kunt haar dat geld nog terug bezorgen, mijnheer.”
“Onmogelijk madame!” roept de heer B. uit, terwijl hij zijn arm vooruit in de hoogte brengt en duim en wijsvinger over elkander wrijft.
“Ik begrijp U mijnheer, want daarom gaat het gewoonlijk, maar ik denk mij kortelings ook te kunnen verbeteren en daarom wil ik het ditmaal niet onder mij laten. Ik betaal het dubbele van wat zij heeft gegeven, en daarbij nog wat buitenaf voor U, wat zegt ge daarvan?”
“Goed, Betje, uw voorstel is aannemelijk, maar de betaling moet aan mij gedaan worden, wij zullen het in beraad nemen. Verwijder U nu en komt over een kwartiertje nog eens weer, dan heb ik ook juffrouw M. gesproken.”

Op deze laatste woorden verlaat de weduwe voldaan het tijdelijk bureel en begeeft zich met een zegepralend gelaat weer naar de gelagzaal...
Juffrouw M. wordt nu ontboden. Met nieuwsgierigen, vragenden blik staat zij op, om zich opnieuw bij den heer B. te begeven. Zij is een 24-jarig, mollig, zwartharig meisje, met vluggen oogslag en de bovenwimpers iets naar beneden gebogen. Zoohaast zij binnen treedt, gluren haar prachtige oogen recht in die van mijnheer B., die haar fluisterend toespreekt.
“O, harteroovertje, zijt ge daar! De weduwe St. maakt mij uwe zaak moeilijk liefje, en als ik haar niet wat tegemoet kom, zou zij wel eens hooger op kunnen gaan aankloppen. Want gij weet ook wel, zij bekleedt die plaats sinds jaren en het volk is daar aan haar gewoon. Zou ik U soms niet met eene andere plaats kunnen tevreden stellen, schatje, want ik zou U niet gaarne misnoegen?”
“Ziet ge wel! Had ik het niet gedacht! begint juffrouw M, “ik was daarom ook niet geheel op mijn gemak en ben in de zaal beneden willen blijven, tot die feeks van een weduwe vertrokken was. Heeft zij U soms nog kunnen bekoren? mijnheer B.” vraagt zij verder terwijl zij even zijn kin aanraakt en haar aangezicht vooruitbrengt om het bekomen van een zoen uit te lokken.

Die berekening treft ook haar doel. De heer B. weerstaat haar blik niet, omarmt het meisje en geraakt in een vloed van liefkozingen. Zijne oogen stralen van genoegen.
“Misacht gij mij zoo, lieveling,” fluistert zij hem geheimzinnig toe. “Op uwe eer zijt gij toch verplicht mij de aangewezen plaats te laten behouden.”
“Wees gerust, mijne lieve, met een klein verschil van opvatting zal ik alles in uw voordeel regelen. U geef ik den hoek links op den anderen kant van de straat, en wij

laten haar de plaats rechts, schuins over Tees behouden. Hier voeg ik later iets aan toe dat U voldoening zal schenken, zijt ge nu tevreden over mij?"
"Zie, nu zijt ge mijn ventje", lispelt juffrouw M., terwijl zij het heertje nog een paar kusjes als dank aanbiedt en belooft dat zij die goedheid nog wel eens zal beloonen...
Daarna verwijdert zij zich met een veelbeteekenenden blik, om mijnheer B. zijn werk te laten bevorderen.

Betje wordt nu op hare beurt tevreden gesteld en zij krijgt de verzekering van haar gewone standplaats, aan den prijs die zij geboden heeft te mogen behouden.

* * * * * *

De kermisstandplaatsen voor de foorreizigers werden dien tijd niet altijd regelmatig verkocht. Soms gelastte zich hiermede ook wel eens het eene of andere feestkomiteit, dat inzonderheid de grootste zaken, zooals molens, wafelhuizen en dergelijke dingen, op voorhand hun plaats bepaalde. Dit verwekte soms groote oneenigheid, want een goed gelegen plaats bood aan den foorreiziger eene grootere opbrengst, en daar was het dan toch ook maar om te doen, want de meesten verborgen onder hun schijnbare weelde, de grootste armoede. Maar op de plaatsverkoopingen of aanwijzingen moest er geboft worden, men wilde daar altijd als voornaam aanzien worden.

* * * * *

Eenige dagen nu voor deze bepaalde kermis plaats heeft, komen langs verschillende straten der stad, allerhande foorlieden met wagens op zonderling getuig, om op de aangeduide feestplaatsen hun tenten op te slaan. Voor deze gelegenheid hebben de ouders van juffrouw M. zorgvuldig gewerkt om er de hun niet gewoonlijk toegewezen plaats eer aan te doen. Wagens en molen hebben eene nieuwe schildering ondergaan. Alles bezit nu een uiterst frisch voorkomen. Op de plafonds van den molen heeft een kunstenaar zijn werk tentoon gespreid.

Dat laatste is wederom onder de bekoring van juffrouw M. geschied. Stellig had zij den artist belooft om bij het einde van zijn werk met hem te trouwen. De jongeling werkte daardoor met begeestering. Op een der platen had hij zelfs met een behendige juistheid het portret zijner aanstaande bruid geschilderd, maar bij het eindigen van het werk, had juffrouw M. een list gezocht om aan hare belofte te kunnen verzaken, die ook slechts met opzet werd gedaan.

De schilder die nu begreep dat zij hem bloempjes op de mouw had gespeten, was toen ten zeerste verontwaardigd. Maar wat te doen om zich te wreken? Vlug nam hij een penseel, legde eenige kunstige trekken over het zoo goed gelukte portret. waardoor het in een oude vrouw werd herschapen. Dat was dan ook de eenige voldoening, die zijn werk hem opleverde. Het tijdelijk genot van de geveinsde liefde is de eenige prijs die zij ervoor betaald heeft.

* * * * *

Aan den ovenkant van het plein, daar waar Betje haar molen moet plaatsen, staat de heer B. blijkbaar op hare komst te wachten. Een andere vrouw, die een net, klein

gebakkraampje bezit, draait ongewoon rond hem. Het is haar aan te zien, dat zij eene gunst verwacht. Nu komen ook de vijf logge wagens van Betje, in het zicht der plein aangehold. De jonge baron, Bernard van L... die een paar dagen geleden 21 jaar is geworden, geleidt den eersten wagen, waarvoor een blind paard zijn uiterste krachten ontplooit. Bernard schijnt reeds een geboren foorreiziger te zijn geworden.

Betje loopt eenige passen voorop, om kennis te nemen, hoe en waar men de wagens plaatsen zal. Op het plein wordt zij verwelkomt door den heer B., die haar het bevel geeft iets zijdelings van den hoek den molen op te bouwen.

“Dat moet geschieden,” beweert hij, “om reden dat men daar morgen, aan den voorkant een gaslantaarn wil plaatsen. Tegen deze mededeeling en besluit valt weinig in te brengen. Het zijn stadsbevelen, die moeten geëerbiedigd worden.

Betje loert den heer B. wantrouwend aan, want dit bevel beteekent voor haar verloren geld. Het besluit van den commissaris is echter een wet, waar Betje zich onvoorwaardelijk aan onderwerpen moet.

Het is nu Vrijdag voor kermis geworden, en nog is men met plaatsen van dien gaslantaarn op den hoek niet begonnen. Dat ergert Betje en zij gevoelt reeds spijt, hare inrichting niet heelemaal van voor geplaatst te hebben, en dit met recht. Want tot toppunt van ergernis, ontpopt zich eensklaps het meesterlijk gehuichel van mijnheer B. voor hare oogen. Daar verschijnt de vrouw met het gebakkraampje en neemt met hare inrichting de plaats in bezit, waar volgens mijnheer B. een gaslantaarn moest geplaatst worden.

De paardenmolen van Betje wordt nu langs weerszijden door donkere gevels van kramen omsloten en moet daardoor het geheele uitzicht van den hoek missen. Welk een teleurstelling voor het gezin van Betje...!

Dit feit wordt onder partikulieren der omgeving fel besproken, want men truut wel eens met Betje, maar over het algemeen wordt zij toch geacht onder de reizigers en de bevolking waarmede zij het meest in aanraking komt. De woede van Betje kent nu ook geen grenzen meer, en in allerlei scheldwoorden legt zij aan menigeen die haar nadert die ontevredenheid bloot.

In het café op het pleintje, waar vroeger het feestkomiteit vergaderde, voert zij nu een gesprek met de waardin en een paar verbruikers en zegt hun:
“Met de rechterhand omvat die mijnheer B. den wetsrol, maar achter zijn rug houdt hij tezelfdertijd zijn linkerhand wijd open, om het daarin stroomende geld der foorreizigers op te vangen. Nochtans als men goed nadenkt is dat laatste toch wel den sleutel van alles geworden, gaat zij verder, want in alles wat de samenleving omvat, speelt het een groote rol.”

“Gij spreekt wel de waarheid, Betje”, antwoordt nu de waardin glimlachend, “maar hier moet ik U toch in de rede vallen, omdat ik denk dat gij zelf ook van geldzucht niet geheel vrij zijt. Hoe zoudt ge het anders in uw hoofd steken, om met een baron te willen trouwen, zooals gij mij over eenige dagen vertelde...!”

“Geheel ongelijk hebt gij niet, madame”, herneemt Betje, “dat zijn gebreken waaraan men zich op de foor aanpassen moet, maar hier vertoont zich een heel ander geval. Onze manier van handelen is iets heelemaal anders en het is hoog tijd dat wij eens de rekening opmaken die onze verhouding bepaalt.”

Zij vertelt nu verder het gansche geval met haar tegenwoordigen knecht Bernard van L., en in een vloed van woorden vervolgt Betje:
“Ik spreek hier nu heel openlijk met U, het geval streelt wel mijn vrouwelijke ijdelheid en kon het mij gelukken zoo een man voor mijn reeds verloopen wagen te spannen, ik zou het doen.”

Met belangstelling luisteren allen naar het verhaal van Betje. Een verbruiker herinnert haar nu, wat zij hem eens had gezegd, dat zij nooit zou hertrouwen, want dat zij maar eens bemind had en nooit meer zou beminnen.

“Wees daarin gerust, vriend,” herneemt zij nu, “alle liefde is in mij gedood. Mijn hart blijft ijskoud en indien ik mij nu en dan eens wat vriendelijk tegen iemand uitlaat, dan is dat een gril van het vrouwelijk zwak, dat mij als slachtoffer niet wil laten varen.”

Bij het uitspreken van die laatste woorden treedt nu ook Bernard in gezelschap van Mathilde de herbergzaal binnen. Zij plaatsen zich gezamenlijk aan een tafeltje waaraan ook Betje gezeten is.

“Ach mijn beste baron, zijt ge daar ook! Ge ziet wel dat hij mij niet lang kan missen”, vervolgt zij aan het gezelschap; “ewel, wat denkt ge er nu van, dat is nu mijn aanstaande man, is het geen flinken kerel?”
“Maar hij zou toch beter bij uw dochter passen, Betje, als bij U”, valt een der aanwezigen haar in de rede. Mathilda's wangen worden bloedrood en zij ziet haar moeder met bezorgdheid aan, die nu antwoordt:

“Dat is niet mogelijk, beste vriend, ieder heeft soms zijn verplichtingen, en hij heeft het aan mij te danken dat hij nog leeft.”
“Hij ware dan beter gestorven, want het is verkieslijker een kort, dan een lang lijden te moeten doorstaan, en dat lijden zal dien jongeling bij U vinden”, werpt nu weer den verbruiker op.
“Ja, en hoe dat, kan hij bij mij niet gelukkig zijn?”
“Als ge daarjuist rechtzinnig zijt geweest, neen Betje... Hoe kan hij zonder liefde gelukkig zijn? De mensch kan desnoods wel op ijs en sneeuwbergen wonen, maar met welke ellende gaat dat gepaard?”

Betje zit nu tusschen twee vuren, want nu Bernard in haar tegenwoordigheid vertoeft, is hare luidruchtige oprechtheid eenigszins gekoeld en zij neemt als uitvlucht, dat zij toch ook iets voor haar kinderen moet doen.

Maar Bernard heeft reeds begrepen en sprakeloos, in gedachten verdiept, zit hij aan de zijde van Mathilda. Langen tijd heeft hij gelooft zich uit dank aan Betje te moeten offeren, omdat zij langs die zijde hare eischen bepaalde. Al meer en meer echter begint hij nu hare lichtzinnige begeerte te doorgronden en Mathilda die hem vurig schijnt lief te hebben, is hij immers eveneens dank verschuldigd.

Door deze gedachten gedreven, roept hij eensklaps tot de waardin:
“Vraag aan de heeren wat zij drinken, ik tracteer hen met een glaasje, op mijn toekomstig en gelukkig huwelijk. Maar nu men over mij zoo lichtzinnig spreekt, vraag ik aan het gezelschap, dat eveneens te mogen doen, ook Betje zal mij dat niet kwalijk nemen denk ik.”

Zonder iemands toestemming af te wachten, begint de jonge baron aldus:
“Voor het eerst is het onnoodig te zeggen, dat het hier geen plaats is om over zulke ernstige zaak te spreken. Maar nu ze hier toch besproken schijnt te zijn, wil ik er ook wel eenige woorden aan toevoegen. Gedwongen uit eerbied en oprechte medegevoelens heb ik beloofd om met ons Betje te trouwen. Als voorwaarde heb ik haar alleen gevraagd, of ze mij wel beminde. Met de hoogste geloofbare belofte heeft zij me dat toen verzekerd, maar den laatsten tijd moet ik met leedwezen vaststellen, dat andere ijdele inbeeldingen haar leiden. Ik verklaar mij hier thans openlijk tegen iedere echtverbintenis, die niet met oprechte liefde gepaard gaat.”

“En uwe belofte dan Bernard?”
“Uw antwoord is dus een duidelijke bekentenis, zoodat gij mij niet bemint Betje?”
“Wie zegt dat?”
“Durft gij dat nu nog loochenen? Heden of nooit moet gij mij daarvan duidelijk bewijzen leveren, en ik stel U de vraag: Bemint gij mij oprecht, met hart en geest? Zeg het nu openlijk, want die menschen mogen niet denken dat ik mij heb opgedrongen. Verder weet gij wat ge aan mij hebt; ik bezit gelukkig twee goede armen en beenen, die mij in staat stellen uwen boel recht te houden. Op familie, goederen en titels moet ge niet rekenen, dat laatste is misschien maar verbeelding.”

“Wat? geen rekening houden met uw familie? En gij hebt mij altoos beloofd mij eens gelukkig te zullen maken! Uwe beloften houden dus geen stand! Ze zijn dan niet meer dan windmakerij geweest?”

Het gesprek wordt nu even onderbroken, de waardin verschijnt met de bestelde, schuimende, goed gevulde glazen. Bernard heft het zijne in de hoogte en zegt: “Santé, op de gezondheid van ons allen”, en zet daarna met ingenomenheid het gesprek verder.
“Om U gelukkig te maken, Betje, hadde ik mij geheel aan U willen wijden en offeren, maar thans zijn de zaken gekeerd. Van onze samenkoppeling is geen spraak meer. Ik voel volkomen in tijds de werkelijkheid. De schijn en het geld beheerschen U en zijn in uw binnenste het allerhoogste, zooals bij de meesten dezer samenleving.”

“Juist, en de wereld heeft mij dat ook zoo geleerd. Men moet daarbij nog laf en valsch zijn, anders komt men er niet,” antwoordt Betje van uit de hoogte.
Nu herneemt Bernard met vuur:
“Door eigen ijdele begrippen, hebt ge dus schuld aan uwe teleurstelling, gij hebt de woorden “gelukkig maken” niet kunnen of willen begrijpen. Volgens mijne meening hebt gij dezelfde vergissing gemaakt die zoovele vrouwen begaan. Het voorwerp uwer liefde hebt gij omkleed met eigen denkbeelden, alleen met uw eigen idealen! Gij hebt mij tot heden nog niet eens gezien zooals ik werkelijk ben, maar altijd zooals ik nooit geweest ben, en ook nooit worden zal...! Gij hebt mij dus onrecht aangedaan. Een huwelijk met U zou niets anders geweest zijn dan een gedwongen samenzijn. een opeenvolging van ellende en strijd!”

“Uitvluchtsels van een man die zijn woord niet houdt!” roept Betje haar knecht toe; “van een bluffer, die denkt beter te zijn dan ik, maar heel zeker is mijne familie nog meer als de zijne...”
“Maar moeder toch!” komt nu Mathilda tusschen, “spreek verstandig zooals Bernard, ik begrijp volkomen zijn gevoelens.”
“O, gij begrijpt hem wel”, valt Betje haar driftig in de rede; “is het misschien een afgesproken zaak onder U beiden? Is het zoo, wel gaat dan gerust uw gang zulle.”

“Zie Betje, nu wordt ge verstandig”, roept een andere verbruiker haar schalks toe, “want gij ontkent toch zeker niet, U in dien jongeling vergist te hebben? En ook niet dat hij U de werkelijkheid voor oogen brengt?”
“De werkelijkheid is, dat hij mijne dochter liever ziet dan mij...”
“Dat is begrijpelijk” herneemt de verbruiker, “maar draagt gij zelf daar niet toe bij? Beken uw tekortkomingen en gebreken zooals ze werkelijk zijn, de strijd tot overgang wordt U anders een ware marteling.”
“Ik heb geen gebreken, ook geen tekortkomingen, want zonder mij was hij hier misschien niet meer. De dood of Hoogstraten stonden hem te wachten. “

“Voor dat laatste acht ik zijn karakter te zeer verfijnd, maar wees nu verstandig. Uwe dochter en knecht zijn beiden nog jong. Ze zijn in den bloeitijd van hun leven. Daartegenover zijt gij reeds verwelkt. Zij ook begrijpen elkander veel beter. Zooals zij mekaar zien is dat een opheffing in hun dagelijks leven, ze zijn een rustpunt, een Zondag, en zoo hoort het ook te zijn. Daarom deed gij verstandig van te bemerken dat zij elkander beminnen, hun uwe goedkeuring te schenken, in plaats van uw eigen persoon op den voorgrond te brengen, want de liefde van een weduwe, gelijkt ook sterk aan warm gemaakt eten...”

“Wat, mijnheer!... mij opdringen! Ik zou hem nog niet meer willen, als was hij tien keeren baron..! Ik sta mijn plaats heel gaarne aan mijne dochter af, als zij er lust toe gevoelt...”
Door deze woorden kleurt weder een lichte blos het aangezicht van Mathilde. Licht trillen hare lippen, want sinds lang bemint zij Bernard met stille begeestering. Met droeve belangstelling heeft zij sinds een tijd de betrekkingen die tusschen hare moeder en den knecht bestaan, gevolgd.

“Ik ben dus weer een vrij man en ben ontlast van mijne verplichtingen waarop Betje aanspraak maakte!” roept Bernard uit.

Daarna wendt hij zich terzijde en werpt een onderzoekenden blik op Mathilda, die hem met een paar veelzeggende oogen aanblikt. Onwillekeurig brengt hij dan zijne hand in de hare, terwijl wederzijds een paar diep indrukwekkende, zachte kussen weerklinken. Daarop staan zij gearmd recht, wenschen Betje en het overige gezelschap een goeden dag en trekken zeer tevreden over het verloop van deze bespreking weder naar hun inrichting.

Roerloos, als verslagen, met ontroerende oogen ziet Betje het koppel heengaan. Zij werpt nog een weemoedigen blik door het venster, laat daarna de armen als uitgeput naast het lichaam zakken en begint dan als een kind te weenen.

“O, wat heb ik gedaan? wat heb ik uitgelokt!” herhaalt zij schreeuwerig. Het is als een droom die mij in den afgrond dompelen zal... Maar het is te laat, kermt zij, de schoonste kans ooit in mijn leven geboden, is vervlogen. Zij is weg...! het is een troosteloos ontwaken...”

Het aanwezige gezelschap barst nu in een luiden lach, waarop Betje zich weer vlug herstelt.
“Ja,” bekent zij hen, “doodgaarne had ik eens barones willen worden en nu verspeel ik daarjuist zijne gunst en liefde, welke laatste ik toch wel het hoogste waardeerde...”
Schuw en verlangend om weg te komen ledigt Betje daarna vlug haar glas, groet dan met een zucht en bezorgden glimlach de waardin en de overige heeren en trekt dan eveneens naar haar wagen.

*** * * * * ***

In den namiddag van den Zondag, die op dit ongewoon tooneeltje volgt, heerscht er een drukke beweging in de straten die naar het foorplein leiden. Het is er een aanhoudend keeren en gaan van een menigte menschen van allen slag en ouderdom.

Vele vrouwen met hunne kinderen, waaronder er ook van hun man vergezeld, dragen fijne, lichte kleederen, waarin sommige deelen van het lichaam hun schoone vormen wedergeven. Eenigen hebben hun kleed laag uitgesneden, tot op de hoogte van de borsten. Het bloot gelaten gedeelte en aangezicht zijn geschminkt met allerlei vetten en kleursels die soms fijne welriekende geuren verspreiden.

Meest alle vrouwen hebben voor dezen dag, hun kinderen de schoonste en beste kleederen aangetrokken. Ze hebben ze goed verzorgd, om met anderen in schik te kunnen wedijveren.

Tusschen al dat geschitter van die kleurige massa, wandelt er ook een heer die eenigszins een tegenovergesteld profiel vormt. Hij schijnt reeds midden de 50 en draagt zwarten hoed en kostuum, die er nog geheel nieuw uitzien. Zijne houding is kalm en waardig. Het kan zoo ongeveer vijf uur in den namiddag zijn, wanneer hij op het foorplein toekomt. Voor verschillende inrichtingen blijft hij staan en bestudeert er met nauwkeurige belangstelling iedere beweging der foorreizigers. Hij schijnt zich weinig te bekommeren om hen die er zich vermaken. Blijkbaar zoekt hij iets wat hem heel nauw om het hart ligt.

Voor den paardenmolen van Betje blijft hij ook even staan. Op dit oogenblik heerscht daar een helderend gewoel. Het joelen en juichen der kinderen, dat hem als een vroolijke muziek door den geest gonst, wordt hier geen enkel oogenblik onderbroken. Het orgel speelt er een eenvoudig, maar verrukkend deuntje.

Iets schijnt echter de in 't zwart gekleede heer te hinderen. Een paard dat den molen in beweging brengt, zweet geweldig en schommelt op de beenen van het voortdurend draaien rond de afsluiting, die om den boom van den molen is geplaatst. Achter die afsluiting staat den orgeldraaier in broek en hemd en heeft het eveneens hard te verduren. Door een enge opening op een zijde, drijft deze soms het paard aan, hetgeen bijna door niemand opgemerkt kan worden. Dat moet ook zoo want

anders wordt dat door de politie belet, maar Bernard de orgeldraaier, houdt zich thans op zijn hoede. Die zwart gekleede heer, denkt hij, schijnt zich zeer te bekommeren, hij neemt alles nauwkeurig op en zou wel eens bij de politie kunnen thuishooren.

Opeens echter verbleekt hij... Zou het kunnen? Even legt hij het orgel stil, verheft zich op de temen om beter te kunnen zien en mompelt:
“Ja, verdomd,... ik geloof dat ik goed heb gezien, en indien hij priesterkleederen moest dragen, zou ik geenszins twijfelen...”
Op dat oogenblik krijgt de in 't zwart gekleede heer een duw, waardoor zijn hoed op den linkerschouder tuimelt en het teeken der zon, zijn geschorene kruin zichtbaar wordt. Neen, bij het zien van dat teeken aarzelt Bernard niet meer... Vlug schiet hij zijn vest aan, laat het orgel stilstaan en loopt naar buiten, recht op den heer toe.

“Mijnheer, als ik mij niet vergis herken ik U, en heb ik U omtrent vijf jaar geleden nog ontmoet”, zegt hij hijgend. Verbluft staat de heer tegenover den zweetenden orgeldraaier, ziet hem verwonderd aan, aarzelt even... Dan krijgt hij een zonderlinge gewaarwording in de beenen, en staat als aan den grond gespijkerd. Zijn reeds moede oogen beginnen te schitteren en hij vraagt dan:
“Hebt gij ooit te G. verbleven?”
“Ja, mijnheer, daar waar gij eens mij en mijn broeder verlost hebt...”
“Het is raar U hier te vinden, en toch was het in mij opgekomen, dat ge misschien wel op de foor terecht gekomen waart. Jongen toch!” roept de gewezen eerwaarde deken terwijl hij hem de hand stevig drukt, “is het in zoo een toestand dat ik U vinden moet? Werkt gij hier of woont gij er ook Bernard?”
“Ik woon hier eerwaarde vanaf onze vlucht...”
“En uw broeder is die bij U?”
“Neen, zijn verblijf is mij geheel onbekend.”
“Hoe wonder! ... dan moeten wij hem zoeken, want ik heb met U beiden veel te regelen. Laat nu maar vlug dat stieltje varen...”
“Muziek” roepen de kinderen in koor langs alle zijden op den molen, “muziek!”
“Dat gaat niet, eerwaarde”, herneemt Bernard glimlachend, ik moet vlug weer gaan draaien, maar zeg mij waar ik U morgen vinden kan, dan kom ik U heel zeker een bezoek brengen, als U dat toelaten wilt. Doch niet in het hospies te G. hoor,... daar blijf ik weg!”
“ 't Schijnt dat ge uwen stiel genegen zijt, Bernard? kunt gij niet iemand in uwe plaats achter het orgel zetten?”
“O, mijn beste, wie denkt gij dat ik ben? ik moet mij bij het werk houden.”
“Gij hebt het orgeldraaien niet meer noodig, Bernard. Kleedt U vlug en verwittig uw baas, want gij moet nu met mij mede om andere zaken te regelen.”
“Morgen wel, eerwaarde, maar nu aanstonds gaat het niet. Er is niemand hier om mij te vervangen.”

“Bernard, ge zijt geen orgeldraaier meer, en noem mij ook niet meer “eerwaarde”, want zooals ge ziet, ben ik geen priester meer. Ook is mijn naam niet meer Jan Vondeling, die naam die mij vroeger door schijnheilige weldoeners en beschermelingen werd gegeven, was een leugen, die tot betaalde misdaad leidde. Mijn echte familienaam is nu Jean Françoise, zooals de uwe Baron van L. is. We smaken nu een welverdiend oogenblik jongen, het is mij een innerlijke voldoening U eindelijk weergevonden te hebben...”

Op dat oogenblik roept Betje van op den paardenmolen:
“Allez tamme, muziek! of denkt ge nu dat het hier een begijnhof is?... Straks loopen al de kinderen weg...!”
“Ja... ja, zwijg maar, ik kom seffens!” antwoordt Bernard, terwijl hij Jean Françoise als afscheid de hand drukt en hem nogmaals verzoekt de plaats aan te duiden, waar hij hem na zijn werk vinden kan. Deze laat hem echter niet los en vraagt:
“Is die vrouw uw meesteres, of wie geeft haar het recht U te bevelen en dat op zoo'n manier?”
“O eerw..., mijnheer Jean wil ik zeggen, zij is hier de baas, het is een weduwe...”
“Zoo... zoo... wilt gij haar dan vragen of zij even bij mij wil komen?”

Vlug voldoet Bernard nu aan de vraag, waarop Betje, met licht verontwaardigd gelaat op den heer toetreedt en hem aanstonds de vraag stelt:
“Wat zijn uw verlangens, mijnheer? en wees kort want het is in het drukste, de tijd is kostelijk. Er moet hier gewerkt worden, zonder dat vergaan wij van den honger...”
“Is die molen uw eigendom madame?”
“Dat denk ik, mijnheer, er zal hier toch niemand anders bevelen zoolang ik er ben.”
“Welke som zoudt ge eischen om uw molen vandaag kosteloos aan het publiek over te laten?”
“Hoe? wat zegt ge mijnheer? ...mijn molen kosteloos aan het publiek overlaten... Moest ik dat durven wagen, dan bestond er veel kans dat er geen stukje heel van overbleef?”
“Gij wilt dus besluiten dat zij hem zouden beschadigen of geheel vernietigen?”
“Daar twijfel ik geen oogenblik aan, mijnheer.”
“Wel, laat ons aannemen dat dit laatste gebeuren zou, hoeveel vergoeding zoudt ge daarvoor durven eischen?”
“Maar Bernard, gaat toch draaien!” beveelt de weduwe intusschen.
“Een oogenblik, madame”, antwoordt de heer in zijn plaats, en dringt hardnekkig aan op een afdoend antwoord.
“Maar het is onze broodwinning, mijnheer”, herneemt Betje; “dat zou bijna niet te betalen zijn!”
“Bepaal de som.”
“Het is dus zooveel als een verkoop?”
“Nog beter, het is de zuiverste weg, madame.”
”Maar het is geen kleinigheid, zulle mijnheer, want daar zijn eveneens de wagens inbegrepen. Nog niet heel lang geleden bood men mij 5.000 franken, maar daaraan is den boel niet te koop... Minder dan 8.000 geef ik hem aan niemand over.”
“En is het dan onmiddellijk mijn eigendom?”

Nu aarzelt Betje, even ziet zij den heer zijdelings met verwondering aan, draait een paar malen heen en weer en vraagt dan:
“Aan 8.000, mijnheer?”
“Neen madame, ik geef er U 10.000 voor!”

De bewondering der weduwe stijgt nu ten top en uitdagend roept zij:
“Wilt gij mij voor den aap houden, mijnheer? Met wien denkt gij te mogen spotten?... Bezit gij soms zooveel enkele centen? want bluffen kan men gansch kosteloos, en daarom als gij mijn molen werkelijk verlangt te koopen, moet ge ook toonen spijkers te bezitten. Alles kort en goed, bezit gij waarborgen?”

“Hoeveel geld verlangt ge onmiddellijk te ontvangen, madame?”
“4.000 franken!” roept Betje hooghartig.
“Ik ben aanstonds bereid er U 5.000 te storten, op voorwaarde echter, dat gij met uw gezin nog eenige dagen toezicht houdt over den molen. Tijdens die dagen zal er zich ieder die wil, kosteloos mogen op vermaken. Bernard echter wordt van heden af als orgeldraaier ontslagen en in diens plaats moet ge een anderen man zoeken, zijt gij bereid?”
“Heel zeker, mijnheer, gij toont tenminste een man te zijn... Zijt gij al getrouwd of zijt ge nog een vrij man?”
“Die nadere kennismaking volgt wel madame, maak mij nu maar eerst een ontvangstbewijs klaar!”
“Is 't toch gemeend, mijnheer? Kom, volg mij dan, maar wat moet ik dan eigenlijk schrijven, 5.000?”
“5.000, madame.”

Het tweetal neemt nu in den wagen aan een tafeltje plaats.
Betje scheurt uit een kinderschrijfboek een blaadje papier en schrijft erop de noodige woorden. Dan zegt zij:
“Mijnheer, haal ze nu maar boven, want voor dàt, krijgt ge natuurlijk ook het bewijs van storting niet. Met de eene hand geeft ge mij het geld en met de andere geef ik U het ontvangstbewijs.”

Glimlachend trekt de gewezen priester nu zijn vest open en haalt van uit een breeden zak een grooten bundel banknoten te voorschijn. Hij telt de bepaalde 5.000 franken voor Betje op de tafel neder en zegt:

“Zie, vrouw, hier ligt de juiste som, neem ze, dat bewijs moogt ge voor U houden. Gij hebt mij voorloopig genoeg vertrouwen geschonken door Bernard bij U binnen te nemen, verder zullen wij zien en afwachten.”
Besje spalkt nu haar oogen wijd open, en verwonderd, met bevende handen, neemt zij het geld en vraagt:

“Mijnheer, denkelijk ken ik nu uwe afkomst. Komt gij niet uit Holland? en zijt ge niet van de familie van mijn knecht?”
“Eerste en tweede vraag, ja madame, maar Bernard is van heden af uw knecht niet meer, hij moet nu met mij mede.”

Na een oogenblik deze woorden overdacht te hebben, beginnen de oogen van Betje te fonkelen. Een geweldige ontroering overmeestert haar en zij roept:
“Is het dan toch waar, dat hij een baronszoon is! Nooit heb ik dat oprecht kunnen gelooven! Dan moeten wij hem hier voor altijd missen? Hij zal misschien nooit wederkomen? In dat geval had ik liever mijn paardenmolen behouden, mijnheer”, gaat Betje op verwijtenden toon driftig voort, “want als hij dan op een kasteel moet wonen, zal hij ook wel een barones trouwen en daarbij niet meer aan het verleden of aan ons denken...”

“Zoodra er eenige dagen verloopen zijn, zullen wij daar verder over spreken, mevrouw. Bernard zal wel zeker geen ondankbare zijn. Die titel, naam en heel die uiterlijke beweging zegt niets bij een weldenkend mensch.

“Gij kunt dat wel zeggen, mijnheer, maar baron of barones worden, O!... welk een verheven doel dat verwezenlijkt...”
“Heerschzucht en verlangen om te kunnen genieten, is het doel van vele menschen madame, maar dat is den weg niet der dapperen. De hoogste titelvoerder op aarde, kan minderwaardiger zijn, dan een uit de samenleving verbannen en opgesloten vagebond...”
“Gij schijnt mij een raar mensch, mijnheer, maar dat krijgt men er bij mij niet in, hoor!... Zeg mij maar liever eens of gij getrouwd zijt?”
“Waarom verlangt ge dat zoo dringend te weten, madame?”
“Om barones te worden, mijnheer! O, ik heb die kans reeds machtig geweest, maar ik was te wild,... te wild, ziet ge,... wat te luidruchtig geweest en nu wilt hij mij niet meer!”
“Ja, soms valt het licht te laat door de mazen op het aangezicht en de herfst is dan een herinnering aan 't verleden, niet waar, madame?“
“Uwe woorden zijn diplomatisch mijnheer, en die gaan mijn begrip te boven.”
“Zoohaast men wat meer zich zelf is, begrijpt men dat wel, madame. Dat is de vooruitgang, en het geheele menschdom kan daardoor geholpen worden. Spijtig genoeg wil men dien weg niet op. Ook al uwe hoop schijnt op ijdelheid, sleur en slenter te berusten. Een andere maal praten wij daar nog wel eens meer over. Nu moet ik voort met Bernard, die ik reeds geruimen tijd heb gezocht, om alles met hem en zijne familie te regelen.”

H.2.4. De brief van een dokter

Het is herfst.
De laatste kermiswagens rollen van de stedelijke pleinen in de richting der achterbuurten en afgelegen buitenterreinen, daar waar nu hunne bewoners den winter zullen doorbrengen. Madame Françoise, de kaartlegster, is echter een dier uitzonderingen die dan hun wagen verlaten. Zij bezit in het stadje M., even op Belgisch gebied, in een nette, stille straat, een in 't oog vallend laag huisje, waar zij tijdens de winterperiode verblijft, en er haar bedrijf voortzet. Zij bezit er cliënten onder alle klassen der samenleving. Alleenlijk de volksklas schijnt haar ten huize niet zeer genegen. En toch voert zij soms voor deze laatsten, een openhartigen, hardnekkigen strijd. Met onbevangen oprechtheid, wijst zij hun de zwakke punten in hun bestaan, die sommigen voor geld zouden hebben aangemoedigd en gesteund.

Madame Françoise is een kaartlegster met hoogere idealen, door het volk niet begrepen, omdat de meesten hun geest niets anders omvat dan de zorgen van dagelijkschen trant en het strijden om het brood, waarbij zij soms elkander als kat en hond bevechten. De geest van deze kaartlegster is een wonderbaar mengsel van vroolijkheid en weemoed. Zij lacht om de nietigheid van het leven en sommige ijdelheden, en toch is zij er zelf niet liefdeloos voor. Haar geest kan zich verplaatsen in het hopen en lijden. Zij voelt soms sterk de tegenstrijdigheid tusschen den schijn en het werkelijke, maar ziet naast de schaduw altijd het licht waarop zij hoopt. Zij is er vijand van, om de menschelijke ellende uit te buiten of te vermeerderen. Het grijpt haar aan hoe velen zich daarmede bevuilen. Zij werkt meest altijd voor het behoud van een goede humor op alle wegen die zij doorgrondt en bewandelt.

Soms in hare heldere oogenblikken doet zij wonderbare voorzeggingen en bestrijdt zij de pessimistische gedachten van enkelen met welgelukken. Om de grove misgrijpingen van haar bezoekers te bestrijden, dringt zij soms diep in hunne ziel door en schrikt nooit terug om hen de werkelijkheid voor oogen te brengen. Stand of persoonlijkheid laten haar geheel onverschillig. De bedrogene wijst zij op zijn zwakte, den bedrieger op zijn ellendig gedrag. Bijna overal waar zij optreedt is zij in staat de zon door de wolken te doen breken, in een woord, zij is een ware, oprechte kaartlegster.
Het eerste werk dat madame Françoise bij hare thuiskomst verricht, is vluchtig haar brievenbus te onderzoeken, wat sinds een paar maanden niet meer is gebeurd. De inhoud is werkelijk niet groot, maar dat verwondert haar niet. Bijna iedere belangstellende weet immers, dat zij maar alleen 's winters dit huis bewoont.

Er zijn twee brieven bestemd voor Vitales, die handelen over het volgen van worstelaarslessen, een enkele voor haar, en komende van een heer uit Brussel. Hij luidt als volgt:

Brussel,...
Waarde mevrouw Françoise,
Een vriend heeft mij in uwe kunst doen gelooven en warm aanbevolen. Ik verlang daarom ten zeerste U kortelings te bezoeken.
Gelief mij zoohaast mogelijk dag en uur, U het best geschikt, te bepalen.
Ik bied U tevens mijne groeten mevrouw. Met hoop en vertrouwen,

F. R.
Postbus No....

“Men moet werkelijk gek zijn”, murmelt de kaartlegster, “om de moeite te doen, mij van uit Brussel te komen raadplegen. Maar zaken zijn zaken en ik zal dien heer onmiddellijk antwoorden, want zijn brief schijnt hier reeds drie weken te berusten en zoo hij sterk verlangt om mij te spreken, zal hij wel ongeduldig geworden zijn. Ze schrijft hem daarna de volgende woorden:

Waarde heer F. R.
Ik vraag U vooreerst mij te willen verontschuldigen om U niet eerder te hebben geantwoord, om rede dat ik uw brief niet eerder in de bus heb gevonden. Om U te dienen, waarde heer, haast ik mij nu, U te laten weten dat ik den 2 November, op den dag van de gedenking der dooden, om raad ter uwer beschikking ben.

Gelief dus mijne welwillendheid te aanvaarden.
Met verdiende achting, gegroet,
Madame Françoise.

“Hoe zot,” zucht de kaartlegster daarna, “dat ik mij nog met zulke dingen wil bezighouden. Maar het is om Vitales,” mompelt zij, “want mijn eigen leven loopt hoogstens nog over eenige jaren, en die zijn wel tegen den hongersnood verzekerd.”

*** * * * * ***

H.2.5. 't Is Allerzielendag

Door het luchtruim spelen zwartgrijze en witte wolken, waaronder de kraaien krassend heen en weer, op en naar beneden vliegen, om op de bijna van vruchten ontdane akkers, de laatste resten als wintervoorraad te verzamelen, ze naar de heggen en donker roodbruine heiden te brengen om ze daar te verbergen.

Wanneer de zon soms nog even door de wolken dringt, werpt ze een schitterenden glans door de kruinen der boomen en kan men de veelkleurige tinten en vlekken die zich op de nog aan hun stengel gebleven bladeren bevinden, bewonderen.

In de tuinen worden de laatste bloemen afgerukt en hun dood verhaast om andere dooden te verheerlijken, waaraan men schijnbare of innerlijke hulde, opoffering of herdenking wil wijden.

Het is op dezen dag dat een heer van middelbaren leeftijd, komende uit Brussel, met in de eene hand een wandelstok, en in de andere een tuil van chrysanthemen, zich bij madame Françoise aanbiedt. Na zich aanbevolen te hebben, als hooger vermelde briefschrijver, ontvangt de kaartlegster hem vriendelijk en leidt hem aanstonds met belangstelling in haar symbolisch kamertje. Zij doet hem aan een tafel plaats nemen, neemt uit een lessenaar enkele geheime voorwerpen en plaatst zich daarna als een rechter tegenover hem. Dan begint zij:

“U zijt gekomen om mij te raadplegen? Wat verlangt mijnheer te weten?”
“Ha mevrouw, mijn vriend die U destijds eveneens heeft bezocht, beweert dat gij in staat zijt, iemand zijn geheel leven te ontsluieren. Ik betwijfel dat, maar als ge daartoe bekwaam zijt, zooveel te beter. Ik verlang eene proef.”

“Gij wilt dus het hoogste van mijne kunst, mijnheer?”
“Ja, mevrouw, maar alles in vertrouwen.”
“Goed, geef mij uwe linkerhand. Welk is de eerste letter van uw voornaam?”
“F.”
“Welke van uw familie?”
“R.”
“Welk van uw vaderland?”
“B.”
“Hoe oud zijt gij?”
“Veertig jaar.”
“Op welken dag zijt U geboren?”
“Den laatsten van Februari.”
“Op welk uur?”
“Om 12 uur.”
“Welk is uw lievelingsdier?”
“Het schaap.”
“Van welk dier hebt U den grootsten afkeer?”
“Van de slang, mevrouw.”
“Goed, mijnheer, meer hoeft U mij niet meer te zeggen. Laat uwe linkerhand nu in de mijne rusten, want de kaarten heb ik voor U niet noodig. Zoo,... gelief mij nu verder tijdens mijn verklaring niet te storen.”

Dan staart de kaartlegster in de hoogte, slaat een paar malen met de vrije hand tegen haar voorhoofd, schudt het lichaam even heen en weer en spreekt:
“Mijnheer, U zijt van een welstellende familie. Gij doorleefde een zonnige, vertroetelde jeugd, die in haar verloop beloofde het menschdom veel diensten te bewijzen... Uw sterke geslachtsdrift gepaard met sadistische neigingen, heeft er U toe gedreven dokter te worden... Gij kerft en snijdt dan, maar het werkt op U in, gij wordt er duizelig van. Het onzuiver onderscheid van goed en kwaad, brengt U bij dat kerven in vertwijfeling. Gij zoekt troost bij eene vrouw, trouwt en zijt weer gelukkig.

Hier ontmoet ik U bij twee tegenover elkaar staande punten, daar waar de baan uwer planeet het vlak van den zonneweg snijd... Ge ziet nu de heldere schittering der stralen van den klimetenden knoop ; het duistere van den dalenden, en hier verkiest gij het duistere... Gij denkt er U volkomen veilig en uw geluk te zullen vinden, want ieder zoekt het geluk, hetzij in het licht of in het duister. Zacht en geleidelijk wordt het om U heen nu geheel donker. Door die volkomen duisternis verliest ge uw vrouw en uw geluk. In vertwijfeling loopt gij dan rond, tastend, zoekend heen en weer, maar gij verwijdert U al verder en verder van het licht...

Gij ontmoet op uwen weg iets heel zacht. Gij onderzoekt, het lijkt U een verloren schaap,... maar wat zie ik! ...het is de slang Nachasch met schapenvacht omkleed!
Gij ziet haar aan ; zij werpt een glans om U beiden, waarin U het aardsch paradijs wordt weerspiegeld... Alles om U heen vergeet gij door dit schepsel! Gij wordt erop verliefd! Het beest lijkt U geen schaap of slang, neen, integendeel, gij aanziet het als een bovennatuurlijk vrouwelijk wezen, boven alles verheven,... en toch is het Maja! In plaats uw streven te richten, aan het ontkomen van de fata morgana van 't leven, klampt gij U steviger aan de bedriegelijke illusie der verschijning vast... Gij ziet het niet,... of beter gezegd, gij wilt het niet zien,... maar de zintuigen zijn ook maar organen van ons lichaam, die de een in zekere gevallen bestrijdt en de andere voedt. Hier doet gij het laatste! Uw geest wordt nu als gevangene in uw lichaam gekluisterd.

Aan de rechterzijde van het monster, dat gij als vrouwelijk wezen aanbidt, zie ik de verschijning van een man, blank als sneeuw en kerngezond,... gij wordt jaloersch,... ziet om U heen naar bestrijdingsmiddelen!... Uw aangebedene wordt Pandora! Zij is bereid U te helpen en biedt U de rampzalige doos,... Gij grijpt ze, en lacht, want gij kent het slot, en den sleutel ervan is reeds lang in uw bezit...!

“Openen!” roept Pandora U toe...
Gij gehoorzaamt op haar bevel. Even nog ziet Pandora met een schijnbaar medelijdend maar geheimzinnig lachje, naar den blanken man aan hare rechterzijde... Uit de geheimzinnige doos die alle onheilen van 't leven bevat, springen nu allerlei voorwerpen te voorschijn, alleen uw planeet blijft er in... Tusschen dit alles beweegt zich gluiperig de slang van het eden. Zij is van de familie Nachasch !

Oei, wat zie ik! zij schijnt het op het licht van den blanken man, aan de rechterzijde van Pandora te hebben gemunt! Ze lispelt hem langs het hoofd en prikkelt, bijna onzichtbaar:
“Dank!”, roept Pandora, “het zal hem geen kwaad hebben gedaan!” Maar de man roept: “Het is geschied!” ziet Pandora aan en merkt hare ware gedaante... Vluchtend

hoor ik hem roepen: “Mijn hoofd! mijn hoofd!... het werkt reeds op mijn zenuwen... Licht...! lucht! Voorwaarts... In de hoogte? roept de man en bereikt tenslotte het licht waarop hij reeds zoolang hoopte.

Daar staat hij, geheel alleen! Oogenschijnlijk bloeiend gezond en weder in 't licht!... Maar iets heel mysterieus zie ik nu rond hem zweven .... Misschien is het wel zijn astraal lichaam! Op een meter afstand rond hem, zie ik een grauwe, nevelige schaduw, het meest op zijn rechterkant zichtbaar. In de structuur zie ik levendige trillingen, zooiets als geflikker van een kaars, maar ze werpen geen licht af...
Geleidelijk verdwijnt nu weer de schaduw en trekt met zijn lichaam samen... Rond zijn hoofd wordt het werkelijk eensklaps glanzend licht. Het is geen hallucinatie of zinsbegoocheling, maar ziende waarheid! Het hoofdlicht klimt... verlaat het... gevolgd en schijnbaar gedragen door de schaduw... klimt hooger en hooger, tot het geheel in den cosmos verdwijnt!

De man zijn lichaam stort in elkaar, ploft neder, en is dood.
Hij wordt daarna begraven,... die bloemen naast U, gegeven door Pandora, zijn voor zijn graf....
Ik schaam er mij voor!” roept een kwakzalver, aan wien gij vele diensten bewijst, uit de hoogte U toe.
Gij vraagt hem: “waarom?”
Antwoord: “voor het bedreven kwaad natuurlijk?”
Gij herneemt: “wat is nu goed of kwaad?”
De kwakzalver denkt even na en zegt: “wel dat is een ziek lichaam waarin eveneens een zieken geest huist, die ons ten goede komt.”

Pandora en gij stumper, beheerscht nu beiden de duisternis, maar gij voelt ze zwart en zwaar... Wat ik hier zie, symboliseert vele aardsche dingen, ook in den gestrengelden driehoek van Salomo samengevat. Zooals gij U uitleeft in den microcosmos, moet de hoop op het eeuwige Maja wezen...
Want het einde van alle dingen is hier niet af te keeren...

Nu ziet de kaartlegster haar klant scherp aan en vervolgt als slot:
“Gij hebt dien blanken man zijn aardsch bestaan vergald en vernietigd, maar hem ook voor eeuwig van de slang Nachasch verlost. En zij die gij daar nog even tevoren verklaarde afkeerig te zijn, zult gij voortaan aan uwen boezem koesteren, nu en ook na dit leven... Ziedaar mijnheer een schets van het beeld van uw onderbewust en bewust zijn,... een lichtblik der kaartlegster!
Ik heb gezegd.”

Sterk onder den fascineerenden blik der kaartlegster, antwoordt de dokter:
“Gij schijnt mij met fonkelende denkbeelden bezield, mevrouw en ik bezit den moed niet uw verklaringen te wederleggen, tenminste niet, degenen die ik volkomen heb begrepen. Uwe voorspelling en uitleg is niet vleiend voor mij, deze brengt mij zelfs in wanhoop, en toch kan ik, na dit, niet anders meer dan oprecht in uwe kunst gelooven.”
“Schenk nooit aan vleiers uw vertrouwen mijnheer, want zij bedriegen U om eigen voordeel... De beste vrienden zijn zij die U onbevangen de waarheid durven zeggen. Zij zijn ook de volledigste menschen, want waarheid is God.”

“Maar wie is volgens uwe meening nog een volledig mensch, mevrouw?”
“Niemand is volledig, maar de wáre mensch is hij, die zijn lagere natuur heeft, dit weet, en het lagere in hem zelf niet het hoogere noemt, en zich tot zelfbeheersching heeft bevrijd, want in zooverre de mensch een mensch is, heerscht zijn wil over zijn begeerte.”
“En waaruit bestaat nu eigenlijk toch het goed en het kwaad?... die vraag die ik ook aan mijn vriend den kwakzalver zou gedaan hebben en die hij op zoo een zonderlinge wijze beantwoordde.”

“Goed, is alles wat elke mensch helpt in zijne ontwikkeling uit de stoffelijke banden, naar toestanden van hoogere en zuivere geestelijkheid, want al het stoffelijke der wereld is een groot bedrog, dat de Hindoe-wijsgeeren Maja noemen.”

“Maar ook ons lichaam is stof, mevrouw, moeten wij dit dan verachten of kastijden om tot het goede te komen?”
“Die vraag schijnt mij wat spotachtig, mijnheer, maar ik wil ernstig blijven en er aan toevoegen dat het lichaam daarom niet moet gekastijd worden, integendeel, want het is wel een kluister maar tevens ook een kleed en werktuig voor onzen geest...
Kwaad nu, is al hetgene wat tot verleiding en aantrekking van het stoffelijke leidt, dat den geest verduistert en kluistert, hem vertraagt, terughoudt, want de wereldziel, het astraallichaam van den mensch en dat ook ieder dier bezit, is noch kwaad noch goed en zoekt steeds naar bestendige vormen, waarvan het tenslotte het werktuig wordt.”

“Mevrouw, ik koester al meer en meer vertrouwen in uwe oprechtheid van gevoelens. Gij schijnt mij zelfs nu ook een beetje Godgeleerde; kunt gij mij ook zeggen waarom het kwaad en het goed zoo ver van elkaar verwijderd staan? En indien eenen algoeden en alwijzen God, de wereld en den mensch geschapen heeft, van waar komt dan het eerste kwaad?”

“De slang Nachasch bedreef het eerste kwaad. De almachtige schepper heeft haar toen naar de wereld gezonden. Het Goddelijk licht was toen op eene kleine vonk na in haar gedoofd. Voor ons symboliseert zij nu het eindeloos wisselspel der vormwording, zij is de eeuwige keten van geboorte en dood, in deze waarneembare wereld. Zij voert ons naar verlangen en is nog het eenigste aanrakingspunt, dat voor ons in dit leven met het hoogere bestaat... Aan een geleerde als U, mijnheer, kan ik mij niet nader verklaren.”

De dokter die het onderhoud nu gedwongen als geëindigd moet aanzien, betaalt de kaartlegster haar eereloon, en vertrekt, eenigszins bedwelmd, onder sidderende zielsberoering, in de richting der naaste spoorwegstatie.

Te Brussel weergekeerd, blijft hij nog steeds in gedachten, onder de striemende waarheden die hem ginds die vrouw heeft veropenbaard, Hij is zoodanig onder haar indruk, dat hij bij het oversteken eener straat, ondanks de waarschuwingen van een heer en het gerinkel der bel, met geweld tegen een rijdende electrische tram aanbotst. De tram stopt. Er ontstaat een volksbeweging, en de zwaar gekwetste man, overdekt met bloed, ligt zieltogend op de straatsteenen...

Het publiek schenkt hem de eerste hulp, daarna verschijnt de politie die de orde handhaaft en het eerste onderzoek over het gebeurde instelt. Dan komen de vlug

verwittigde dienaars van het naastbijgelegen gasthuis met hun ziekenwagentje ter plaatse, en brengen den gekwetste met zorg naar hunne inrichting over. In het eerste politieonderzoek verklaren eenige ooggetuigen, dat de man blijkbaar zelfmoord had willen plegen, uit reden dat hij naar geen enkele verwittiging had willen luisteren.

In dien zin wordt het geval dan ook in den aanvang door de politie beoordeeld. Door allerlei voorwerpen die de heer op zak draagt, stelt men zijne eenzelvigheid vast. Ook onderzoekt men de aanleiding tot het gebeurde en ontdekt in de zakken van het slachtoffer nog den brief der kaartlegster, waarna de politie tot het besluit komt, dat het ontknoopingspunt langs dien kant moet gezocht worden. Voorzeker is de dokter, die als eerlijke kristene en wellevend man staat aangerekend, het slachtoffer van die bedriegster geworden, en is hij geen zelfmoordenaar.

Er wordt een aanhoudingsbevel tegen haar afgeleverd en onder hevig protest wordt de kaartlegster uit hare woning gehaald. Men doet haar iets teekenen wat echter onleesbaar is, waarna zij naar het gevang wordt gebracht en in eene cel wordt opgesloten onder beschuldiging van misbruik van vertrouwen.

H.2.6. In het gevang

Koud en donker is de nacht.
Huilend giert de wind door de kruinen der boomen, langs daken en huizen, waartusschen de groote gevangenis zich statig verheft. Daarbinnen achter de tralies van een venster, in een moderne leeuwenkooi, ligt in koortsige sluimering, rillend en bevend, bijna van koude versteven, de oude, grijze onschuldige kaartlegster, op een matras uitgestrekt. In die sluimering ziet zij allerlei gedaanten langs haar hoofd opdoemen. Opeens waant zij zich in een oude, verschrommelde wereld, waarin millioenen kleine en groote ratten malkander plagen, bevechten en het leven benemen. Zij ziet hoe de grooten tegenover de kleinen hun macht misbruiken. De grooten spannen de kleinen in 't gareel en doen ze voor hen schatten vergaren, die dan in groote voorraadschuren worden bijeengebracht.

Dan ziet zij in haar verbeelding, hoe hardnekkig de kleine ratten tegen de groote moeten strijden om iets van die schatten terug te bekomen, daar zij beweren dat ook een deel hun eigendom is. Er ontstaat een strijd, en de kleine ratten worden onverbiddelijk van den schat verdreven, met het gevolg, dat ze nu uit nood allerhande misdaden op ander ongedierte plegen.

Als nu de grooten die vraatzuchtige broertjes aan 't werk zien, achten zij zich ook in gevaar; ze worden bevreesd en zij besluiten, een wacht van betaalde kleine ratten in hun dienst te nemen en rond de voorraadschuur als bescherming op te stellen. Aan ieder hun poot wordt een touwtje gehecht, waarvan de gezamenlijke eindjes van binnen in de voorraadschuur als “koorken-trek” samenloopen.

Met heldenmoed, die aan het ongeloofelijke grenst, staan de kleinen op wacht, want alle afval is hen als wederdienstbaarheid toegewezen. Maar tenslotte, door den honger gedreven, wagen de kleinen toch weder den aanval en eischen beslist het deel, dat hun rechtmatig toekomt. Maar de grooten houden zich bij hun aangenomen standpunt en zeggen: “Nog liever verbranden en verwoesten wij alles, dan het door U te laten verbruiken!”

Madame Françoise staat verstomd dat al diertjes kunnen spreken en daar zij voor het eerst in haar leven zulke wonderen hoort, luistert zij aandachtig toe, want juist zijn de grooten vergaderd, om te beraadslagen, hoe zij het best de kleinen zullen beteugelen en machteloos maken. Tenslotte wordt een helsch plan bedacht. Men zal gevangenissen bouwen, klemmen strikken en voetangels plaatsen, juist zooals de menschen. Al de hongerigen die den aanval wagen, zullen op die manier gesnapt worden en in de gevangenis geworpen.

Het plan wordt goedgekeurd en met de werken wordt onmiddellijk begonnen.
“Wel oppassen,” zeggen de grooten aan de kleine wachten, die met den bouw belast worden, “dat de openingen der deuren niet te groot zijn, want daar mag geen enkele der onzen doorheen kunnen...”

“Maar wat nijdige, zelfzuchtige dieren zijn me dat nu”, denkt madame Françoise, wanneer zij opeens een electrische strooming door haar hoofd voelt slingeren en het juist is of zij het geruisch van duizenden nachtvogels hoort... Dat is het ontwaken?

Aanstonds treedt haar geest nu weer in de werkelijkheid, maar het gevoel dier strooming verontrust haar. Electriciteit beteekent voor de vrouw valsche vriendschap, want zij is ook uitlegster van droomen. Zij hoort nu de deuren der gevangenis slaan en klakken, de scharnieren knarsen, er klinken scherpe bevelen met holle klanken. en diep vernederend voelt zij nu weer het onrecht haar aangedaan.

Dien voormiddag echter gaat het gevangenisleven verder zijn gewonen gang, doch in den namiddag wordt de deur der cel van de oude kaartlegster plotseling door een bewaker open geworpen. Een vriendelijke heer wipt met vluggen tred binnen, terwijl hij lichtjes het hoofd voor haar buigt en de gevangenbewaker de deur achter hem weder sluit.

“Goedendag, beste mevrouw”, begint hij, “hoe vindt gij het hier, maar treurig zeker?...”
“Door gezonde gevoelens kan men dat wellicht begrijpen, mijnheer.”
“Maar hoe...! gij spreekt van gezonde gevoelens? Waart gij daar altoos met bezield geweest, voorzeker zou ik U hier niet hebben ontmoet. Voor welke soort van misdaad zijt ge hier gekomen?”

“Ik ben hier niet gekomen, maar wel gebracht, en ben ook geen misdadigster mijnheer” antwoordt de vrouw met klem, “ik ben alleen een verdachte.”
“Een zwaar beschuldigde dus, want alleen op vermoedens wordt men niet in de kas gedraaid! Welk is uw beroep, mevrouw?” vraagt nu weer de heer, juist of hij daar niets van weet, alhoewel hij het is die met het onderzoek van de zaak gelast is.

“Ik ben kaartlegster, mijnheer,” antwoordt madame Françoise nu kort en met vuur, want zij denkt eensklaps onwillekeurig aan de beteekenis van haar laatsten droom.
“Kaartlegster...!” roept de heer met geveinsde verbazing uit.
“Dan behoort ge tot diegenen die de menschen bedriegen of hun de waarheid beweren te zeggen.”
“Goed gesproken, mijnheer, maar ik betracht hen altijd de waarheid te zeggen.”
“Als gij helderziende waart en in staat iemand zijn toekomst te voorspellen, dan had ge ook uw eigen gevangenneming moeten voorzien, madame... !”

“Dat men mij gevangen zou nemen, was mij den laatsten tijd in 't geheel niet vreemd mijnheer, maar mijn astraal troostte mij en voorspiegelde dat het moest geschieden, terwille van andere dingen die komen zouden.”
“Uw astraal... ? Wat bedoelt ge daarmede?”
“Het astraal is het zesde zintuig; het werktuig der geoefende en gestaalde gedachten, behoorende niet tot het vleesch, noch tot den geest, niet tot het kwaad, noch tot het goed, mijnheer.”
“Waarmede gij denkt vertrouwd te zijn, mevrouw, en waardoor gij misschien uw bedrog wilt rechtvaardigen. Maar dat gaat er bij ons niet in; wij aanzien die schepsels als verwerpelijke boere kermismenschen...”
“Boere kermismenschen, zegt U daar mijnheer. Is die hun stiel wel zoo verachtelijk als de uwe...? ...want een overdreven gevoel van eigenwaarde kan soms grof en wel eens verwerpelijk zijn.”
“Onze meerderwaarde is door diploma’s bevestigd, mevrouw, en we achten ons dan ook ver boven zulk slag van volk verheven.”

“Dan zoudt ge ook beter in staat moeten zijn iemand te beoordeelen, want een boer is vooreerst niet verwerpelijk, integendeel is hij een der nuttigsten van de samenleving, en wat een kermismensch betreft, waarmede gij mogelijk een kermisreiziger bedoelt, die dienen den lach, en den lach is zonneschijn voor de ziel...”

“Madame, ik ben den heer Pierke Ranula, didaktieker en daarbij onderzoeker der geschoolde gevangenen, of degenen die zich zoo voordoen, want onder hen vindt men soms ook wel eens minderwaardigen...”

“Of menschen die hun goed recht durven verdedigen, te ver zien, en in hun uitdrukkingen en handelen te oprecht zijn. Men stelt ze dan in observatie om hun den bek te snoeren, nietwaar mijnheer?”
“Madame, ik verzoek U beleefd te zijn, en mij niet meer te beleedigen.”
“Maar dat doe ik niet, mijnheer, ik zeg U alleen de waarheid en vind uw ambt heel aardig...! Om dat te bekleeden mag men immers geen “ruggegraat” hebben? Welnu, wat peinst ge, ik ben ook onderzoekster en photographeer daarbij het innerlijk leven. Ik pas de verdiende straf toe op het geweten, maar niet op het lichaam. Drie standaarden komen mij daarbij ter hulp: kennis, oordeel, en gedrag; het gevoel voor het schoone en goede duidt de toestand aan waarin ik werken wil.”

“Behoort gij soms tot de metaphysieken of bovennatuurlijken, mevrouw? In dat geval alleen kunt gij mijne straf nog ontloopen.”
“Daar de mensch, menschelijk is, moeten wij ons bepalen, alleen tot zintuigelijke waarnemingen, mijnheer. Maar ik betracht: gevoel, liefde en waarheid, internationaal te doen aanvaarden en alle theoriën moesten daarop gegrondvest zijn. Deze zaken alleen zijn in de wereld waard om besproken te worden. Zoodoende dienen wij onszelf en onze familie, want ieder levend schepsel is door gemeenschappelijke afstamming verwant aan alle andere levende wezens.”

“Madame, houdt nu op met uw gesnaper, want al wilt gij U als een stoïcijn doen doorgaan, toch denk en zie ik U geheel anders.”
“Sprietoogen behooren bij het stelsel van servilisme, mijnheer.”
“Die beleediging zal U berouwen? Ik teeken U aan, en morgen zult gij het rapport moeten passeeren. Ik verwacht dat men U een voorbeeldige straf zal toedienen.”

Met nijdigen blik verlaat de heer daarna de cel der kaartlegster om verder, weer in een andere binnen te sluipen. Madame Françoise laat een diepen zucht en prevelt:
“Het rapport, wat zou dat beteekenen?”

Eenige uren verzinkt zij daarna in droeve gepeinzen. In het diepste van haar hart woelen nu hemel en hel ordeloos dooreen. Zij weet niet meer wat te denken. Daar klinkt opeens het gerinkel der bel, dat de tijd om het avondeten scherp aankondigt en haar aanstonds weder tot het werkelijke terugbrengt.

Vlug trekt de vrouw een grauwe kap over kop en aangezicht. Een spleetje voor den mond en twee kleine, ronde gaatjes voor de oogen zijn erin aangebracht, waardoor hare doffe oogen nauwelijks zichtbaar blijven. Hier luiden de bevelen, dat dit zoo moet geschieden.

Velen der gevangenen plaatsen zich nu onmiddellijk voor het in de deur aangebrachte, 25 cm breede, vierkante raampje. Wanneer het hunne beurt is, zal het open geworpen worden, om er doorheen hun vurig verlangd avondmaal te ontvangen.

Met de grootste verlangens en begeerige blikken, zien de meesten nu op de kleine raampjes; tellen de nagelkoppen van de met ijzer beslagen deuren, of staren met hongerige, strakke blikken op de zwaar arduinen omlijstingen, tot soms hun hoofd er duizelig van wordt en er dan in verbeelding, allerlei gekleurde vlammetjes en vonken uit opstijgen.

Ze luisteren aandachtig hoe vlug het geratel van het eetwagentje rrrr... rrrr... rrr, rijdende van cel tot cel, de hunne nadert. De beurt is nu aan de kaartlegster. Langzaam steekt zij haar tinnen pot naar buiten. Vlug wordt hij uit hare handen gerukt om hem dan aanstonds, gevuld met vier en een half aardappelen weder in ontvangst te kunnen nemen. Dat is haar avondmaal...!

Vijf minuten nadien, breekt er in hare nabijheid een verwilderd gebrul los. Twee cellen verder, op dezelfde hoogte, komt een gevangene door den honger gedreven in opstand. Hij scheldt en vloekt als een bezetene, werpt met geweld zijn gamel door het getralied venster, waarvan de stukken glas rinkelend op de geplaveide koer buiten en op den vloer zijner cel terecht komen. Dan neemt hij zijn nachtemmer, slaat ermede in 't rond en vergruizelt al wat mogelijk is, om zich heen. Met zijn tafel, die 's nachts als bed dienst doet, barricadeert hij de deur en roept de bewakers toe:
“Kom nu maar als ge een hart hebt...! dan moet g'er ook aan...!”

Deze loeren echter om de beurt met adelaarsblikken door het kijkgat naar binnen en mompelen: “Wacht maar even tot we klaar zijn, dan zullen we U wel temmen, kerel.”
Terwijl nu de opstandeling vloekt, tiert, bedreigingen uit en gedurig in 't ronde slaat, bereidt men hem een zonderlinge verrassing voor. Vlug voeren nog andere bewakers een waterstraalluchtpomp aan. Men opent eensklaps het kleine deurtje zijner cel en met kracht spuit men aanhoudend de man nu in het volle gelaat, tot hij druipend, proestend ten gronde stuikt. Nu opent men de volle deur en vallen drie bewakers tegelijk hem aan. Een gevecht heeft plaats, dat na eenige seconden, door behulp van de matrak, in het voordeel der bewakers eindigt.

Het dwangkamizool (dwangbuis) vervult daarna verder zijn rol. De man is nu nog alleen in staat om te vloeken en te huilen, want geen enkel lid van zijn bovenlijf kan hij nog veroeren.
Daarna wordt hij door de bewakers opgetild en weggebracht. De woelige geluiden verminderen nu, om vervolgens in de richting van een uithoek der gevangenis, geheel weg te sterven....

Een dag later, het kan zoo ongeveer 10 uur in den voormiddag zijn, komt een bewaker de cel der kaartlegster binnengestormd. Hij beveelt haar dat zij zich vlug voor het rapport gereed moet maken. Madame Françoise gehoorzaamt met stoïcijnsche, onverschillige gelatenheid. Aanstonds trekt zij haar kap over hoofd en aangezicht. Ze hecht de koperen nummerplaat van haar cel op de borst aan een knoop vast en volgt den bewaker tot waar ze voor een kamer, met het gezicht naar den muur geplaatst, hare beurt, zooals nog andere gevangenen afwacht.

Kort daarna roept een “majoor”, die de deur der kamer even opent, het nummer der oude. Het is het bevel om binnen te gaan. Met slepende gang treedt zij het vertrek binnen. Ze groet licht een drietal heeren, die nevens elkander achter een tafeltje zitten en haar aanstonds met onderzoekende blikken aanstaren. Een hunner vraagt haar: “No 227? Gij zijt kaartlegster?”
“Ja mijnheer, dat ben ik.”
“Goed, gij hebt gisteren een lid van het bestuur beleedigd?”
“Ik heb niemand beleedigd mijnheer.”
“Geen tegenspraak, madame, dat wordt hier niet geduld. Onvoorwaardelijk gehoorzamen zult ge, en de regels van het gevang stipt naleven. Verstaat gij dat?”
“Met welk recht houdt gij mij hier gevangen, en waarom mag een onschuldige zich niet verdedigen, mijnheer?”
“Over de eerste vraag hebben wij niet te oordeelen, en wat de tweede betreft: onschuldigen brengt men hier niet.”
“Ik ben nochtans geheel onschuldig, mijnheer. Ik erken daarom uw recht niet mij te plagen en gevangen te houden, ook aanvaard ik deze regels niet.”

“Ha... haa! nog een weerspannige!” roepen de drie heeren bijna tegelijk. “Wacht, men zal U leeren, uw straf zal drie dagen cachot zijn. Cipier, brengt haar onmiddellijk waar ze zijn moet. Goed, heeren.”

“N°. 227, volg mij”, beveelt de cipier nu op zijne beurt met verheven stem. Bezield met onzekere gedachten, stapt de kaartlegster achter haar geleider aan, tot waar hij met haar, op het uiteinde van een gevangenisvleugel, voor een zware deur blijft staan. De man raadpleegt hier even zijn sleutels, ziet de oude eens aan en zegt:
“Gij schijnt nog geheel onbewust van wat U te wachten staat, mevrouw...?”
“O, ik ken in 't geheel uw bedoeling niet, mijnheer.”
“Zie”; fluistert nu de cipier, terwijl hij de deur voor zich open werpt, “nu zijt gij bijna waar ge zijn moet. Maar eerst wil ik U nog in de gelegenheid stellen, een uwer lotgenooten, die nu uw naaste gebuur wordt, te bezoeken.”

In het nare vertrek waarin zij zich thans bevinden, heerscht een schier volkomen duisternis, en de lucht is er duf en vuil. Van achter de deur, die de cipier nu weer voor haar opent, klinkt een dof menschelijk gekreun haar tegen. De bewaker ontsteekt het licht, ziet de kaartlegster dan zegevierend aan en zegt minachtend:
“Zie nu, hij die hier ligt is degene, die zich gisteren zoo beestachtig wild aanstelde.”

Een ontzettend gevoel van angst en medelijden doorloopt de ledematen der vrouw. Zij ziet nu voor haar, een rechthoekig plaatsje, waarvan de muren ongeveer twee meter lang en een meter breed zijn. In de onderruimte ligt een man, alleen met een broekje gekleed, op een ruwe brits, met lederen riemen vastgekluisterd. Alles is zoo geregeld, dat ieder lid van zijn lichaam kan vastgeriemd worden. Dat is dan ook gebeurd.

Met gloeiende, ronde oogen staart de man in de hoogte, roept over vrouw en kinderen en kermt voordurend, om toch maar uit zijn boeien verlost te worden.

Och ja, stel U ook eens voor, als men zoo reeds 24 uren, in dezelfde houding, geheel onbeweeglijk, bijna naakt, op een harde brits ligt vastgeriemd en U daarbij soms nog

wat jeukselpoeder van de kravats wordt toegediend, zooals bij dezen jongeling geschiedde. Daarbij den ontzettenden dorst, die door de lange prikkeling in U opwelt en die muffe, doffe, donkere lucht die daar heerscht, draagt er nog toe bij, U het lijden te verhoogen.

“Ik wist niet,” antwoordt de vrouw nu, met een stem die van aandoening beeft, “dat de eene mensch de andere zoo martelen wil.”
“Maar zoo'n kerel noemen wij ook geen menschen, vrouw, het zijn maar beesten. Verders ziet ge nu, wat U zelf te wachten staat, als ge nog wat meer oproerig wordt. Kom nu hiernaast, waar voor drie dagen lang uw plaats is.”

De cipier sluit de deur van het strafkamertje weer dicht en werpt nu in de onmiddellijke nabijheid, de deur van een ander donker hol open, waar hij de kaartlegster binnenduwt.

“Hier is nu uwe plaats”, zegt hij, “en ik wensch U toe, dat gij deze beproeving met de noodige kalmte moogt doormaken.”

Daarna sluit hij de deur voor het gezicht der oude weer dicht, zonder zich nog verder om haar, of om den anderen ongelukkige te bekommeren. In het kamertje, waar de kaartlegster nu drie dagen verblijven moet, is het vochtig en donker. Licht en lucht kunnen alleen langs een smalle spleet in den buitenmuur naar binnen dringen.

Buiten een houten brits, die dienen moet voor slaapgelegenheid, en een nachtemmer, is geen enkel meubel of voorwerp in het hol aanwezig. In die donkere, diepe, verstikkende stilte, die soms alleen door licht doordringend geschreeuw en gehuil onderbroken wordt, zit de oude vrouw, met het hoofd op de handen rustend, op haar brits, in diepe gepeinzen verzonken.

“Hoe sterk moet men zijn”, zucht zij, “wanneer men als ik, onschuldig hier gebracht wordt, om dan de aanvallen van wanhoop of woede in uzelf tot bedaren te brengen! En dat noemt men menschen, zij die met zulk zedelijk gehalte de wereld rêgeeren, en daarbij beweren de hoogste geestmanifestatie in bezit te hebben.
Wie op deze wereld is een vlekkelooze, en heeft het recht om andere bevlekten te straffen? Wel, als men goed nadenkt, zou het bijna een eer zijn, met een dier vergeleken te worden. Immers als wij zeggen, dat iemand zich beestachtig gedragen heeft, zooals bij voorbeeld dien cipier daarstraks zegde, dan behoeven wij maar even na te denken en de handelswijze van velen na te gaan, om in te zien, dat een beest dikwijls veel beter handelen zou.
Daarom zou men eerder geneigd zijn de zaak om te keeren, peinst de kaartlegster, en als ernstigste verwijt voor het dier, de les voorbehouden, dat het zich schamen moest, zich soms zoo menschachtig te gedragen. In regel genomen, lijken zij mij inderdaad in vergelijking boven den mensch verheven.

Een klagend geluid van den gemartelde uit het andere hok, onderbreekt even haar gepeinzen, en wederom prevelt zij zuchtend:
“Hebt ge ooit dieren met zulke ingeroeste neigingen tot het ontsieren van het schoone, het goede gezien? Kunt gij U voorstellen dat den leeuw, den panter of den adelaar zulke folterkamers zouden inrichten, om daar hun evendier te martelen?...”

Wordt nu niet boos op de kaartlegster, geachte medemenschen: de hond stuift immers ook niet op, wanneer zijn meester hem zijn minderwaardigheid laat gevoelen!

En nu zult ge haar misschien willen doen opmerken, dat wanneer een dier zoo een handeling kon uitvoeren, het toch niet op het denkbeeld zou kunnen komen...! Wel, dan zijn wij het volkomen eens, maar noteeren dat den mensch, juist door de rede, die hem zoo ver boven het dier heet te verheffen, in staat is om zoo verraderlijk te handelen, als aan het dier niet mogelijk is. Dus uit het gemis van die eigenschap, put dit nog meer voorrechten.

Nu, wat er van is, op geen enkel mensch kan zulk gevangenisleven ooit tot een veredelenden invloed leiden. De gevangenisatmosfeer is een helsch gift, die aan een gerechterlijken sluipmoord lijkt. Het recht om te besturen, ware in zekeren zin wenschelijker, aan den natuurlijken sterke toevertrouwd en ook verkieslijker dan aan de opvattingen der hedendaagsche cultuurmenschen, die handelen onder het slijk minderwaardigheid.

H.2.7. Bij Vitales

De dag, dat de kaartlegster in hare woning werd aangehouden, was Vitales afwezig. Wanneer hij korten tijd nadien, op weg naar huis het gebeurde vernam, kon hij het nauwelijks gelooven en dacht: “Maar hoe zonderling, van mij niet eens te verwittigen! Het is een aardig geval en ik begrijp niet waarvoor men haar zou beschuldigen!”

Door dit onvoorziene gebeurde is de jongeling zoo bedroefd, dat zijn jeugdig hart er bijna onder bezwijkt en hij verplicht is, voor twee dagen lang zijn kamer te houden. De dag daarop is het echter al veel beter en overlegt hij met ernst, wat hem nu te doen staat. Vitales heeft even het vuur in de kachel ontstoken, wat warme koffie gezet, een paar boterhammen gegeten, en leest daarna het dagblad, dat de postbode juist heeft binnengebracht.

Gewoonlijk besteedt hij zijn allereerste aandacht, aan het lezen der laatste sportgebeurtenissen. Aanstonds ontwaakt weer in hem die brandende nieuwsgierigheid, maar dan eensklaps denkt hij aan zijn pleegmoeder, en de begeerte om iets van haar te vernemen, behaalt nu de bovenhand.
Vlug overziet hij de eerste bladzijden, maar vindt daar geen letter die hem belang inboezemt. Hij keert dan het blad om en daar staat, in de eerste kolom boven aan, hetgene waarheen hij zoo zeer verlangt, in dikke, vette letters:

Aanhouding eener kaartlegster, te M.

“Gisteren in den loop van den namiddag, werd een zekere madame Françoise, kaartlegster van beroep, in hare woning te M., onder hevig protest door de politie aangehouden. Zij wordt ervan beschuldigd, verschillende personen te hebben opgelicht, waaronder een Brusselsch dokter, die na haar een bezoek te hebben gebracht, te Brussel wederkeerende, gepoogd heeft zelfmoord te plegen. Een brief die den ongelukkige bij het plegen van zijn wandaad bij zich droeg, heeft de politie op het spoor der bedriegster gebracht.
Het onderzoek duurt voort. “

Bij het beeindigen van het artikel, springt Vitales recht en roept uit:
“Leugenaars! Giftmengers!”
Daarna drukt hij nadenkend het blad in de hand, licht met de andere het scheel van de kachel op en werpt de gazet het vuur in.
“Ze moesten zich schamen een eerlijke vrouw zoo te beschuldigen”, mompelt Vitales en blijft eenige minuten in gepeinzen verzonken. Dan loopt hij de straat op, komt op een pleintje en koopt daar in een dagbladhuisje een ander nieuwsblad.

Thuis komende, overziet hij eerst vluchtig den algemeenen inhoud en vindt op het derde blad, ook weer iets aangaande de zaak die hij verlangt te doorgronden. Hij leest:
“Eergisteren in den namiddag, had op lijn 7, ter hoogte van den A.B. een smartelijk ongeluk plaats. Dokter R., die hier waarschijnlijk de straat wilde oversteken, kwam op een niet juist te verklaren manier, onder een aanbollend tramrijtuig terecht en werd

erg gekwetst, naar het naast bijgelegen gasthuis overgebracht. De gevolgen van het eerste onderzoek leiden tot de aanhouding van een kaartlegster, uit de Fransche grensstreek. Het onderzoek duurt voort."

Dat artikel is tenminste veel treffelijker en verstandiger, denkt Vitales. Hij blikt even de kamer rond en mompelt:
"Die aanhouding zal toch niet lang duren, want ik ben volkomen bewust van hare onschuld..."
"En nu het overzicht der laatste sportgebeurtenissen", murmelt hij en leest met smaak en vol vuur de volgende reportage:

- Worstelen -
De Belgische kampioen Alfons Steurs in Amerika

"De worstelaar Alfons Steurs, die reeds tweemaal het wereldkampioenschap zwaargewicht veroverde en de geheele wereld doortrekt, bevindt zich thans op eene omreis door Zuid- en Noord-Amerika. Overal oogst hij er een enormen bijval. In verschillende groote havensteden, onder andere in Buenos Aires en Rio de Janeiro, is hij opgetreden tegen de beroemste worstelaars der wereld, en kwam er telkens als overwinnaar uit den strijd.

Zijn worstelaarsfaam verspreidt zich tfians over heel Amerika en over het algemeen wordt er beweerd, dat de Belgische eik Alfons Steurs, niet te vloeren is.

In zekere sportkringen deelde men echter die gedachten niet. Men beweerde er dat de Amerikaan, Lumden genaamd, Steurs wel kloppen zou. Van deze Lumden vertelde men, dat hij rotsen met de handen verbrijzelde. Maar ook hij, evenals al de anderen, heeft na een vinnigen kamp, het onderspit voor onzen kranigen kampioen moeten delven.

Om onze nieuwsgierige lezers te bevredigen, vermelden wij hier, dat Steurs een Kempenzoon is, die slechts het lager onderwijs genoot, maar thans 12 talen spreekt. Hij heeft een gewicht van 115 kg en meet 1m77."

Nu houdt Vitales even op te lezen. Dat alles verwondert hem uitermate. Iets vernederd monstert hij dan vlug zijn eigen lichaam, om daarna telkens weer het voor hem zoo interessante artikel onder oogen te nemen. Vol begeerte gaat hij nu verder, tot hij eensklaps leest:

Opzoekingen

"Dat eindigt zoo plots" denkt Vitales, en leest onwillekeurig verder:

"Er zal een belooning van 200 fr uitbetaald worden, aan den persoon die de verblijfplaats van den ongeveer 17-jarigen Vitales van L., aan zijn broeder Bernard zal bekend maken ...."

Bij het lezen der laatste woorden wordt de jongeling zeer bleek. Het wordt hem duizelig in het hoofd. Met strakke blikken staart hij door het venster, waardoor de

roode stralen der morgendzon, zijn aangezicht weder schijnen te kleuren. Dan springen tranen van aandoening in zijn oogen, die als doorschijnende paarlen, in dikke droppels over zijne wangen rollen, en hij roept stamelend:

“Broeder, mijn beste broeder, mijn lang vermiste hartvriend,... zal ik U eindelijk wedervinden...?” En terwijl Vitales verder leest:
“Schrijven of zich wenden tot het bureel van dit blad, onder de letters V. L., valt hij van ontroering bijna in onmacht. De jongeling beeft als een riet, springt dan op en rent als een bezetene op en neer door de kamer. Eensklaps blijft hij staan, terwijl hij murmelt:
“Ja broeder, gij zijt nu vrij omdat ge bejaard zijt, maar zal men mij, die het nog niet is, niet meer opsluiten, zoodra men mijn ware afkomst verneemt?”

Dan denkt hij even na en stelt zich weer gerust. Nu kan hij immers op den steun van zijn vrijen broeder rekenen. De jongeling knielt nu met verheven hart, voor het symbool der oppermoeder en dankt en looft haar voor die zoo aangename en blijde verassing.

H.2.8. Gelukkige dagen

“Jean Françoise, laat mij toe, dat ik U nonkel Jean noem en U aan mijne weldoeners, die ik nu tijdelijk moet verlaten, eerst zoo bekend maak”, had Bernard aan den gewezen pastoor-deken gezegd, vooraleer zij daarna samen, vertrouwelijk Antwerpen verlieten en naar Holland afreisden, om daar hun dringenste zaken te gaan regelen.

“Aangenomen, eigenlijk is dat zoo Bernard,” had nonkel Jean toen met fieren ernst geantwoord.

Nadat ze nu in Holland zijn toegekomen, vinden zij er hunne zaken tamelijk erg verward. Dora, die reeds heeft ingezien, dat alles voor haar verloren is, geeft daarom den moed nog niet op en wanneer ook andere, naaste bloedverwanten van den baron opduiken, die eveneens een blauwtje schijnt voorbereid, schaart zij zich met welgevallen, onverwijld aan hun zijde, en samen doen ze nu wanhopige pogingen om hun doel te bereiken.

Jean Françoise en Bernard van L. verblijven nu reeds twee maanden in Holland. Sinds al dien tijd hebben zij ook geijverd, om toch maar te weten, waar Vitales zich bevindt. In de meest verspreidde Vlaamsche en Fransche dagbladen, waarin zij een oproep deden, verzocht Bernard het bestuur, om de te plaatsen annonce, zoo dicht mogelijk bij het sport en worstelnieuws te houden, daar de opgeroepene altijd een bijzondere voorliefde voor dat laatste had gevoeld.

Het bewijsnummer der plaatsing, dat hun dan telkens door deze bureelen, naar Holland werd toegezonden, werd door Bernard en Jean zorgvuldig onderzocht en gelezen. Nu, op den zelfden morgen en omtrent wel op hetzelfde uur, dat Vitales zijn aangename ontdekking gedaan heeft, zitten Jean Françoise en Bernard van L., voor hun schrijftafel.

De eerste ziet eenige brieven in die hun zaken aanbelangen. De tweede onderzoekt een paar, pas uit België toegezonden dagbladen, die nu voor hem op een tafel liggen opengespreid.
“Ik heb weer den heelen boel eens vluchtig doorloopen en nog niets gevonden”, murmelt Bernard tot zijn makker; ik begin zelfs sterk te twijfelen of mijn broeder nog wel in `t leven is, maar ik zal toch...”

Eenklaps verbleekt hij en roept stamelend uit:
“Nonkel Jean, wees kalm, ik heb hier nieuws voor U...!”
Met deze woorden vat hij de mouw van den aangesprokene en trekt hem tot zich. Hij wijst met den vinger en zegt: “ziehier, en lees zelf...!”

Wie is in staat de gevoelens van Jean Françoise te beschrijven, wanneer hij de aanhouding van de kaartlegster leest...!
“Wel die aangehoudene heeft mijn familienaam!... en dat vak...! Hoogst waarschijnlijk is zij mijne moeder, zegt hij dan luid tot Bernard, die bezorgd, instemmend met het hoofd knikt.

O, heer...! Zou zij een misdadigster zijn...! roept hij nu, terwijl allerlei vreemde gedachten zijn geest bestormen en dikke tranen over zijne wangen rollen. Als beelden van levendige bewondering, met flikkerende oogen, ziet het tweetal malkaar aan, en denken aan de toekomst die deze gebeurtenis hen kan brengen...

“Stilaan bereiken we dus ons doel, maar in welke omstandigheden?” zucht Jean-Françoise.
“Om zekerheid te hebben, moeten wij onmiddellijk naar België afreizen”, beweert Bernard.
Deze woorden worden door Jean Françoise aanstonds met instemming begroet, terwijl hij er nog aan toevoegt:
“Ja, de heer geve dat ik ook eens mijne moeder kennen zal...?”

Reeds de volgende dag, rond 10 uur, staan Jean Françoise en Bernard van L., voor de groote poort van het Brusselsche gevang, en vragen er den portier nadere inlichtingen, aangaande de opgesloten kaartlegster.

“Zijt gij soms van haar familie?” vraagt hij hen droogweg.
”Dat is juist hetgeen wij dringend willen weten, mijnheer, vooraleer wij verdere stappen aanwenden”, antwoordt Jean Françoise op beleefden toon.

“Mille de díeu, da's nu nog schonnere.., gí vraagt mi naar iemand die gi zelf nog niet eens kent”, stuift de man nu lichtjes op; “denkt gi nu dat ik hier iedereen te woord sta?”
“Wel neen, dat precies niet, maar gun mij als het U belieft nog een enkele vraag te stellen”, zegt nu weer Jean, terwijl hij den man even toepinkt en hem vluchtig een papiertje in de hand duvwt: “Heeft die kaartlegster een teeken op de linkerhand of voorarm?”
“Een zonderlinge vraag mijnheer, maar daar ik zie, dat ge uw wereld kent, zal ik aan uwe nieuwsgierigheid trachten te voldoen. Wil zoo goed zijn even te wachten, want om de vraag te beantwoorden, moet ik mij even verwijderen.”

Nu loopt hij ijlings weg, raadpleegt verder in den gang een lijst en komt dan weer:
“Ja, die gevangene heeft een brandmerk of iets in dien aard, drie hazenwindhonden prijken op haar linkerhand. Het is iets raar maar misschien wel gepast bij het uitoefenen van haar werk.”
“Hemel...!” roepen nu beiden te gelijk: “zij is het..!”
“Zij is mijne moeder”, herhaalt Jean Françoise diep aangedaan. i
“O, mijnheer, hoe stelt zij het? Verkeert zij in goede gezondheid? Doet haar de groeten van haar zoon en zegt dat ik haar verlossen zal!”
“Hum...” kucht de portier, nu een weinig verlegen, “verder mag ik mij met uw geval niet inlaten, maar als ge plaat hebt, loop dan even den hoek om, daar woont 100 m de straat in, de advokaat Stredloms, de man van achter de schermen, werktuig en kassier van den grooten baas. Hij heeft sedert gisteren de zaak in handen, als ik mij niet vergis.”
“Wel mijnheer, wij danken U voor uwe bereidwilligheid”, zegt Jean tot den portier.
Daarna gaan zij met vluggen tred naar de aangeduide woonst, terwijl de portier in zich murmelt
“Ja, waarlijk, ik geloof dat dien z'n moeder het thans goed heeft...”

Voor een groot wit gebouw, blijven Jean Françoise en Bernard van L., nu staan. Zij bellen en vragen aan de meid die opent, of ze mijnheer den advokaat kunnen spreken?"
"Jawel heren, dit zal denkelijk wel gaan, antwoordt zij, wie moet ik aanmelden?"
Vlug bedenkt Jean Françoise zich en antwoordt:
"Zeg aan mijnheer, juffrouw, dat wij twee edellieden zijn, en dat wij hem dringend verlangen te spreken."
"Goed, edelachtbare heeren, wilt U zoo goed zijn, hiernaast in het salon te treden, dat ik mijnheer verwittige?"
"Dank U, juffrouw."

Terwijl beiden nu daar nederzitten en een mysterieus licht door een zwaar gestoffeerd venster naar binnen dringt, en over beelden en boeken glimt, hooren zij in het naaste vertrek een ietwat gedempt gesprek, dat vermoedelijk door den advokaat en een klant gevoerd wordt.

Onwillekeurig vernemen zij dan de volgende woorden
"Maar jonge vriend, ge begrijpt toch wel, dat ik het onderzoek niet mag vooruitloopen. Ge moet nog eenige dagen geduld hebben, en als zij die gij uwe pleegmoeder noemt, niet schuldig is, zooals gij beweert, zal zij gauw vrij komen, daar geef ik U de verzekering van."
"En intusschen doodt men die oude sukkel zedelijk en lichamelijk en houdt men haar als een gevaarlijk schepsel in de gevangenis. Het is een schande mijnheer, in strijd met de opperste wet, want daar straft men alleen na het bewezen bedreven kwaad."

"Wet is wet, mijn jongen, wat wilt gij eraan verhelpen?"
"Omdat men er niet aan verhelpen wil, mijnheer, maar zou het niet goed en gewenscht zijn, de advokaten van het gerechtshof te verwijderen en er in hunne plaats zielkundigen aan toe te voegen, mannen die in staat zouden zijn, iemand van binnen te zien en te meten?"
"Hum, van wien hebt gij zoo'n zinnen geleerd vriendje? Zijt gij op school geweest?"
"Ook al mijnheer, maar daar waar ik geleerd heb, heeft niemand mij schoone voorbeelden getoond, integendeel. Al het groote, het schoone dat in mij thans leeft, heb ik aan mijn pleegmoeder de kaartlegster te danken. Zij is het die mijne ziel heeft gewasschen en gevoed. Zij heeft mij leeren denken en voelen..."

Ontstuimig bonst het hart der twee luisteraars.
"Gij wilt mij dus doen gelooven, dat de verwerpelijkste stiel der samenleving, opvoedender zou kunnen zijn, dan die van bevoegde personen!"
"Ieder kan zich in zijn stiel dienstbaar maken, mijnheer."
"Zoo... zoo jongen, indien gij het zoo opvat, kan ik er niets aan verhelpen. Maar laat ons nu bij de zaak blijven, want men wacht mij al een paar minuten, zooals ge van de meid daarjuist vernomen hebt. Ik zal uw naam nog opnemen en U verder het verloop der zaak wel schriftelijk mededeelen, want nu is het onmogelijk andere besluiten te nemen."
"Is het mijn eigen naam die ik moet opgeven, mijnheer?"
Nu hooren de onvrijwillige luisteraars een lach, waarop de volgende woorden:
"Heel zeker, jongen, want voor een valschen wordt men gestraft."
Aarzelend wordt thans geantwoord:
"Vitales van L., 17 jaar, wonende ....."

Nu wordt de deur van een soort kleerkamertje, waarin het gesprek gevoerd wordt, eensklaps zonder kloppen opengeworpen. Bernard gevolgd door Jean Françoise stormen binnen.

De advokaat schreeuwt: “Moordt! Hulp!”
Maar nog harder klinken de stemmen: “Broeder! Bernard! Vitales! ach, ach hoe gelukkig dat wij elkander hebben wedergevonden... !”

Beide broeders omhelzen elkander diep en verteederend, terwijl Jean Françoise den zeer ontstelden advokaat gerust stelt en hem de volgende woorden toespreekt:
“Ja... ja mijnheer, laat hen maar eens juichen. Het is na vele jaren zoeken dat beide weezenbroeders, elkaar hier op zoo'n zonderlinge wijze, nu eindelijk weervinden.”

“Wel, wel!” roept de advokaat verlicht, “ik dacht mij werkelijk voor een moordenaarskomplot te bevinden... !”

Nog een tijdje duren de eerste indrukken van het zoolang gewenschte wederzien voort, tot Vitales in den makker van zijn broeder ook zijn vroegeren verlosser herkent, en hem eveneens vurig omhelst. Daarna wendt Jean Françoise zich weder tot den advokaat en zegt op zegevierenden toon:
“Wel mijnheer, deze dag is een bijzondere uitverkorene voor ons. Het schijnt mij toe dat hij wel de gelukkigste van ons leven is. Daarjuist ontdekte ik de verblijfplaats van mijn tot heden nooit gekende moeder, aan wiens zorgen ik reeds kort na mijne geboorte, wel zeker tot haar groot leed, ontrukt werd.

Nu, door het onwillekeurig beluisteren uwer samenspraak, vinden hier twee broeders, na een zoolange scheiding elkander weder. Ik verneem daarbij, dat juist mijne moeder, dien jongeling die eveneens tot mijn familie behoort, zijn pleegmoeder is. Kan men gelukkiger dagen als deze beleven, mijnheer?”

Verwonderd, met vernederenden blik, ziet de advokaat nu op den spreker neer en zegt minachtend:
“Zoo... zoo, mijnheer...! en gij meldet U daarjuist nog als twee edelen aan.
Nu beweert gij, als ik goed begrijp, dat die gevangene kaartlegster uwe moeder is...!?
“Inderdaad mijnheer, en toch blijf ik bij de waarheid. Gij bevindt U hier voor een romantisch geval, iets dat zich zeer zelden in de geschiedenis der menschen voordoet.”

“En als ik U nu gelooven moest, mijnheer,” antwoordt de advokaat spottend, wat zoudt gij dan van mij verlangen?”
“Dat mijne moeder onmiddellijk in vrijheid zou worden gesteld, opdat ons geluk volkomen weze, mijnheer!”
“Ho... ho, iets gemakkelijk te zeggen, maar niet zoo eenvoudig om te verwezenlijken, vriendje! Hare schuld in de zaak is weliswaar nog niet bewezen, maar het onderzoek is ook nog niet beëindigd. We moeten dus de tijd afwachten.”

“Ach mijnheer, is er dan geen enkel middel ten uwen dienste om haar te bevrijden? “smeekt Jean.
De advokaat denkt even na en herneemt dan op zeer ernstigen toon:
“Ja, misschien wel, maar ....”

“En die “maar”, wat zou die kunnen beteekenen, mijnheer?”
De advokaat glimlacht, maar geeft geen antwoord.
Jean Françoise heeft nochtans begrepen en vraagt:
“Hoeveel zou er noodig zijn mijnheer, om hare bevrijding nog heden te bewerken?”
“Ja, als onmiddellijke storting, is daarvoor ten minste 200 fr noodig, daarbij is het dan nog geenszins zeker dat ik gelukken zal, mijnheer.
Jean Françoise trekt nu driftig eene geldbeurs boven en zegt:
“Hier zijn 500 gulden. Neem ze, en indien U de onschuld mijner moeder kunt bewijzen, zoodat ze aanstonds bevrijd kan worden, geef ik er U nog 500 bij.”

“Edele heer, dat is braaf van U. Ik trek aanstonds aan ’t werk” antwoordt nu de advokaat, terwijl hij geheel van houding verandert. Hij wordt vriendelijk en beleefd en noodigt hen uit in het salon te willen plaats nemen, en er een sigaartje te ontsteken.

Daarna wenscht hij Bernard en Vitales geluk en zet hen aan, zich om niets te storen. Intusschentijd zal hij eens de kans, om de moeder van Jean te verlossen, onder de oogen gaan nemen. Dit alles wordt door hen met genoegen aanvaard.

Terwijl nu het drietal van de gastvrijheid van den advokaat geniet, en daar met spanning het wel of niet gelukken afwacht, belt deze laatste aan de poort van het hospitaal. Hij vraagt aanstonds aan de zuster die opent, hoe dokter R. het stelt, en of hij bezoek ontvangen kan.

“Ha, U zijt waarschijnlijk de heer advokaat Sredloms”, zegt de zuster.
“Goed geraden”, antwoord de advokaat iets verwonderd, “maar ik dacht dat U mij kende, en achtte het daarom niet noodig mij op voorhand aan te melden.”
“U vraagt dus naar den toestand van den gekwetsten dokter, die bij toeval onder een tramrijtuig is terecht gekomen? Wel hij stelt het heel goed meen ik, en een onderhoud of zoo iets zal hem niet schaden.”

“Maar zuster, ge zegt dat zoo zonderling. Gij spreekt van een ongeluk, en het onderzoek dat gedaan wordt, loopt in de richting van een misdaad.”
“Ja, herneemt de non spottend, indien gij ongeveer 30 uren` vroeger de dokter had ondervraagd, die toen reeds tot zich zelf was gekomen, dan zoudt ge het van hem zelf kunnen vernemen hebben.”

De zuster trekt nu de deur eener ziekenkamer open:
“Zie, ginds het eerste bed, de man die recht opzit, hij is het.”
De advokaat bedankt, stapt het zaaltje binnen, en treedt vriendelijk op den aangeduiden zieken toe. Hij reikt hem de hand en vraagt naar zijn toestand. Na eenige gunstige inlichtingen, raakt hij eveneens omzichtig het geval met de kaartlegster aan, en deelt de dokter haar gevangenneming mede. Deze is er verontwaardigd over.

“Hetgeen er met mij gebeurd is, kan niemand verhelpen”, antwoordt hij. Wat heeft die kaartlegster toch met mijn geval te maken? Het is de eerste maal in mijn leven dat ik haar ontmoette en dan geschiedde dat nog op mijn eigen aanvraag, waarvan haar brief, die men bij mij vond, alleenlijk het antwoord is. Ze mag daarom ook niet gevangen gehouden worden. Dat is onzin!”

De advokaat is nu in volle element. Aanstonds stelt hij hierover een rapport op, laat het den dokter onderteekenen en begeeft zich vergenoegd, hiermede gewapend, naar den grooten baas, om daar de invrijheidstelling der kaartlegster te bekomen

Op dit oogenblik zit madame Françoise, nog steeds in haar donker hol opgesloten.
Zij overweegt droefgeestig haar lot, denkt aan Vitales, en ook aan haar zoo vroeg ontstolen zoontje, dat nu, als het nog leefde, reeds een man van jaren moest geworden zijn. Altijd, geheel haar leven, had zij gehoopt hem toch nog weder te kunnen vinden... Maar nu, in de gevangenis, bij die door de wereld gehate, gevaarlijke, wreede kerels opgesloten... Hoe zou zij hem nog wederzien?

Dan richt zij haar hoofd, als een profetes eensklaps weder op en murmelt:
“Neen, ik wil niet dat mijn hart thans een nest van wanhoop en verotting worde, want wat er ook gebeure, men moet toch steeds voort in dit donkere, onbekende leven, waaruit het licht zoo zelden helder tot ons doordringt.

Opeens hoort zij naderende voetstappen, die voor de deur van haar hol stil blijven.
Een sleutel knarst in 't slot en daar voor haar staat een cipier en den advokaat Sredloms. Deze laatste zegt plechtig:
“Mevrouw, uwe onschuld is bewezen, gij zijt vrij! Daarbij staat U nog een bijzonder aangename verassing te wachten...!”

Madame Francoise gelooft nauwelijks wat ze hoort.
Zij juicht niet, maar werpt integendeel een verachtelijken blik om zich heen, als wilde zij zeggen: “He, waar staat ge nu met uw groot rechterlijk verstand!”

Dan antwoordt zij:
“Ho, nu weet ge dat ik onschuldig ben, nu eerst! Zal men nu ook aanstonds die rechterlijke dwaling, even duidelijk en vlug als mijne gevangenneming in de bladen bekend maken?”
“Mevrouw, vergeet dat alles”, herneemt de advokaat lachend, “want van uit deze miserie, treedt gij de blijdste uren van uw leven tegemoet. Nog heden zult gij rijk en gelukkig worden, dat weet ik! Kom, wees rustig en volg mij.”

De vrouw blijft echter geheel onverschillig voor de schoone woorden van den advokaat, maar gehoorzaamt en volgt hem, terwijl zij denkt: “Welk schoone zal mij nog gelukkig maken? Alleen Vitales kan mij nog de verveling doen vergeten.”

Een half uur nadien verlaat de kaartlegster in gezelschap van den advokaat de gevangenis. Maar nauwelijks buiten, bedankt zij hem en zegt:
“Mijnheer, vaarwel, want ik wil naar mijn Vitales, die nu thuis heel zeker in droevige stemming op mij wachten zal ....”
Verder laat de advokaat haar niet uitspreken. Hij neemt haar bij den arm en antwoordt:
“Wel ja, mevrouw, uw Vitales wacht U bij mij thuis, en het is niet alleen bij hem dat ik U brengen zal, maar ook zijn broeder wacht U daar.”
“Zijn broeder Bernard?” onderbreekt de kaartlegster vlug.
“Ja mevrouw, zoo is zijn voornaam; een andere heer, met name Jean Françoise, vergezelt hem.

Nu blijft de kaartlegster staan, ziet den advokaat diep onderzoekend aan en vraagt;
“Mijnheer, van wien kent ge dat geheim?”
“Van hem zelf, uit zijn eigen mond, mevrouw.”
“Ach”, murmelt de vrouw aangedaan, “uwe woorden zijn te zoet, om waar te zijn. Ze doen mij schrikken. Ik denk onwillekeurig aan de Goden der aarde, die in hunne valsche liefde ons een hemel voorspiegelen, om zich zelf ongestoord op de aarde te kunnen koesteren en ons zwijgend te verslijten. Wilt gij mij soms door die streeling in een valstrik lokken?”
“Ik begrijp uw wantrouwen, mevrouw en vergeef het U. Nog een oogenblik en gij zult dan zelf kunnen oordeelen.
“O, hij mijn zoon,... naar wie ik zoolang haakte... ! Mijn leven en mijn vreugde. Neen, het is bijna ongeloofelijk, dat ik hem nog wel ooit wederzie!...”

Zoo wordt er gekibbeld, elkaar onderzoekend, heen en weer gepraat, tot men onbedacht het huis van den advokaat is genaderd, en Jean Françoise zijn moeder in de armen stormt, terwijl hij roept:
“Ach, hoe zoet is het gevoel weer eene moeder te bezitten op aarde!”
Ingetogen zwijgt de kaartlegster, en richt haren scherpen blik onderzoekend op den rechterkant van den hals, van hem die haar omhelst. Eensklaps verbleekt zij en roept stamelend,m zwakke stem :
“Ja, gij zijt mijn zoon! Gij, en geen andere zijt mijn kind, mijn lieve Jean! Ach, hoe gelukkig ben ik U weder te vinden! U, mijn grootsten schat, die mij zoo duurbaar was en zoo vroeg aan mijn hart ontroofd werd...!”

Er heerschen nu eenige oogenblikken van vurige, hartstochtelijke omhelzingen. Dan richt madame Françoise haar blik in de hoogte en murmelt:
“O Heer, ik dank U! Vergeef mij dat ik soms heb gewankeld. Ik begrijp nu dat alles wat gebeurde, de uiting was van een albezielend wezen. Dat gij de nederigen en oprechten nooit verlaat en elke daad, elk verschijnsel, elke zaak, elke plant, elk dier, elken mensch beheerscht... ! Ik weet nu dat gij boven alles staat en elken dag schept en herschept, opdat toch eenmaal uw bestaan zou gevoeld worden. Ik weet, o Schepper, dat de genieting uwer waarheid, oneindig zuiver en verrukkend is, dat gij daar tegenover de lafheid en leugen veracht en ik voel nu waarom gij mij zoo zeer hebt willen beproeven... Gij hebt mij bewezen Heer, dat wie oprecht goed is; eveneens aan zijn innerlijke kracht bouwt, een kracht die blijvend is, die nooit meer verloren gaat..!”

Nu weer gaat de onderlinge vreugde verder en worden wederkeerig allerlei vragen gesteld. Aan het familiegenoegen, dat de kaartlegster en haar zoon, de broeders Bernard en Vitales dien dag genieten, zou een fijngevoelige poëet, nog heele roerende bladzijden kunnen wijden ....

Tegenover dit hoog verheven familiegeluk, droomt de advokaat dien nacht niet anders dan over het bemachtigen van lieve, blinkende, rinkelende guldens, van macht en eer, dezelfde dingen, die het leven van een gansche familie hebben vergald en vernietigd; maar daar tegenover, zij die wilden, hun weerstand heeft versterkt, welke de kern van het blijvende bevat ....

Het verdere verloop gebiedt ons kort te zijn.

Dora, de oude baronsmeid, trad nadat zij haar rechtmatig deel der erfenis had bekomen, in een klooster, waar zij eenigen tijd nadien overleed. Haar nalatenschap was geheel bestemd voor het opdragen van jaarlijksche H. Missen... voor een tijd: zoolang het schaapje gras weidt.

Aan hare arme familie, die met een talrijk kroost, sukkelend, den levensstrijd doorworstelde, werd niet eens gedacht.

Bernard zocht ondanks het verschil van vermogen, zijn geliefde Mathilda weder op, trouwde en vond in haar een schat, zooals hij die vroeger ook gezien had.

Door bemiddeling der Koningin kreeg hij den titel van Baron en werden later, nadat hem twee zonen waren geschonken, dezen eveneens tot baron verheven. Betje, die een heel som geld als vergoeding voor de aan Bernard bewezen diensten bekomen had, en daarmede stil en gelukkig had kunnen leven, kwam echter onder de invloed van die totaal andere levensomstandigheden. Zij verzonk in een soort van enggeestigen hoogheidswaanzin, en verloor verder geheel het evenwicht van levenshouding.

Zoo is het geld voor den eene een aardsche zegen, terwijl het den andere zijn leven verwoest en vernederd.
Madame Francoise, haar zoon Jean en Vitales betrokken op den buiten een heerenwoning, waarin zij nog eenige jaren, gelukkig samen woonden.

De laatste dagen van het leven der kaartlegster waren vrede.
In een soort slaperige verdooving, ontsluierde zij soms nog vele dingen die gebeuren zouden en ook zag zij het doorleefde leven zooals zij het nog nooit gezien had.

Einde